

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zapojení projektu „Škola písničkou“ do výchovně vzdělávacího procesu
v MŠ

How to use a project called „School of Songs“ in Kindergartens

Autor práce: Bc. Blanka Zelenková

Vedoucí práce: Mgr. Milena Kmentová, Ph.D.

Studijní program: Pedagogika

Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

Rok odevzdání: 2020

Prohlášení

Odevzdáním této diplomové práce na téma Zapojení projektu „Škola písničkou“ do výchovně vzdělávacího procesu v MŠ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 22. 7. 2020

.....

Podpis

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat své vedoucí práce Mgr. Mileně Kmentové, Ph.D. za odborné vedení spojené s pochopením pro mou práci a cenné rady, které mne postupně posouvaly tím správným směrem k dalšímu vědění. Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině za vstřícnost a podporu po dobu psaní mé práce.

Velké poděkování patří také PhDr. Janě Kropáčkové, Ph.D. in memoriam za dodávání chuti a energie do práce, za velkou víru v mou osobu, v mou práci i ve smysl celého projektu Škola písničkou pro děti.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá cíleným využitím autorských písní z projektu „Škola písničkou“ k propojení všech výchovně vzdělávacích oblastí v mateřské škole s podporou vlastní tvořivosti dětí. Teoretická část pojednává o důležitých vývojových aspektech dítěte předškolního věku i mladšího školního věku, zabývá se hudebními činnostmi a tématem integrativní hudební výchovy v mateřských školách. Dále také přibližuje termín „projekt“ a seznamuje s původním hudebním projektem „Škola písničkou“, původně určeným dětem mladšího školního věku. Následně přibližuje i navazující projekt „Škola písničkou do mateřských škol“, přepracovaný ve prospěch dětí předškolního věku s ohledem na jejich vývojová specifika.

Praktická část se zaměřuje na ověřování přínosnosti projektu „Škola písničkou do mateřských škol“. Písňe byly zakomponovány do školního vzdělávacího programu, byl vytvořen nový didaktický materiál, který byl v průběhu dvou let realizován a ověřován v 59 mateřských školách. Cílem práce je ověření metodického materiálu z projektu „Škola písničkou do mateřských škol“ v kmenové mateřské škole Tolstého, Praha 10 i v dalších mateřských školách z různých lokalit ČR. Dalším cílem je vyhodnotit přínosnost písní i metodických materiálů pro učitelky mateřských škol a děti předškolního věku. Pomocí metody dotazníku a strukturovaného pozorování je zkoumán přínos projektu pro učitelky i děti, metodou strukturovaného interview je ověřován jeho přínos pro děti a jejich rodiče.

Klíčová slova: dítě předškolního věku, hudba, autorské písně, projekt, tvořivost, předškolní vzdělávání

ABSTRACT

The diploma thesis focuses on targeted use of authorial songs from the project "School of Songs" to interconnect all educational areas in kindergarten with the emphasis on children's own creativity. The theoretical part deals with important developmental aspects of pre-school and primary school children, focuses on musical activities and how to integrate musical education in kindergartens. Diploma thesis also looks closely on the musical project "School of Songs", originally intended for children of younger school age. Furthermore it introduces a follow-up project "School of Song to Kindergartens", reworked with the benefit of preschool children with regard to their developmental specifics.

The practical part focuses on verifying the benefits of the project "School of Songs to kindergartens". The songs were incorporated into the school educational program, a new didactic material was created, implemented and verified in 59 kindergartens over the two years period. The aim of this thesis is to verify the methodological material from the project "School of Songs to kindergartens" in kindergarten Tolstého, located in Prague 10 and in other kindergartens from various locations in the Czech Republic. Another objective is to evaluate the benefit of songs and methodological materials for kindergarten teachers and preschool children. The benefit of the project for teachers and children is examined by using the method of a questionnaire and structured observation, and the benefit for children and their parents is evaluated by structured interview.

Key words: pre-school child, music, authorial songs, project, creativity, preschool education

Obsah

ÚVOD.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Charakteristika dítěte předškolního věku	10
1.1 Psychický vývoj	10
1.2 Tělesný a pohybový vývoj	13
1.2.1 Potřeba pohybu	14
1.3 Hudební vývoj.....	15
1.3.1 Hudební schopnosti	16
1.3.2 Hlasové schopnosti a pěvecké dovednosti.....	17
2 Charakteristika dítěte mladšího školního věku.....	18
2.1 Psychický vývoj	18
2.2 Tělesný a pohybový vývoj	19
2.3 Hudební vývoj.....	20
2.3.1 Hlasové a pěvecké dovednosti.....	22
3 Hudební činnosti v předškolním vzdělávání	23
4 Porovnání tradičního a nového pojetí hudebních činností v MŠ.....	25
5 Rámcový vzdělávací program a hudební činnosti	26
6 Hudební tvořivost	29
7 Integrativní hudební výchova	30
8 Projekt.....	32
8.1 Vymezení pojmu	32
8.2 Historie projektu	33
8.3 Projekt a mateřská škola	35
9 Projekt „Škola písničkou“	37
9.1 Představení původního projektu „Škola písničkou“	37

9.1.1	Charakteristika, cíle a průběh projektu <i>Škola písničkou</i>	37
9.2	Projekt Škola písničkou do MŠ	38
9.2.1	Realizace projektu Škola písničkou do mateřských škol	40
9.3	Pokračování projektu – Škola písničkou do mateřských škol II.....	41
9.3.1	Realizace projektu Škola písničkou do mateřských škol II.....	41
II PRAKTICKÁ ČÁST		43
10	Předmět výzkumu, cíle a výzkumné otázky	43
11	Výzkumné metody.....	45
11.1	Pilotní uplatnění materiálů ŠP do MŠ v mateřských školách	45
11.2	Dotazník	45
11.3	Pozorování.....	46
11.4	Rozhovor	46
11.5	Kazuistiky.....	46
12	Charakteristika výzkumného vzorku	47
13	Organizace výzkumného šetření.....	50
13.1	Ověřování projektu ŠP do MŠ v MŠ Harmonie Tolstého, Praha 10	50
13.1.1	Jak byly materiály ověřovány.....	50
13.2	Zpracování odpovědí na otázky z dotazníku <i>Reflexní list</i> učitelkami MŠ Tolstého	52
13.3	Vyhodnocení odpovědí z druhého dotazníku <i>Ověřování materiálů ŠP do MŠ</i>	
	v MŠ Tolstého	57
13.4	Zpracování dotazníku pro učitelky MŠ Tolstého, Praha 10.....	61
13.5	Rozhovor	66
13.5.1	Rozhovor 1	67
13.5.2	Rozhovor 2	69
13.5.3	Rozhovor 3	72
13.6	Pozorování a jeho průběh.....	77

14	Kazuistiky dětí	85
14.1	Shrnutí kazuistik.....	91
15	Ověřování projektu ŠP do MŠ v mateřských školách z různých lokalit ČR.....	93
15.1	Průběh vlastního ověřování	93
15.2	Zpracování dotazníku Reflexní list (příloha 4)	94
15.3	Zpracování dotazníku „Ověřování materiálů ŠP do MŠ“	107
15.4	Zpracování dotazníku „Využití projektu Škola písničkou do MŠ v praxi“	109
16	Interpretace dat vzhledem ke stanoveným výzkumným otázkám	116
17	Diskuse	119
	Závěr.....	123
	Seznam použitých informačních zdrojů	125
	Seznam zkratk.....	128
	Seznam příloh	129

ÚVOD

Hudba provází člověka v každém stadiu jeho života již odnepaměti. Její síla má moc člověka ovlivňovat emocionálně i motivačně. Děti předškolního věku, které jsou v tomto senzitivním období navíc citlivé na všechny podněty, mají k hudbě velmi blízko. Hudba u nich dokáže vyvolat bouřlivé emoce, odstartovat nečekané reakce, navodit atmosféru pro práci při činnostech pro děti jinak méně atraktivních a méně oblíbených.

Učit děti hudbě a hudebním dovednostem je jedna z nejkrásnějších, ale i nejtěžších estetických činností v mateřské i základní škole. Kvalitních hudebníků není stále dost, jsou jedni z nejžádanějších pedagogů mateřských škol. Z mnoha zkušeností vím, že učitelky mateřských škol se raději více přiklání k činnostem výtvarným, pohybovým, polytechnickým. Důvodů je mnoho, ale jedním z nich je, že realizovat hudební činnosti vyžaduje odborné vzdělání, velké pedagogické nadání a velkou míru zodpovědnosti k dítěti a k tomu, co mu předáváme. Ne každá učitelka mateřské školy si je jistá, že to dokáže.

Téma své diplomové práce jsem si zvolila na základě vlastní několikaleté spolupráce s lidmi, kteří se hudbou a tvorbou pro děti zabývají a také na základě vlastní metodické publikace, kterou jsem se rozhodla v rámci projektu vytvořit a ověřit v praxi. Snažila jsem se učitelkám přiblížit písničky z projektu „Škola písničkou do mateřských škol“, k nim vybrané aktivity a pomocí nich propojit všech pět výchovně vzdělávacích oblastí RVP PV. Diplomová práce se zabývá ověřováním metodického materiálu s cílem jeho optimalizace pro potřeby a prostředí předškolního vzdělávání.

Teoretická část se zabývá vývojovými znaky předškolního dítěte, porovnává je s dítětem mladšího školního věku. Dále se zabývá pojmem „projekt“ a představuje původní projekt „Škola písničkou“ (dále jen ŠP) i navazující projekt „Škola písničkou do mateřských škol“ (dále jen ŠP do MŠ).

Praktická část se zabývá samotným terénním pedagogickým výzkumem, a to ověřováním přínosnosti projektu „ŠP do MŠ“. Popisuje cíle, metody, průběh a výsledky výzkumu. V přílohách je prezentováno zařazení písní a aktivit z projektu ŠP do MŠ, jsou ukázány vzory dotazníků pro učitelky, výsledky práce některých dětí s odstupem jednoho roku a celkový obraz o práci s materiály doplňují i kazuistiky dětí zapojených do projektu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Předškolní období dítěte trvá od tří do šesti až sedmi let. Zdravé předškolní dítě je většinou aktivní a činorodý malý člověk nakloněný veškerým nabízeným aktivitám, poznávání všeho nového a preferováním především dynamických aktivit před statickými. Ne nadarmo je předškolní věk také označován obdobím iniciativy. „*Dítě má potřebu všechno zvládnout, vytvořit a potvrdit tak svoje kvality.*“ (Vágnerová 2014, s. 177)

Období předškolního věku můžeme rozdělit do dvou částí. Mezi třetím a čtvrtým rokem dítě zpravidla vstupuje do mateřské školy, kdy se na jeho vývoji podílí intenzivní socializace. Během tohoto období je jeho hlavní náplní a formou učení především hra. Od pátého roku je dítě v předškolním zařízení cíleně připravováno na vstup do základní školy a také do běžného života, kde se již vyžaduje samostatnost, určitá úroveň rozumových schopností a dovedností, dodržování určitých společenských pravidel a návyků. Dochází k diferenciaci v sociální oblasti, dítě již nežije jen v rodinném kruhu, ale navazuje vztahy i s vrstevníky. Zároveň se snaží prosadit, učí se spolupracovat. Toto vše se odráží ve sdílených aktivitách a především ve hře.

Konec fáze předškolního období je ukončen nástupem do školy, který je podmíněn sociální, kognitivní a emoční zralostí, ale i fyzickým věkem. Kolem šestého roku dochází k tzv. růstovému spurtu, kdy se dítěti prodlužují končetiny, vyrůstá z dětské baculatosti a jeho postava se více přibližuje proporcím dospělého. Od toho se odvíjejí i aktivity, které dítě vyhledává. Jeho nedílnou součástí jsou jakékoli pohybové činnosti a různorodé sportovní aktivity, které jsou motivovány a umocňovány jednou ze základních potřeb dítěte předškolního věku - potřebou pohybu.

1.1 Psychický vývoj

Poznávací procesy se vyvíjejí velmi intenzivně. Jsou zaměřeny na pochopení světa, v němž se dítě nachází a pravidel, která jej spojují a obklopují. Jak udává i Vágnerová (2014), období předškolního věku je dle Piageta (1966) nazýváno předoperačním stadiem vývoje, tzv. obdobím názorného intuitivního myšlení. Dítě v tomto věku ještě nedokáže zaměřit svou pozornost na více aspektů současně, naopak pouze na jeden, pro ně nejnapadnější. Myšlení dítěte ještě nerespektuje zákony logiky, projevuje se selekcí a specifickým zpracováváním informací. Vnímání je spojené s experimentováním a na základě aktivních činností. Je

synkretické, komplexní, celistvé. Pozornost je ještě nestálá. Paměť je mimovolná a konkrétní. Myšlení dítěte předškolního věku je intuitivní, vyznačuje se názorností, rozvíjí se pojmové myšlení na základě rozvoje slovní zásoby. Dítě už dokáže vyvodit závěry z informací i situací. V představivosti dominují fantazijní představy. Dle Vágnerové (2014) se psychika dítěte předškolního věku vyznačuje specifickými znaky.

- Centrace je tendence dítěte ulpívat na jednom nejnápadnějším znaku a přehlížení jiných. Dítě bere v úvahu pouze jeden aspekt situace, pro něho podstatný.
- Egocentrismus dítěte se projevuje ulpíváním na vlastním názoru a jeho prosazováním. S tím souvisí i tendence zkreslovat úsudky na základě vlastního postoje a vlastních preferencí. Je typický pro děti mladší tří let, často přetrvává ještě i po třetím roce. Docházkou do mateřské školy, hrou v kolektivu a pozvolnou socializací tento jev postupně snáze ustupuje.
- Konkretismus je jev, který je typický pro děti v raném dětství. Dítě nezná a nechápe žádnou abstrakci, nerozlišuje myšlení a jednání, Žije tady a teď svou přítomností, svět má složený ze spousty malých částí.
- Fenomenismus je ztotožňování se s viditelnými znaky a kladení důrazu na zjevnou představu podoby světa. Svět je pro dítě takový, jaký vypadá, dítě jej ztotožňuje s viditelnými znaky.
- Prezentismus je znakem, projevujícím se přetrvávající vázaností na aktuální podobu světa a přítomnost, představuje subjektivní jistotu dítěte. Dítě je přesvědčeno o tom, že to co vidí, je doopravdy skutečné, může se o tom přesvědčit, žije přítomností. Dítě pojmy o minulosti a budoucnosti chápe až po čtvrtém roce života vlivem záměrné výchovy.
- Magičností se vyznačuje tendence zkreslování poznání pomocí fantazie v běžných situacích. Děti předškolního věku často mezi fantazií a skutečností nerozlišují.
- Animismus (také jinak antropomorfismus) se projevuje přiřítáním živých vlastností neživým věcem. Dítěti to pomáhá lépe rozumět okolnímu světu i situacím v něm.
- Absolutismus je přesvědčení, že každé poznání je jednoznačné a definitivní. Vyplyvá i z dětské potřeby jistoty. Dítě nechápe relativnost ve světě dospělých.

Svou podstatnou úlohu ve vyjádření dítěte předškolního věku má kresba. Ta prochází stejně jako dítě postupným vývojem od senzomotorické fáze u batolete po symbolické vyjádření s jasným úmyslem, od zobrazování postavy jako hlavonožce po její realistické zobrazení.

Na úrovni rozvoje poznávacích procesů dítě používá řeč. Na počátku předškolního období klade mnoho otázek, které ukazují, jakým způsobem se snaží pochopit svět – nejčastěji typu „proč“ a „jak“. Od prvotních nedokonalostí výslovnosti postupně v průběhu předškolního období dochází ke správné fixaci hlásek a správnému vyslovování, rozvíjení fonemického sluchu, potřebného k postupnému uvědomování si jednotlivých hlásek, slabik a rýmů.

„Další oblasti, které musí pedagogové věnovat adekvátní pozornost, je vnímání a reprodukce rytmu. Nedostatky v této oblasti se mohou negativně projevit jak v řečovém a pohybovém projevu dítěte, tak i následně při osvojování čtení a psaní. Pro rozvoj vnímání a reprodukce rytmu má velký význam zařazení rytmických říkadel, říkanek spojených s pohybem a písniček do každodenních činností u předškolních dětí.“ (Bytešníková, I. 2012, s. 116)

Právě zmiňované básničky a říkadla velmi pomáhají i při rozvíjení sluchové paměti, která je důležitá při zapamatování si pokynů, zadání i např. učení se textům písní. Důležitá pro budoucí čtení a psaní je sluchová analýza a syntéza. Až po čtvrtém roce je dítě schopno rozlišit slova ve větě, kterou dříve vnímalo jako celkovou akustickou jednotku. Postupně se učí rozeznávat první hlásku, následně poslední hlásku ve slově a na konci předškolního období při vhodné stimulaci mnohé děti zvládají rozložit slova na jednotlivé hlásky.

V obsahu i formě se zdokonalují komunikační kompetence dítěte. Dítě se učí stále novým slovům i chápání vztahů mezi situacemi a objekty. Jak uvádí i Vágnerová (2014), dítě předškolního věku má potřebu chápat smysl sdělení, aby si jej mohlo zapamatovat. Toto souvisí s praxí učitelek mateřských škol, které se setkávají s tím, že děti při porozumění textu mají sklon chápat některá sdělení doslovně a realisticky. Na základě nedostatečné zkušenosti ještě nechápou metafory a je pro ně obtížné porozumět smyslu některých textů. Proto by texty pro ně měly být jednoznačné, dobře srozumitelné a starším předškolákům pro ně náročnější texty dobře dospělými vysvětlené.

K vývoji sociálních vlastností a dovedností dochází v souvislosti s rodinou i vstupováním dítěte do širší společnosti, kterou je nepochybně i mateřská škola. Dítě rozvíjí prosociální vlastnosti, učí se ovládat své emoce a své aktuální potřeby. Významnou dětskou potřebou tohoto věku je aktivita, která se projevuje činorodostí, častým předváděním se a potřebou uznání, pochvaly a obdivu, ale také zvědavostí a učení se novým dovednostem. Dítě již přijímá automaticky také normy chování od dospělých.

1.2 Tělesný a pohybový vývoj

Jak jsem již zmiňovala v úvodu této kapitoly, dítě na počátku předškolního období se jeví převážně jako baculaté s krátkými končetinami a velkou hlavou v poměru k tělíčku. Mladší předškolní dítě má také ještě omezené pohybové možnosti a většinu jeho pohybových dovedností teprve získává a postupně rozvíjí. *„Předškolní věk je charakteristický vysokou potřebou pohybu a vývojem hrubé motoriky, kdy děti získávají první pohybové zkušenosti.“* (Křištofič, 2006, s. 12)

Od počátku tohoto období jsou základem přirozené pohyby, jako je chůze, lezení, plazení, dochází k vývoji běhu a tvoření jeho letové fáze. Dítěti se tvoří nožní klenba a učí se ji správně odvíjet. Postupně získává jistotu v poskocích a jejich obměnách a posléze i skocích, kdy je kladen nárok na odraz, ale i doskok. Současně je pro děti této věkové kategorie charakteristický velký kloubní rozsah. Cílené pohyby jsou v tomto období spíše nekoordinované a nerytmické. Vývoj hrubé motoriky je ukončen zhruba kolem čtvrtého roku.

Kolem pátého roku naopak dochází k integraci dílčích pohybů a pohyb se stává koordinovaným, zmenšují se problémy s rytmem, dítě zvládá složitější pohyby a jejich kombinace, zlepšuje se pohybová paměť.

Postupem doby se končetiny prodlužují, dětská postava se stává vytáhlou a poměry částí těla se čím dál více přibližují k podobě dospělého jedince. *„Jedná se o růstovou akceleraci a změnu v proporcích těla přibližně ve stejném období, kdy dochází k dozrání centrální nervové soustavy a myelinizaci nervových vláken.“* (Dvořáková, 2007, s. 38). Akcelerace růstu je největší kolem šestého roku, před odchodem do základní školy.

Tehdy se mohou projevit, jak uvádí i Dvořáková (2007), zkrácené svaly především na dolních končetinách, dyskoordinace pohybů a svalová ochablost. Právě vhodnými pohybovými aktivitami můžeme tomuto předejít a být nápomocni zdravému tělesnému vývoji dítěte.

Během předškolního období se postupně zpřesňují motorické schopnosti, obratnost a celková koordinace těla. Vyhraňuje se také lateralita a zlepšuje celková kultivace pohybů. Doporučovány jsou obratnostní sporty a celkové všestranné pohybové aktivity pro rozvoj flexibility a rychlosti. Celkový rozvoj motoriky dítěte a koordinace pohybů také úzce souvisí s rozvojem hudebních předpokladů dítěte, zejména s výukou hry na jednoduché hudební

nástroje. Již J. A. Komenský ve svých spisech uváděl: „*V čtvrtém roku zpívání některým již nebývá nemožné... A přidati se v tomto roku můž píšťala, buben, housličky dětinské atd., aby sobě pískati, břinkati, drnkati a tím i sluch k rozličným hlaholům oblomovati, i v něčem následovati zvykali.*“ (Komenský, 2007, s. 60).

Při vhodném vedení s respektováním vývojových specifíků a při dobrých motorických schopnostech se tedy mohou děti již v předškolním věku učit hře na hudební nástroje.

1.2.1 Potřeba pohybu

Celé období předškolního věku se vyznačuje velkou potřebou pohybu, kdy se blíží svou úrovní k základním fyziologickým potřebám. Vzruch převažuje nad útlumem, děti se vyznačují excentricitami, živostí a spontánností. Intenzita spontánního pohybu je vysoká, tepová frekvence se pohybuje mezi 160-200 tepy za minutu. Děti dávají přednost dynamickým činnostem před klidovými. Samozřejmě je třeba přihlídnout k celkovému temperamentu a tělesné konstituci jednotlivých dětí. Lze totiž nalézt i děti, které mají potřebu pohybu nižší. Na potřebu pohybu a jeho přirozenost v předškolním období poukazoval ve svém díle Informatorium školy mateřské i Komenský: „*Nebo není dobré znamení, když dítě příliš tiše sedí a chodí: vždycky běhati a vždycky něco dělati zdravého těla a čerstvé mysli jistým důvodem jest.*“ (Komenský, 2007, s. 58)

Náš životní styl, možnosti, dostatek či nedostatek času i prostoru k pohybu, technizace života, způsoby dopravy a sedavé činnosti také velmi ovlivňují přijímání návyků a stereotypů dětí. V pohybových činnostech je možné realizovat potřeby dítěte předškolního věku, jak uvádí již Matějček - potřebu stimulace, učení a nabývání zkušeností, citového a sociálního kontaktu, přijetí a sounáležitosti, společenského uznání, identity a seberealizace. „*...dítě je nevyčerpatelným zdrojem podnětů. Je nesmírně pohyblivým živlem, přináší plno vzruchu do života a nikdy s ním není nouze o zábavu ani o starosti a úzkosti.*“ (Matějček, 2017, s. 21) Zároveň dítě předškolního věku má intenzivní potřeby prožitků. A ty mu může dát nejen rodina, ale i mateřská škola.

Pohybové činnosti jsou v předškolním zařízení nedílnou součástí dne a měly by se prolínat všemi aktivitami. Velkou část zaujímají spontánní pohybové aktivity dětí, ať už v interiérech MŠ nebo venku (zahrada, parka, les, louka...), kde je učitelky podporují především vytvářením vhodných podmínek. Další část realizujeme buď částečně řízeně, nebo zcela řízeně, a to v kratších i delších úsecích s nějakým záměrem. Je třeba, aby učitelky mateřských škol respektovaly potřeby dětí a specifika dané věkové kategorie, jejich vývoje,

možnosti zatěžování, vhodnou organizaci a řízení pohybových činností i vhodné metody nácviku. O přínosech pohybových činností pro dítě není sporu. Jedná se především o oblasti psychomotorickou, kognitivní i afektivní (citovou). Nesmíme opomíjet zdravotní efekt v podobě zdatnosti, tj. tělesné a psychické schopnosti vyrovnávat se se zátěží.

Velké množství pohybových činností v mateřských školách probíhá právě s propojením hudby. Tímto propojením dochází ke vzájemné motivaci k oběma druhům činností a zároveň ke snazšímu pochopení záměru učitele dítětem. Hudba je určitou motivací a spouštěčem pro pohyb a pohyb je přirozenou potřebou dítěte umocněnou hudbou. Dá se říci, že jsou spolu ve vzájemné interakci.

1.3 Hudební vývoj

V prvních třech letech disponuje mozek dítěte největší plasticitou (tvárností) pro vývoj rozsáhlých systémů neuronových sítí. Učení zdravého dítěte raného věku probíhá jinak než v pozdějším věku. Toho využívali např. známí hudební pedagogové jako Kodály, Suzuki nebo Orff při propagování hudební výchovy v předškolním věku, dokonce už v raném věku.

Podnětné prostředí v mateřské škole může zabezpečit plynulý hudební rozvoj dětí. Samozřejmě, jak uvádí Sedlák (2013), neoptimálnější podněty pro dítě jsou spojené s rodinou, především působením matky a jejím citovým vztahem k dítěti a ke zpěvu, zároveň ale také vlivem kolektivní výchovy v podnětném prostředí. Jak jsem již uváděla v kapitole 1.1, pro zdárný vývoj dítěte předškolního věku je velmi důležité vnímání rytmu, které je nejjednodušší za pomoci deklamace říkadel, často doprovázené hrou na tělo a na jednoduché rytmičné nástroje.

U předškolního dítěte dochází k rozvoji **sluchového analyzátoru**, což se projevuje již soustředěnějším poslechem hudby, ale i v pěveckých dovednostech – tzv. výškově diferenciatní schopnost, která dle Sedláka vzrůstá od šesti let dvojnásobně. Zároveň sílí hlasivkové svalstvo a utváří se anatomicky hlasový orgán. Ve věku 5–6 let se objevuje smysl pro tonalitu. *„Tento smysl umožňuje, že dítě rozpozná takovou změnu melodie, kde je zachován obrys původní melodické linky, ale na určité místo je vložen tón, který do tóniny zjevně nepatří (třeba tón fis v tónině C dur).“* (Franěk, 2005, s. 137) Zároveň děti již přibližně od čtyř let dokáží rozlišit základní **emoce v hudbě**, výraz hudební skladby.

1.3.1 Hudební schopnosti

Klasifikací hudebních schopností se zabývá mnoho autorů. Já jsem při svém výčtu základních hudebních schopností předškolních dětí vycházela z autorů Kodejšky, Sedláka a Fraňka.

Hudební sluch umožňuje rozlišovat vlastnosti tónu např. jeho výšku, délku, barvu nebo sílu. Pomocí hudebního sluchu můžeme tóny porovnat z hlediska jejich vlastností, klesání či stoupání melodie, opakování tónů a melodie, vysokou nebo nízkou polohu.

Rytmické cítění je hudební schopnost, kterou již děti předškolního věku velmi dobře zvládají. Má své psychologické opodstatnění od prvních etap hudebního vývoje dítěte a pojí se zprvu s deklamací slov a říkadel. Rytmické cítění umožňuje prožívat rytmus a pohybem na něj reagovat (např. vytleskáním, chůzí). Samozřejmě i rytmické cítění předškolního dítěte prochází postupným vývojem. Vzhledem k vývoji motoriky a ještě nerozvinutému způsobu analýzy a vnitřního kódování metronomové řady není rytmický výkon dětí předškolního věku ještě vždy přesný, přestože, jak uvádí Franěk (2005), s metronomem jsou v zásadě schopné se synchronizovat. S rytmem úzce souvisí i vnímání času a různých časových linek, kterým se děti postupně **učí v sociální interakci s dospělými**.

Tonální cítění umožňuje čistě zpívat melodie v různých tóninách. Je to schopnost cítit vztah jednotlivých tónů k tónickému kvintakordu. U dětí předškolního věku lze tuto schopnost rozvíjet a zpřesňovat hrou na dětské hudební nástroje, posloucháním hudby a zpěvem v durových, posléze i mollových tóninách.

Hudební paměť uchovává předešlé hudební zkušenosti ve vědomí a umožňuje si je opět vybavit. Je klíčovým prvkem hudebních schopností, který se u dětí projevuje již ve velmi raném věku (výzkumy, které to potvrdily, probíhaly u sedmiměsíčních dětí), tudíž je známo, že v předškolním věku je již rozvinutá.

Hudebně tvořivé schopnosti dětí předškolního věku souvisejí se spontánní hravostí, s pohybovou aktivitou a prožíváním radosti, prohlubují dětskou senzitivitu. Projevují se jednoduchými tvořivými projevy, jako jsou jednoduché improvizace, zpívání „vlastních vymyšlených písní“. V mateřských školách se tvořivé děti často projevují vlastními pokusy o doprovod písní na dětské hudební nástroje, výbornou spoluprací, kreativitou při řízených hudebních činnostech a schopností zaměřit pozornost k danému cíli.

Mezi další hudební schopnosti patří také **auditivně-motorické schopnosti**, které umožňují na hudbu pohybově reagovat, **hudební představivost**, kterou je dále vhodné rozvíjet na základě postupné tvorby asociací (např. znaky zvířat, barevným ztvárněním hudebního prožitku). Důležitou hudební schopností, kterou lze v předškolním věku velmi dobře rozvíjet, je **emocionální reakce na hudbu**, která se umocňuje u předškolních dětí právě propojením hudebních aktivit s mimohudebními za pomoci smyslového vnímání.

1.3.2 Hlasové schopnosti a pěvecké dovednosti

Dítě v předškolním věku je dle Fraňka (2005) pro hudební činnosti již plně připraveno. Disponuje hlasovým orgánem, který využívá ještě dříve, než se naučí mluvit. Dle Sedláka (2013) ale všechny hrtanové svaly ještě nejsou plně funkční a nesnesou plnou zátěž. Proto by děti předškolního věku neměly být hlasově dlouhodobě zatěžovány a neměla by být překračována jejich fyziologická **hranice výškového rozsahu**. Jak uvádí Sedlák (2013), hlasový rozsah předškolního dítěte se zvětšuje v rozmezí od čtyř do šesti let z počátečního rozpětí $e_1 - a_1$ na rozpětí $d_1 - b_1$. Při horní hranici hlasového rozsahu jsou větší individuální rozdíly než při dolní. Pro děti předškolního věku jsou proto také z hlediska zdravého vývoje dětského hlasu doporučovány pro zpěv písní tóniny D dur nebo d moll. Tichá uvádí orientační rozsah dětského hlasu v předškolním věku $f_1 - e_2$. „*Pokud mají děti menší hlasový rozsah, je to především důsledek jejich malých pěveckých zkušeností. Nerozespívané děti mají velmi malý hlasový rozsah: $a - e_1$ nebo $a - g_1$ umístěný v nízké hlasové poloze. Dominuje v něm hrudní rejstřík.*“ (Tichá, 2005, s. 21)

Kvalita zpěvu se vyznačuje značnými rozdíly v přesné reprodukci slyšené melodie. Jak uvádí Sedlák, „*Navození čistého zpěvu je stěžejním problémem nejen u dětí předškolního věku, ale i u dětí základní školy*“. (Sedlák, Váňová, 2013, s. 364) Tonální cítění zpřesňuje reprodukce hudby a hra na dětské nástroje, což je běžnou praxí v mateřských školách.

Lze tedy říci, že období předškolního věku je jednou z nejdůležitějších etap hudebního vývoje. Pokud bude tato etapa jakkoli zanedbána, negativně ovlivní dítě po další roky jeho života. V případě rozvíjení hudebních schopností může pozitivně nebo negativně ovlivnit jeho celkový vztah k hudbě i jeho další hudební rozvoj na základní škole.

2 Charakteristika dítěte mladšího školního věku

Období mladšího školního věku je vymezeno přibližně od 6 do 11 let. Dle Vágnerové z psychologického hlediska je rozdělen na:

- **Raný školní věk** – kdy dítě s nástupem do školy přijímá novou sociální roli, učí se číst, psát a počítat, tj. od nástupu do školy přibližně od 6 do 9 let.
- **Střední školní věk** do 9 do 11–12 let, kdy si dítě vytváří určitou pozici ve škole, je to období relativního klidu a vyrovnanosti, dítě se plynule rozvíjí ve všech oblastech a tvoří si předpoklady pro další vývoj a budoucí změny.

2.1 Psychický vývoj

Nástup dítěte do školy je důležitým mezníkem v jeho životě a školní věk je chápán zároveň jako oficiální vstup do společnosti v podobě instituce školy. Toto období je známé jako fáze píle a snaživosti, kdy se dítě snaží prosadit svým výkonem a uspět.

Jak uvádí Vágnerová (2014), na počátku školního období dozrává u dítěte jedna ze složek školní zralosti, schopnost dítěte soustředit se po nezbytně dlouhou dobu. Délka soustředění se prodlužuje, stále však je zranitelná a mladší školáky lze snadno při práci rozptýlit. Schopnost ovládat **pozornost** se zlepšuje mezi 8. a 11. rokem. Koncentrace pozornosti není jednoznačná. Mnohem lépe se dítě koncentruje na podněty zrakové, kdy nemá omezenou dobu sledování. Těžší je to u sluchových podnětů, které rychle mizí a nelze se k nim stále vracet.

Jak popisuje i Vágnerová (2014) citací Abbeduto a Elliotta (1998), dobré jazykové znalosti dítěte mladšího školního věku jsou závislé na jeho rozvoji již ve věku předškolním. Ve školním věku se rozvíjí např. schopnosti chápat podobnost a příbuznost slov, vědomí o konkrétním počtu slabik, o změně významu sdělení obměnou slovosledu ve větě. Jedná se o metalingvistické vědomí, které se vytváří ve školním věku a jehož základy jsou pokládány právě již u předškolních dětí.

Ještě v předškolním období, mezi 5. a 7. rokem dozrává tzv. fonologická percepce. V mladším školním období dochází i s pomocí cílených cvičení k jejímu dalšímu rozvoji společně s fonologickým povědomím, že slova se skládají z různě znějících hlásek a slabik, které mají zároveň určitý význam a zahrnuje i rytmus. Toto si mnohé mladší školní děti ještě neuvědomují, mnohé z nich mívají často ještě i vady řeči. Fonologické povědomí je zároveň i předznamenáním školní úspěšnosti ve čtení a psaní. Fonologická diferenciací se na počátku

období může jevit u některých dětí ještě jako nejistá, většina šesti až sedmiletých dětí již ale dokáže odlišit délky samohlásek, tvrdé a měkké slabiky, hlásky znělé a neznělé. V aktivní řeči školáků se projevuje schopnost užívání gramatických pravidel, zlepšuje se používání spojek v souvětích, dochází k osvojování techniky čtení, nejprve bez porozumění, posléze s porozuměním. Stejně tak i dochází k osvojování techniky psaní od prvotního zvládnutí grafomotoriky a celé techniky psaní po psaní s porozuměním. Na kvalitě školní práce se podílí senzomotorická koordinace, zastoupená především pohyby ruky a oka. Je důležitá např. při psaní a kreslení, kdy pohybová aktivita musí být koordinovaná s viděním.

Myšlení se projevuje používáním základních zákonů logiky, respektuje poznanou realitu a zkušenost a dokáže ji aplikovat. Dochází k upuštění prelogického myšlení a dítě se dostává dle Piageta (1966) do fáze konkrétních logických operací, které trvá zhruba do 11 až 12 let. Myšlení mladšího školáka je vázáno na zkušenost a realitu, kterou si dokáže vybavit. V logickém myšlení děti uplatňují schopnost decentrace (překonání určitých omezení při posuzování reality, vidění světa i očima někoho jiného, porozumění, že druzí mohou mít i jiný názor...), konzervace, kdy je dítě již schopné pochopit trvalost podstaty, přestože se z vnějšku změní, akceptuje proměnlivost reality a reverzibility (vratnosti) různých proměn a myšlenkových operací. Změny situací již nejsou chápány jako neměnné a definitivní jako v předškolním věku, ale děti začínají chápat i jejich oboustrannost pohledů na skutečnost. Začíná docházet k rychlému rozvoji logických operací, používání myšlenkových strategií, upřesňuje a rozvíjí se chápání času.

Dítě mladšího školního věku je již emočně stálejší a odolnější vůči zátěži, než dítě předškolního věku. Je to dáno zráním CNS. Dle Eriksona, jak uvádí i Vágnerová (2014), je toto období označováno zároveň **obdobím citové vyrovnanosti**. Zdravé školní děti jsou převážně emočně vyrovnané, pozitivní a optimistické, více rozumí svým vlastním pocitům a v tomto věkovém období se zlepšuje i jejich schopnost rozpoznávat a rozumět emocím druhých lidí.

2.2 Tělesný a pohybový vývoj

Na začátku a na konci tohoto období dochází k již zmíněné **růstové akceleraci**, kdy kosti rostou rychleji než svaly a šlachy. Dochází tak zákonitě k jejich zkracování a ke zhoršení celkové flexibility. Jedná se o dočasný jev, který lze upravit pomocí vhodných strečinkových cvičení. Zároveň vlivem změn tělesných proporcí se dočasně může měnit i mechanika pohybů a zhoršit i kontrola pohybů a sebevnímání. Pro motoriku je charakteristická ještě

neefektivnost, souhyby provázející hlavní pohyb a nadbytečnost pohybů. Pohyby mladšího školního dítěte zpočátku ještě nejsou úspěšné, dítě vydává stále mnoho energie.

„Zrání CNS pozitivně ovlivňuje lateralizaci ruky, rozvoj motorické a senzomotorické koordinace a manuální zručnosti.“ (Vágnerová, 2014. s. 258)

Děti se v tomto věku stále učí hodně napodobováním, je tedy třeba dbát na kvalitu ukázky. Mezi 9. a 10. rokem dochází k vysokému nárůstu percepčních schopností. Zlepšuje se odhad vzdálenosti, periferní vidění, prostorová orientace. Kolem 11. roku se silně zlepšují rovnovážné schopnosti. Období mezi 8. a 12. rokem je nazýváno zlatým věkem motoriky, kdy je dítě zvláště vnímavé a naučené dovednosti se stávají trvalými. Dítě v tomto věku velmi dobře zvládá krátkodobé intenzivní zátěže. *„V úrovni rytmických schopností prokazují dívky výrazné zlepšení již mezi 8 a 9. rokem, chlapci až mezi 13. a 14. rokem, kdy současně dosahuje úroveň rovnovážných schopností úrovně dospělých.“ (Křištofič, J. 2006, s. 13)*

Pohybové činnosti dětí školního věku jsou koncipovány do hodin **tělesné výchovy** jako samostatného výukového předmětu. Zpravidla zaujímají 2 hodiny týdně, u škol s rozšířenou tělesnou výchovou 4 hodiny týdně a více. Jejich rozsah a náplň jsou dány osnovami, cíle a kompetence stanoveny ve školním vzdělávacím programu dané základní školy. Hudebně pohybové činnosti a tanec zaujímají část tělesné výchovy a zároveň spadají i do předmětu hudební výchova. *„Obsahem Hudebně pohybových činností je ztvárňování hudby a reagování na ni pomocí pohybu, tance a gest“ (RVP ZV, 2017, s. 82).* Zároveň dle RVP ZV do činností ovlivňujících úroveň pohybových dovedností náleží rytmické a kondiční formy cvičení pro děti, které rozšiřují tělesnou výchovu. Spadají sem kondiční cvičení s hudbou nebo rytmickým doprovodem, základy estetického pohybu, vyjádření melodie a rytmu pohybem, jednoduché tance. Z toho lze vidět provázanost tělesné a hudební výchovy i na základní škole.

2.3 Hudební vývoj

Důležitým mezníkem je vstup dítěte do základní školy, kde dochází k jeho hudebnímu rozvoji vlivem pravidelných hodin hudební výchovy. Záleží velmi na kvalitě hudební výchovy a na dobrém pedagogickém vedení, které se odráží zároveň i v celkovém psychickém vývoji dítěte. Předpokladem dobrého hudebního vývoje dítěte mladšího školního věku je i předškolní příprava v oblasti hudby a základy, které byly právě v předškolním období položeny.

Jestliže chceme shrnout hudební dovednosti dítěte při vstupu do školy, hudebně zralé dítě zvládá základní orientace v melodii, soustředí se na výškové vnímání, má již rozvinuté tonální citění. U dítěte již existují hudební představy, např. dokáže rozeznat a upozornit na chyby vokální reprodukce. V rámci rytmického citění dítě zvládá reagovat na hudbu pohybově a se změnou hudebního tempa změnit i pohyby (př. dodržet synchronizaci kroků s tempem hudby, pochodovat, poznat u jednoduché písně rytmickou variantu). V oblasti pěveckých dovedností dokáže dítě zazpívat známou píseň, pěvecky imitovat melodizované říkadlo či jednoduchou píseň, kterou zároveň je schopné vytukat na dětském hudebním nástroji. Hrou na tělo umí reagovat na různý charakter hudby. Pro instrumentální hru má dítě v tomto věku již motorické koordinační předpoklady, které dále upevňuje soustavným cvičením, pohybovým stereotypem.

Na základě zrání korových částí sluchového analyzátoru u dítěte mladšího školního věku se rozvíjí **hudební vnímání**, upevňuje se koordinace mezi sluchem a hlasem. Rozvíjí se analytické vnímání, které umožňuje dítěti pochopení hudební výstavby a vztahů mezi částmi a celkem. Pozornost dítěte přechází z bezděčné v záměrnou, prodlužuje se a rozrůstá především díky poslechovým činnostem. Utvářejí se **hudební představy** a vytvářejí předpoklady k operacím s nimi. Zároveň roste i kapacita **hudební paměti** a jak uvádí Sedlák, vyvíjí se velmi rychle. „*Již šestileté dítě je schopno zapamatovat si jednoduchý nápěv, reprodukovat neznámou melodii a vybavit si v minulosti vnímané hudební útvary.*“ (Sedlák, 2013, s. 365)

Hudebně tvořivé schopnosti mladších žáků, jak popisuje Sedlák (2003), jsou v tomto věku utlumené charakterem hudební výchovy. Ta často nedává pro tvořivost podněty ani prostor pro jejich rozvoj. Záleží tedy opět na pedagogickém vedení a pedagogickém taktu, s jehož pomocí lze vytvořit podnětné a k tvořivosti motivující prostředí. Pedagog tohoto může dosáhnout, jestliže dokáže navázat na dětskou spontaneitu, potřebu experimentovat, umí navodit tvořivé situace, začleňuje elementární hudební úkony do komplexního uměleckého vzdělávání. Zároveň rozvíjí i sluchovou analýzu a tvořivou vokální intonaci a nevyvíjí na žáka při tvořivých úkolech pedagogický tlak, nechává ho pracovat samostatně. Toto vše je v časově omezených hodinách hudební výchovy při velkém počtu dětí velmi těžké a pro pedagogy velkou výzvou. Přitom **hudební tvořivost** se u dětí mladšího školního věku rozvíjí velmi dobře, zvláště taková, jejíž základy byly položeny již v předškolním věku.

2.3.1 Hlasové a pěvecké dovednosti

Za předpokladu správného a systematického vedení dochází ke **zvětšování hlasového rozsahu** a je prokázáno, že „*Omezený hlasový rozsah je především výsledkem malých pěveckých zkušeností dětí.*“ (Tichá, 2008, s. 28). Hlasový rozsah se zároveň vyvíjí i s postupem věku. Jak uvádí Sedlák, podle výzkumných výsledků J. Skopala byl u dětí první třídy od $b - a_1$ do $b - d_2$, zatímco u žáků čtvrté třídy již $a - h_1$ až $ges - gis_2$, u děvčat byl hlasový rozsah větší než u chlapců.

Hudební výchova na základní škole je „*součástí vzdělávací oblasti Umění a kultura, která směřuje především k hodnotovému systému – formování mezilidských vztahů, osobní spokojenosti, projevování pozitivních citů, vnímavosti k estetickému prostředí, utváření pozitivního klimatu ve škole. Hudební výchova upřednostňuje iniciativu a tvořivost žáků.*“ (Lišková, 2007, s. 7). Autorka zároveň uvádí, že tyto hodnoty souvisí především s psychickým vývojem osobnosti dítěte, přestože jsou v dané chvíli neměřitelné. A hudební výchova je nepostradatelná, jelikož právě jejím prostřednictvím dochází u dítěte k dosahování klíčových kompetencí sociálních, personálních, kompetencí k řešení problémů, komunikativních i občanských. Dnešní svět je pojímán a zaměřen převážně technicky, a přestože hudební požitky nejsou hmatatelné, právě vnímání a prožívání krásna jsou jeho vyváženým protipólem.

3 Hudební činnosti v předškolním vzdělávání

Obecně se hudební činnosti skládají ze čtyř složek: zpěv, instrumentální hra, poslech a hudebně pohybové činnosti. Všechny složky mohou fungovat ve vzájemné interakci i samostatně.

Pěvecké činnosti, jak píše Kodejška, patří do radostných dětských aktivit, rozvíjí řeč, i klíčové hudební schopnosti. Zároveň formují emocionální vztah k písni, hudbě a okolnímu světu. Společně se zpěvem je třeba rozvíjet u dětí i základní sluchové schopnosti a představivost, rytmickou stránku písni. Tu podpoří hra na tělo a jednoduché rytmické nástroje. Písni je třeba volit s ohledem na dětský hlasový rozsah viz kapitola 1.3.2.

Instrumentálním činnostem předchází hra na tělo. „*Instrumentální činnost vychází u dítěte v předškolním věku od živelné hry k funkčnímu využívání Orffových nástrojů v hudebních i nehudebních činnostech.*“ (Kodejška, 2016, s. 60) Oblíbené a pro děti zajímavé jsou k hudebnímu využití i různé předměty denní potřeby (kelímky, krabičky, kyblíky, kousky stavebnic, balónky, gumičky...). Děti se s instrumentální hrou seznamují nejprve společně s deklamací jednoduchých říkadel, později písni, po hře na rytmické nástroje následuje u starších dětí hra na nástroje melodické, nejprve pod vedením učitelky.

K poslechovým činnostem mohou být vedeni již nejmladší předškoláci. Hudebnímu poslechu předchází poslech zvuků a ruchů z přírody i běžného života. Děti dokáží odhalit rozdíly nejprve u zvuků, později i v hudbě. Vzhledem k vývojovým specifikům je vhodné volit krátké činnosti a vhodně je střídat. Tím lze zajistit větší pozornost dětí. Předškolní děti dokáží poslouchat nejen celé písni, ale i krátké skladby. Zajímavostí je, že mají v oblibě vážnou hudbu, která vyzývá opět k dalším tvořivým aktivitám.

Hudebně pohybové činnosti jsou komplexním propojením hudby a pohybu, jsou důležité pro dětské prožívání a hudební vnímání. Mezi hudebně pohybové činnosti patří držení těla, cvičení s hudbou, hra na tělo, pohybová improvizace a scénické vyjádření, pohybové a taneční hry se zpěvem a tanec. „*Společně s hudbou mají pohybové činnosti mnohem větší vliv na psychiku dítěte a umocňují citový i estetický dojem, napomáhají k vyrovnanosti především psychicky labilnějších jedinců a podporují v mnoha směrech zdravý vývoj dětí.*“ (Zelenková, 2007, s. 6)

Hudebně pohybová výchova rozvíjí schopnost správného držení těla, motoriku a koordinaci pohybů, smysl pro rytmus, smysl pro hudební formu a schopnost jednoduché pohybové a taneční improvizace.

4 Porovnání tradičního a nového pojetí hudebních činností v MŠ

Do roku 1989 kladla hudební výchova dětí předškolního věku důraz na jednotlivé hudební činnosti bez jejich vzájemného propojení – tzv. výchovná zaměstnání. Na každou z činností měla učitelka určitou časovou dotaci, kterou musela plnit. V tom spočívala výhoda, protože dané činnosti se musely konat pravidelně, nevýhodou bylo jejich omezení pouze na dobu povinného zaměstnání, což bylo jedenkrát týdně. Myšlení učitelek i dětí tak bylo do jisté míry omezováno, brzdilo v rozvoji fantazie a tvořivosti.

V současném vzdělávacím systému máme pro hudební aktivity mnohem větší prostor, záleží však na osobnosti učitelky a jejím zaměření, aby jej dostatečně a kvalitně využila. *„Problematika souvisí především s kvalitním vzděláním pedagogických pracovníků předškolní výchovy, a to zejména na poli jejich praktických schopností a dovedností. Je velmi důležité věnovat pozornost možným rizikům, která by mohla vést k opomíjení či nahrazování hudebních aktivit jinými. Hudební činnosti totiž nahradit nelze.“* (Lišková, 2006, s. 3)

K propojování jednotlivých hudebních aktivit dává prostor Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV), a to tzv. integrací, ale i propojením hudebních a mimohudebních činností. Je však zcela logicky kladen mnohem větší důraz na tvorbu příprav a plánování, naopak kreativita učitelek má možnost být maximálně využita. Jak popisuje Lišková, musíme brát v úvahu i nutná rizika v podobě dlouhé doby u jednoho tématu, striktní dodržování práce s námětovým okruhem a možné odklonění se od hudebních činností ve prospěch činností dalších.

5 Rámcový vzdělávací program a hudební činnosti

RVP PV v současné době sdružuje výchovně vzdělávací činnosti mateřských škol do pěti oblastí:

- Dítě a jeho tělo (oblast biologická)
- Dítě a jeho psychika (oblast psychologická)
- Dítě a ten druhý (oblast interpersonální)
- Dítě a společnost (sociálně kulturní)
- Dítě a svět (oblast environmentální)

Všechny oblasti se v ideálním případě vzájemně propojují. To, co by dítě mělo na konci předškolního období zvládnout, upřesňují konkretizované výstupy. RVP PV je podkladem pro tvorbu Školního vzdělávacího programu (dále ŠVP), který je pro konkrétní mateřskou školu závazným dokumentem a v jehož duchu jsou také děti vzdělávány. Na tvorbě ŠVP se podílí vedení mateřské školy spolu s ostatními pedagogy. Tento závazný dokument charakterizuje zároveň konkrétní mateřskou školu a dává nahlédnout veřejnosti, jakým způsobem jsou děti po dobu jeho platnosti vzdělávány. Na jeho základě tvoří učitelky ještě vlastní Třídní vzdělávací programy, které jsou již flexibilní, v mnoha případech velmi tvořivé a propracované, a měly by vycházet jak z nich samých, tak z potřeb dětí.

RVP dává mnoho prostoru k propojování všech činností v předškolním vzdělávání a to se týká i hudebních aktivit. Jak jsem již uváděla v předchozí kapitole, můžeme je propojovat v rámci oborové integrace, ale také je propojovat i s mimohudebními činnostmi. Vyžaduje to ovšem od učitelek náročnější přípravy a počítá se s profesionálním přístupem pedagogů a jejich odbornými znalostmi. Propojenost hudebních činností v rámci všech činností vzdělávacích výstižně a konkrétně rozebírá ve svém díle např. Marie Lišková (2006).

Jednou z hudebních činností je **zpěv**, kterým bych se v následujících řádcích chtěla zabývat podrobněji a konkrétně na jeho příkladu ukázat zaměření jednotlivých vzdělávacích oblastí. Vzdělávací oblast **Dítě a jeho tělo** se zaměřuje jeho prostřednictvím hned na několik aspektů najednou: „*Pěvecké aktivity jsou jedním z prostředků, které vedou ke zdravému životnímu způsobu. Zpěv je prevencí psychopatologických jevů, motivací k vhodnému využití volného času dětí a k navození jejich ustálených zájmů v následujícím životním období. Pěvecké činnosti vedou děti k poznávání kladných hodnot v oblasti životních postojů a návyků.*“ (Lišková, 2006, s. 9). Mimo to se zpěvem zaměřujeme na správné dýchání, které ovlivňuje

činnost i dalších orgánů, správné držení těla, šetření hlasivek a hlasovou hygienu. Zpěv je zároveň relaxací organismu a vede k psychické pohodě dětí, vzniku kladných emocí. V rámci vzdělávací oblasti **Dítě a jeho psychika** se zpěv podílí zejména na **rozvoji jazyka a řeči**, upevňování výslovnosti, vytváření a chápání pojmů. Výborným pomocníkem je zpěv při logopedických vadách. Tímto se zabývá ve svých publikacích i praxi M. Kmentová, která logicky odůvodňuje fungování spojení jazykových her a hudebních činností. „*Protože hudební složka stimuluje a prodlužuje sluchovou pozornost dětí a zároveň dává náboj, strukturu a rámec celé hře.*“ (Kmentová, 2018, s. 4)

Druhá podoblast **Poznávací schopnosti a funkce, představitost a fantazie, myšlenkové operace** má v souvislosti se zpěvem velmi důležitou úlohu. Volba písni je dobrou motivací i pro mimohudební aktivity a jejich výstupy. Obsah písni vede k vysvětlování a chápání pojmů, společně i s náměty písni inspiruje k pozorování jevů i objektů. Pěvecké aktivity zároveň vedou k rozvoji pozornosti a paměti – mechanické, pojmové a hudební.

Jak uvádí i Lišková (2006), nezastupitelnost hudebních činností v rozvoji empatie a citu dětí je nediskutabilní. Nejen zpěv, ale všechny hudební činnosti beze zbytku podporují estetické a tvůrčí aktivity. Dítě si uvědomuje vlastní identitu, dochází k jeho sebepoznávání. Dochází také k rozvíjení volných vlastností, sebeovládání, soustředění i vytrvalosti při nácviku. Vokální činnosti zároveň vedou i k rozvíjení citu a empatie, dítě si uvědomuje vlastní pocity z hudby. Toto vše zahrnuje třetí podoblast - **Sebepojetí, city, vůle**.

Cíle a výstupy vzdělávacích oblastí jsou pro všechny hudební činnosti společné, nijak se zvlášť neodlišují. Záměrem pedagoga při jeho vzdělávacím úsilí v oblasti **Dítě a ten druhý** je podporovat utváření vztahů dítěte k jiným dětem a dospělým, zajišťovat pohodu těchto vztahů a posilovat jejich vzájemnou komunikaci. Při hudebních činnostech v MŠ je toto nevyhnutelné. Provozujeme je ve vzájemné interakci dětí, bariéry mezi dětmi pomocí hudby rychle mizí, hudba je velmi vhodným pomocníkem při adaptaci nových dětí a celých kolektivů. Hudbou dokážeme děti zklidnit, nebo jim navodit naopak veselou atmosféru a motivovat je i k méně oblíbené práci. Děti musí při hrách a tancích kooperovat, k tomu je nutné se domluvit, učí se respektovat jeden druhého. Při pěveckých aktivitách záleží i na správném umístění dobrých a slabších zpěváků vedle sebe, děti se tak navzájem vnímají a učí se toleranci. Při nácviku pěveckých a hudebních vystoupení se umocňuje u dětí pocit odpovědnosti a spolupráce.

Oblast **Dítě a společnost** nám zahrnuje uvedení dítěte do světa materiálních a duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomáhá mu s osvojením potřebných dovedností, návyků a postojů. V této oblasti mají všechny hudební činnosti stejné dílčí cíle. Dítě prostřednictvím hudebních činností získává vztah ke kultuře a umění. Seznamuje se s lidovým folklórem, zvyky a tradicemi, získává zkušenosti, je pěstován jeho estetický vkus. Nad rámec mateřské školy jsou děti vedeny např. k navštěvování koncertů, účastní se kulturních akcí a různých vystoupení.

V poslední vzdělávací oblasti **Dítě a svět** se zaměřujeme především na výchovu dítěte k ochraně životního prostředí, také se seznamujeme s kulturou jiných zemí a kontinentů. V rámci pěveckých činností můžeme například zařadit písně o přírodě a zvířatech, k poslechu díla slavných hudebních autorů. Zkušenosti mám např. s poslechem děl *Čtvero ročních období* od A. Vivaldiho, nebo symfonické básně *Vltava* od B. Smetany. Děti také seznamujeme s hudbou a tanci orientálními, africkými nebo latinskoamerickými.

6 Hudební tvořivost

Pojmem tvořivost rozumíme proces, schopnost práce, nebo tvořivou (kreativní) činnost za účelem nějakého výsledku, který ovšem nemusí mít během procesu ještě konkrétní podobu. „*Základní formou projevu hudební tvorby i tvořivosti je improvizace a komponování.*“ (Sedlák, Vánová, 2013, s. 314)

Co se týče dětí předškolního věku, s jejich tvořivostí se setkáváme velmi často. Děti v tomto věku ještě nejsou ovlivňovány studem, naopak jim dělá velkou radost předvést jakékoli své dílo v různých oblastech. V hudebních činnostech děti velmi rády uplatňují **pohybovou improvizaci** za hudebního doprovodu. Protože pohyb je zároveň jejich přirozenou potřebou, děti většinou nemají ani s improvizovaným pohybem žádný problém. Děti jsou také schopné **zpívat vlastní melodie** s vlastními, často nelogickými **texty** př. „*Jednou ráno byl večer... studánka zastaví svůj proud...*“ (Pěťa, 4 roky). Motivací a impulsem k vlastnímu tvoření jim bývají činnosti z denního života, zážitky a duševní rozpoložení.

Jednou z nejoblíbenějších hudebních činností je **instrumentální hra**. Při ní mají děti možnost se naučit základům pod vedením učitelky, ale mnohem lákavější je samostatně improvizovat, zkoumat možnosti nástrojů. Hluk v této fázi často nehraje žádnou roli a některým dětem (na rozdíl od dospělých) není vůbec na obtíž. Víme, že pro učení dítěte předškolního věku je důležitý prožitek. Záleží tedy na našem pedagogickém vedení a pěstování smyslu pro estetické vnímání. Jak vysvětluje i Lišková, hra na lehko ovladatelné nástroje podporuje v dětech smysl pro rytmus, hudební vnímání a podněcuje jejich sluchový rozvoj. „*Prostřednictvím hry na hudební nástroje umožňujeme dětem vyjádřit vlastní pocity a myšlenky nonverbální cestou, což má velký význam zvláště u psychicky labilnějších dětí.*“ (Lišková, 2006, s. 100)

Dětská tvořivost v hudebních činnostech je v předškolním věku přirozeným jevem, který je zároveň v hudebním vývoji dítěte velmi cenný. Proto je třeba v tvořivosti děti podporovat, ne je brzdít pouze řízenými aktivitami. Učitelka může dát dítěti mnoho podnětů v podobě vlastní ukázky hudební činnosti, reprodukováné instrumentální hudby, vlastního doprovodu, zpěvu písně, hudebních her a velkého množství pomůcek. Zároveň hudba je spouštěčem i motivací pro další tvořivé činnosti, např. výtvarné, polytechnické, hudbou můžeme děti namotivovat i k činnostem jinak méně zábavným, např. grafomotorickým cvičením. A kreativita dětí je velká, takže výsledky na sebe nenechají dlouho čekat.

7 Integrativní hudební výchova

Integrativní činnosti lze chápat jako sjednocení několika složek s cílem zachovat celistvost předmětu. U dětí nejen předškolního věku se snažíme vnímat a pojmout výchovu a vzdělávání celostně. Také naše praxe nám zároveň ukazuje, že děti předškolního věku nejlépe přijímají a zpracovávají vědomosti, znalosti a dovednosti celistvě a vzájemně propojeně. Estetické činnosti jsou pro dítě atraktivní nejen očekávaným výsledkem, ale především procesem, kde je stěžejní prožitek na základě smyslového vnímání. A právě propojením činností a umocněním prožitku dochází k trvalému ukotvení záměrné činnosti nejlépe.

Polyestetická výchova je termín, kterým bývají označovány hudebně integrativní činnosti. V rámci polyestetické výchovy tak dochází k podněcování tvorby představ a vlastní tvořivosti. *„Současný výchovný systém propojuje dva přístupy k vedení hudebních činností. Tradiční model, který rozvíjí jednotlivé složky – zpěv, poslech, pohyb a hru na instrumentální nástroj odděleně, a ten druhý, integrativní, ve kterém propojujeme jednotlivé hudební činnosti s mimohudebními. Dítě v předškolním věku získává prostřednictvím takto propojovaných oblastí větší prožitkovou zkušenost, motivaci k vlastní tvořivosti a přehled o celku.“* (Šandová 2015, s. 24)

Tématem integrace hudebních činností se zabývali např. Roscher, Mastnak a pracovníci z Institutu pro integrativní pedagogiku a polyestetickou výchovu v Salzburku. Na ně postupně navázal Kodejška se svým týmem společným projektem Dětský domeček. Dle současného integrativního vedení hudebních činností jsou tyto hudební činnosti také s mimohudebními propojovány, zatímco dříve byl na ně kladen důraz jednotlivě – zvlášť na zpěv, pohyb, hru na instrumentální nástroje a poslech. Nevýhodou v dřívějším pojetí byly stále stejné zaběhlé postupy s určitou časovou dotací a absence větší kreativity, která je naopak velmi žádaná a ceněná dnes. Výhodou byla pravidelnost konání hudebních činností, přestože byly omezovány pouze na předepsanou dobu jedenkrát týdně (viz kapitola 4).

Přestože současný vzdělávací systém nabízí pro hudební činnosti mnohem více prostoru, záleží především na hudební vzdělanosti a připravenosti učitelek mateřských škol a na jejich praktických dovednostech. Jen tak je možné dětem hudební dovednosti odborně předat a dále rozvíjet. Jak uvádí i Lišková, mezi rizika patří nahrazování hudebních činností jinými, nebo dochází k jejich úplnému opomíjení. (Lišková, 2006) Je tedy třeba umět rozeznat, zda

jsou hudební aktivity s mimohudebními propojovány a ne nahrazovány, protože je úplně nahradit rozhodně nelze.

8 Projekt

8.1 Vymezení pojmu

Termín „projekt“ je v dnešní době používán velmi často a v různých kontextech. Často je jeho pravý význam zkreslován i zaměňován, ne vždy je správně pochopen. Termín projekt se vyskytuje napříč všemi různými obory, nejčastěji však ve stavebnictví ve spojení „stavební projekt“. V kontextech různých oborů se jedná o zpracovaný záměr nebo plán nějaké činnosti, také časově ohraničené úsilí, které směřuje k vytvoření konkrétního produktu nebo služby. Společnými znaky jsou plánování, koordinování množství činností a lidí, cíle a výstupy. Obecně tedy platí, že projekt má tyto fáze: příprava, plánování, realizace a ukončení. Do ukončení spadá i zhodnocení, někdy ještě může následovat „poprojektová“ opravná fáze.

V pedagogice používáme termín „projekt“ v souvislosti s tzv. projektovým vyučováním a učením. Tento koncept využívá organizaci vyučovacího procesu ne podle oddělených jednotlivých předmětů, ale komplexně propojováním poznatků z různých oborů a předmětů tak, aby vznikl smysluplný výstup. Dle M. Dvořákové (2009) je projekt komplexní metodou vyučování umožňující řešit problémy, propojovat a uplatňovat získané poznatky všech oborů při smysluplné a užitečné práci. Zároveň se umožňuje i dotýkat reality a prožívat nové role, které s řešením problémů souvisí. Zúčastnění mají možnost seberealizace, jsou motivováni k samostatné práci, hledání, objevování, vzájemné spolupráci a komunikaci.

Jinak terminologie slova „projekt“ není v pedagogických kruzích úplně jednotná, nacházíme v ní ale společné charakteristiky. Například dle Vrány i Kratochvílové je projekt komplexní metodou vyučování, dle Valenty je to specifický způsob zpracování obsahu vyučování a způsob koncentrace učiva (Valenta, 1993). Také Příhoda vnímal projekt jako koncentrované úkoly, které zahrnují stmelené učivo a seskupení problémů, které se ve výuce řeší. Zároveň definoval dva základní požadavky na projekt – praktický cíl a zakončení (Kratochvílová, 2016).

Podle Killpatricka, jak uvádí i Valenta, jsou hlavní čtyři kroky projektu, které jsou si podobné i s vědeckým postupem poznání Deweye: záměr (purposing), plán (planning), provedení (executing), hodnocení (judging).

Dvořáková charakter projektu vyjadřuje schématem s obsahem jeho složek: motivace, mapování, třídění – řešení - produkt projektu – reflexe.

Je třeba brát také zřetel na úskalí a rizika projektu a při realizaci je co nejvíce eliminovat. Vše musí být organizováno a řízeno promyšleně, učitel musí umět odhadnout možnosti dětí a míru jejich odpovědnosti, zároveň i další využitelnost projektu vzhledem k obsahu vzdělávání, k systematice učiva. Na učitele jsou kladeny nároky vědomostní, pedagogické, diagnostické, prognostické a především organizační.

8.2 Historie projektu

Jak popisuje i Kratochvílová, již mnohé myšlenky a pedagogické zásady J. A. Komenského byly v souladu s uplatňováním metody projektů ve výuce. Komenský vyzdvihuje osobnost dítěte, klade důraz na užitečnost a smysluplnost učení a činností pro dítě: „*Děti vždycky rádi dělají něco: protože krev mladá tiše státi nemůž. A to je hrubě dobře: nercili jim toho brániti nesluší, alebrž i zamýšleti jim, aby vždycky co dělati měli...*“ (Komenský, 2007, s. 57). Sám dítě vnímá celostně, nazývá jej drahým klenotem a navrhuje „vždy přijít s něčím novým a zajímavým“. Zároveň doporučuje postupovat při učení od jednoduchého ke složitějšímu – jedná se o pedagogickou zásadu, kterou využíváme dodnes.

Lze tedy tvrdit, že základy projektového učení vznikaly současně se změnami pohledu na člověka, dítě a učení. Původní principy a kořeny projektové výuky lze totiž najít i v pedagogických odkazech dalších myslitelů 18. a 19. století – J. J. Rousseaua, J. H. Pestalozziho a F. W. A. Fröbela. Rousseau ve svých pedagogických úvahách kladl důraz na osobní zkušenost dítěte a jeho samostatnou aktivitu, stejně tak jako tendenci řešit společenské problémy, přemýšlet. Pro jeho stoupence Pestalozziho bylo středem jeho pedagogického působení dítě rozvíjené celostně – fyzicky, mentálně a především morálně a mravně. Vyučování mělo být tvořením a samostatnou činností dětí. Z jeho odkazu později čerpali i představitelé reformní pedagogiky. Hlavní představitelé 20. stol. Byli F. W. Fröbel, C. Freinet a jako zakladatel projektové metody je uznáván W. H. Kilpatrick.

„*Koncem 19. století a počátkem 20. století ovlivnila myšlení a jednání lidí v USA pragmatická filozofie. Tento filozofický směr zasáhl samozřejmě i oblast školství. Pragmatická pedagogika chápe vzdělávání jako nástroj řešení problémů, se kterými se člověk setkává v praktickém životě. Základním pojmem je zkušenost získaná v individuální praxi a experiment.*“ (Kratochvílová, 2006, s. 25)

Tradiční škole bylo vytýkáno a dodnes se vytýká, že omezovala svobodu žáka a jeho aktivity, nerespektovala zájmy dítěte, opomíjela učení se sociálním dovednostem, nebrala v potaz osobní zkušenosti a individuální předpoklady. Učivo bylo striktně oddělené do

jednotlivých předmětů, žáci jej neměli propojené v logických strukturách a naopak byli množstvím učiva přehlčeni.

Jak je dobře známo a zároveň i uvádí Kratochvílová (2006), základy projektové metodě a projektové výuce tedy položila pragmatická pedagogika. Vycházela z kritiky herbartismu a představovala tak svůj výchovný koncept. Její myšlenky se opíraly o pojem „celé dítě“ – neopomíjení žádné stránky jeho osobnosti, důraz kladla na aktivitu vychovávaného jedince a interakci se společenským prostředím. Zavedla také do výuky řešení problémů.

Překlenutí hranic mezi předměty metodou projektového učení navrhl americký filosof a pedagog John Dewey. Je zároveň považován i za hlavního představitele pragmatické pedagogiky a jejího zakladatele. Snažil se, aby se vyučování co nejvíce přiblížilo praxi, aby žáci získávali ve škole zkušenost. Znaky projektové výuky – řešení problému, hledání smyslu činnosti, získávání zkušeností a realizace smysluplného díla se nacházejí právě v jeho pojetí učební látky a v jeho konceptech. Myšlenky Deweye rozvinul jeho žák William Heard Killpatrick, který je také uznáván jako zakladatel tzv. projektové metody. Svou první studii o projektové metodě „The Project Method“ uveřejnil již v roce 1918. Navrhl také schéma projektu, které platí dodnes:

- Stanovení cíle
- Plánování
- Provedení
- Zhodnocení

Zajímavostí je, že Killpatrick neviděl ani tolik v projektu metodu rozvíjení poznatků, jako spíše prostředek k výchově charakteru dítěte. Tato metoda měla tedy i svá úskalí. Bylo přehlíženo systematické učení se poznatkům a učivo jednotlivých předmětů. Přesto se myšlenky projektové metody zasloužily o další vývoj vyučování a americká pedagogika podnítila zájem i našich reformních pedagogů, např. Jana Uhra, Stanislava Vrány a především Václava Příhody. Právě on se zasloužil, také díky poznatkům ze svého amerického působení, o prosazení zakládání pokusných škol, které pracovaly od r. 1929 až do okupace. „ *Naše pokusné školy, jak je patrné z tohoto jejich určení, nejsou již ústavy liberalistické, v nichž by každý učitel hledal na svou pěst. Tato programovost a ideová i praktická vázanost všech učitelů, aby pracovali k stejnému cíli a v stejném pojetí pracovní školy, se velmi liší od předchozích našich školských pokusů.* “ (Příhoda, 1938, s. 5)

Okupace a následná moc KSČ znamenaly přerušení snah předválečného hnutí na dlouhé desítky let. Obrat nastal až po roce 1989, kdy vlivem politických i společenských změn docházelo také k transformaci školství. Byly přijaty nové vzdělávací programy, vznikaly alternativní školy. Díky iniciativě učitelů a publikacím odborníků se od 90. let začala ke slovu dostávat opět projektová výuka. V posledních letech je pojmu „projekt“ dávána velká pozornost v souvislosti se všemi vědními i praktickými obory a samozřejmě také v souvislosti se vzděláváním.

8.3 Projekt a mateřská škola

V dnešní době je projektové vyučování a realizace různých projektů v mateřských školách naprosto přirozenou činností a nezbytnou součástí výchovně vzdělávacího procesu předškolního vzdělávání. Děti jsou již od malička vedeny k přemýšlení, propojování dovedností i vědomostí. Projektová výuka a její realizace v pravé podobě podle teoretického vymezení ale není v mateřské škole obvyklá. Je totiž pro děti vzhledem k jejich věku i vývojovým specifikům těžké pojmout projekt podobně jako u žáků na základní škole. Proto hlavním aktérem u projektů v MŠ bývá učitelka, která funguje jako průvodce, rádce i hlavní iniciátor a motivátor. Projekt v mateřské škole bývá často podnikem učitele nebo skupiny učitelů. Součástí projektu je také promyšlené hodnocení a prezentace výstupu. To je pro děti vzhledem k jejich verbálním možnostem těžké a potřebují soustavné a důsledné vedení ze strany učitelky, zadávání správných naváděcích otázek. Ale při správném vedení dětí s postupem doby dokáží starší předškolní děti již sledovat určitý cíl a převzít za něj odpovědnost. Jak uvádí i Syslová a Štěpánková (2019), pozitiva projektové výuky v mateřské škole jsou v rozvoji osobnosti dítěte předškolního věku, kdy dítě může využívat svých znalostí a dovedností. Zároveň další nové získává praktickou činností a experimentováním. Vlivem projektového učení dochází k rozvíjení fantazie, tvořivosti a aktivity, učí se spolupracovat a rozvíjí své komunikační dovednosti. „...v učení převažuje činnostní povaha, proces učení respektuje individualitu dítěte, rozvíjí celou jeho osobnost, jde o přirozený, nenásilný proces, kterým je podpořen zájem dítěte, vzniká partnerský vztah mezi dítětem a učitelem.“ (Syslová, Štěpánková 2019, s. 67) Nevýhodou je často to, že děti nejsou schopny ještě správně formulovat problémy a rozpracovat je tak, aby došly ke stanovenému výsledku.

Je třeba ale také rozlišovat projektové vyučování od tematického. **Integrovaná tematická výuka** neboli **tematické vyučování**, je využíváno v mateřských školách mnohem častěji a

pro děti předškolního věku, zejména ty nejmladší je na rozdíl od projektového snadno uchopitelné. Vzdělávání pomocí tematické výuky vychází z hlavního tématu, z něhož se větví další podtémata, která mohou sdružovat další obory, předměty a zájmy. Není však úkolem dětí, nepřebírají za něj žádnou odpovědnost (vzhledem ke svému věku naprosto logicky) a nesměruje k řešení a konkrétnímu produktu přes ostatní složky, charakterizující projektové učení. Štěpánková také uvádí: „*V předškolním vzdělávání je žádoucí projektovat vzdělávání v souladu se znaky integrované tematické výuky, neboť se blíží nejen požadavkům RVP PV, ale i možnostem dětí předškolního věku. Z našeho pohledu je žádoucí výše uvedené znaky obou přístupů propojovat.*“ (Syslová, Štěpánková 2019, s. 68) Učitelka mateřské školy může tedy vytvářet úspěšné projekty se znaky tematické výuky, které respektují a zohledňují vývojová specifika předškolních dětí.

Přestože se otázkou projektového učení zabývá i nyní mnoho odborníků z řad pedagogického světa, myšlenku termínu projekt v kontextu s mateřskou školou vyjádřil z mého pohledu nejcitlivěji a nejpravdivěji Josef Valenta ve své publikaci Pohledy: Projektová metoda ve škole a za školou:

„*Jsem totiž toho názoru, že celá mateřská škola je jedním projektem. Velkým projektem, který byl vytvořen dospělými pro radost těm nejmenším. A je-li k němu dobře přistupováno, přináší poučení i potěšení všem zúčastněným. Dětem, rodičům i učitelům.*“ (Valenta, J. 1993, s. 17)

A s tím nezbyvá než souhlasit.

9 Projekt „Škola písničkou“

9.1 Představení původního projektu „Škola písničkou“

Škola písničkou je dlouhodobý hudebně naučný projekt pro děti prvního stupně základních škol, který existuje již od roku 2012 a je podpořen MŠMT ČR. Hlavními iniciátory jsou hudební skladatel a producent Karel Mařík a zpěvačka Kristýna Peterková. Na realizaci projektu se podíleli také PhDr. Josef Peterka, CSc. jako autor textů většiny písní a doc. PhDr. Ondřej Hník, Ph.D. jako autor metodických listů pro učitele a realizátor ukázkových hodin. Vyvrcholením projektu byl velký koncert v pražské Lucerně v červnu 2013 s jedním tisícem dětí z celé republiky. Souběžně s celým projektem probíhala i celoroční soutěž v dětské tvořivosti, která byla na koncertě oficiálně ukončena a vyhodnocena a jejíž výherci právě na koncertě také vystupovali. Koncertem v Lucerně ale nic neskončilo, naopak vše probíhá dále v podobě malých koncertů a živých interaktivních vystoupení pro děti po celé republice.

9.1.1 Charakteristika, cíle a průběh projektu *Škola písničkou*

Původní projekt *Škola písničkou* se zaměřuje na cílovou skupinu dětí mladšího školního věku od 6 do 11–12 let.

V rámci projektu bylo využito osmnácti autorských písní a aktivit s nimi spojených. Písňe vznikly zhudebněním původních básní pro děti autora Dr. Josefa Peterky hudebním skladatelem Karlem Maříkem, kterým byly i společně se zpěvačkou Kristýnou Peterkovou nazpívány. Postupem doby autoři získávali ke spolupráci další osobnosti z hudebního světa a několik písniček nazpívali také společně s dětmi. Písňe mají výchovný a naučný charakter, jejich obsah se zabývá různými běžnými tématy, věcmi a jevy v životě lidí a zejména dětí. Využity jsou různorodé hudební žánry.

Prvotním **cílem** při sestavování projektu bylo děti pobavit a odreagovat, vyvolat u nich pozitivní náladu a vnímání světa. Postupem doby se ale autoři chopili příležitosti nasměrovat projekt zároveň k doplňkově vzdělávacím aktivitám, především je propojit s jazykovou a literární výchovou.

Nyní je hlavním cílem podpora muzikálnosti dětí a doplňkové činnosti k inovování hudební výchovy na základních školách.

Jak jsem již nastínila v kapitole 9.1, rámci projektu *Škola písničkou* **byla vyhlášena tvůrčí soutěž o nejlepší text**. Cílem bylo motivovat žáky základních škol k tvorbě vlastního textu na předem dané téma, text musel obsahovat uvedená slova, sloky a refrén (příloha 1). Každá

škola, která se rozhodla do soutěže zapojit, vyhodnotila sama prostřednictvím svých pedagogů jeden nejzajímavější text, který zaslala do soutěže. Realizátor projektu ANGELUS AUREUS o.p.s. měl posléze vyhodnotit za pomoci odborného garanta projektu 12 vítězných textů, ty jako cenu pro soutěžící zhudebnit a natočit ve studiu. Do soutěže se zapojilo celkem 18 škol, všechny texty splňovaly podmínky vyhlášené soutěže, tzn., že žáci si zvolili jedno z témat uvedených v pravidlech soutěže:

1. Jak jsem jedl(a) vtipnou kaši
2. Jak tygři tančili
3. Povedená škola
4. Jak písnička letěla kolem světa

Dále žáci splnili podmínku, aby jejich text obsahoval dvě povinná slova. Texty byly velmi humorné a nápadité, porota se proto po zvážení rozhodla, že zvítězí všechny zaslané texty a všichni autoři jako cenu získají zhudebnění jejich textu hudebním skladatelem Karlem Maříkem. Oficiální vyhodnocení soutěže proběhlo na koncertě *Škola písničkou* v Lucerně v červnu 2013.

Zhodnocení projektu

Přínosnost projektu byla zjišťována především formou dotazníků – všechny zúčastněné ZŠ vyplnily závěrečný dotazník “Vyhodnocení projektu”. Některé školy zaslaly e-mailem také detailnější hodnocení projektu. V rámci jeho průběhu bylo zjištěno, že nejsenzitivnější skupinou jsou děti od 7 do 9 let.

O vyhodnocení projektu byl veden formulář odevzdávaný na MŠMT (příloha 1).

V r. 2013 doplňkové výukové materiály využilo 50 základních škol z celé ČR, nyní již celkový počet není přesně znám.

9.2 Projekt Škola písničkou do MŠ

Projekt *Škola písničkou do mateřských škol* vznikl intuitivně a spontánně. Když jsem nejmenším dětem (2–4 roky) ještě v soukromé mateřské škole (2013) pustila první písničku *Seznamka* z nově obdrženého CD, začaly děti neuvěřitelně radostně spontánně reagovat. Stejně tak se stalo i u skupinky starších dětí (3–5 let), kdy děti reagovaly na refrén písně *Řemesla* stále stejnými rytmickými pohyby, tudíž velmi snadno rozlišily strukturu písně. Začala jsem vytvářet první choreografie na některé písně, ke zklidnění dětí a relaxaci jsem

využívala naopak písničky pomalé. Rozvíjela se také naše intenzivní spolupráce s hlavními protagonisty původního projektu *Škola písničkou* a autory písní.

Vzhledem k tomu, že všechny písničky se nezdály být vhodné pro děti předškolního věku svým rozsahem, náročným hudebním stylem, ani textem (např. písnička *Prázdniny* má pro děti předškolního věku náročný text), začala jsem vybírat písničky jen vhodné pro děti předškolního věku a ty, které je opravdu zaujaly, nebo se k nim děti samy vracely a dokázaly je uchopit. Jako doplňkové aktivity jsem tvořila omalovánky a pracovní listy, které jsme v MŠ hojně využívali.

V r. 2017 vyhlásila Městská část Prahy 10 granty pro projekty v různých oblastech, jednou z nich byla i oblast školství a tělovýchovy.

Projekt *Škola písničkou do mateřských škol* realizovala tedy má kmenová mateřská škola MŠ „Harmonie“ Tolstého, Praha 10 za podpory dotačního programu MČ Praha 10 na podporu činnosti v oblasti předškolního vzdělávání, zamýšleného od března do listopadu 2017.

Cílem projektu *Škola písničkou do mateřských škol* bylo propojení všech výchovně vzdělávacích oblastí RVP PV pomocí hudby a písní *Škola písničkou* a doplňkových podpůrných materiálů určených pro pedagogy v souladu s RVP PV. Materiály obsahují texty, notové záznamy, nahrávky písniček a hudební základy (doprovody bez melodické linky), metodický materiál k jednotlivým písním a pracovní listy, které jsou zaměřené pokaždé na jinou oblast rozvíjení dítěte. Projekt byl zaměřen na podporu muzikálnosti a tvořivosti dětí a metodickou podporu učitelů mateřských škol.

Při realizaci projektu jsme se drželi harmonogramu, který byl součástí žádosti o poskytnutí dotace. Vzhledem k tomu, že se termín rozhodnutí o poskytnutí dotace časově posunul až na konec května, byli jsme však nuceni jednotlivé aktivity v rámci projektu časově přizpůsobit oproti původnímu plánu. Tato úprava harmonogramu se týkala zejména realizace projektu v některých mateřských školách a posunula se až na září do prosince 2017 oproti původnímu plánu od dubna do června 2017.

9.2.1 Realizace projektu Škola písničkou do mateřských škol

- Březen 2017: Úvodní koncert protagonistů *Škola písničkou* pro děti MŠ Tolstého, příprava realizace projektu Škola písničkou
- Květen 2017: Schválení dotace na projekt *Škola písničkou do MŠ* od MČ Praha 10
- Květen a červen 2017: Pilotní ověřování efektivity a účinnosti za využití didaktických materiálů *Škola písničkou do MŠ* v MŠ Tolstého, vytvoření didaktického materiálu a pracovních listů k písničkám “*Jak je velký svět, Sluníčko na nebi*”
- Květen–červen 2017: **První oslovení dalších MŠ s nabídkou zapojení do projektu *Škola písničkou do MŠ* a odzkoušením metodických materiálů**
- Červen 2017: Realizace interaktivního koncertu pro děti i rodiče z MČ Praha 10 na zahradě MŠ Tolstého (se zahradní slavností), aktivní zapojení dětí ve zpěvu, hrou na rytmické nástroje a pohybovým ztvárněním
- Červen 2017: **První reflexe učitelek dalších MŠ formou vyplnění otevřených otázek reflexního dotazníku**
- Červen 2017: Tvorba nových písniček pro děti předškolního věku (*Vstávací, Oblékací*)
- Září–listopad 2017: tvorba dalších metodických materiálů a pracovních listů, oslovení dalších mateřských škol s nabídkou zapojení do projektu *Škola písničkou do MŠ* (formou nabídkových emailů na adresy MŠ s balíčkem písniček a metodik)
- Září–listopad 2017: Tvorba uceleného didaktického materiálu pro pedagogy, realizace jednotlivých metodik na základě písniček *Škola písničkou*
- Prosinec 2017: Grafická úprava obalu metodik, tvorba grafiky + tisk didaktického materiálu pro pedagogy a zpěvníku, konečný výtisk zkušebního materiálu

Zhodnocení projektu

Projektu vyhlášeného MČ Praha 10 se zúčastnilo ve školním roce 2017/2018 108 dětí z MŠ Tolstého, jejich někteří sourozenci a rodinní příslušníci. Ověřování písniček a metodických materiálů se účastnily také některé další mateřské školy z Prahy 10.

Skutečnost o poskytnutí dotace projektu MČ Praha 10 jsme prezentovali na vytištěných didaktických materiálech pro pedagogy. K prezentaci jsme užili i loga mateřské školy Tolstého „Harmonie“, Škola písničkou a MČ Praha 10. Projekt byl vyhodnocen v lednu 2018 a hodnotící formulář doručen na MČ Praha 10 (příloha 2).

9.3 Pokračování projektu – Škola písničkou do mateřských škol II

Vzhledem k tomu, že dotační řízení bylo vyhlášeno i pro další kalendářní rok, rozhodla jsem se v projektu pokračovat. Cílem teď bylo vyzkoušet a ověřit správnost a využitelnost hotových metodických materiálů, které jsem dříve zainteresovaným školkám posílala pouze elektronicky. Nyní je mateřské školy měly v tištěné podobě.

Materiály v pilotní podobě, jak již bylo zmíněno, obsahovaly texty, notové záznamy, nahrávky písniček a hudebních základů (instrumentálních doprovodů bez melodické linky), metodický materiál k jednotlivým písním a pracovní listy, které byly zaměřené pokaždé na jinou oblast rozvíjení dítěte. Na základě ověřování a reflexí pedagogů byly tyto materiály upravovány a přepracovány do konečné podoby.

Projekt byl i nadále zaměřen na podporu muzikálnosti a tvořivosti dětí a metodickou podporu učitelů mateřských škol, zároveň na propojení všech oblastí předškolního vzdělávání pomocí hudby a písní *Škola písničkou*. Protože vznikly za uplynulou dobu i další písničky, pomohly nám je některé děti z MŠ Tolstého i nazpívat pro výhledové nové CD.

9.3.1 Realizace projektu Škola písničkou do mateřských škol II

- Září 2018: Interaktivní koncert *Škola písničkou* s aktivním zapojením dětí do zpěvu (i sólově), hudebního doprovodu hrou na rytmické nástroje i pohybu s využitím pohybových choreografií.
- Květen–prosinec 2018: **Intenzivní oslovování mateřských škol, vzájemná komunikace a ověřování metodických materiálů *Škola písničkou do mateřských škol*, reflexe pedagogů (ústní formou, elektronická komunikace, formou dotazníků)**
- Listopad 2018: Nákup hudebních pomůcek do MŠ a jejich využití na základě metodického materiálu

- Leden 2019: Dokončení nového, ověřeného metodického materiálu včetně CD (grafické úpravy, nové pracovní listy, korekce, tisk)

Zhodnocení projektu

Projektu se ve školním roce 2018/2019 zúčastnilo 106 dětí a 9 učitelek z MŠ Tolstého. Zainterесováni byli opět někteří rodiče a sourozenci.

Skutečnost o poskytnutí dotace projektu MČ Praha 10 jsme prezentovali na nových vytištěných didaktických materiálech pro pedagogy, které již byly nové a ověřené z předchozího období. K prezentaci jsme užili i loga mateřské školy Tolstého „Harmonie“, Škola písničkou a MČ Praha 10. Projekt byl pro zřizovatele vyhodnocen v lednu 2019 a hodnotící formulář doručen na MČ Praha 10 (příloha 3).

II PRAKTICKÁ ČÁST

10 Předmět výzkumu, cíle a výzkumné otázky

Praktická část se zabývá výzkumným šetřením v oblasti ověřování projektu „Škola písničkou do mateřských škol“ v praxi (dále již ŠP do MŠ). Představuje oblasti výzkumu, které navazují na prvotní výsledky z předchozího projektu ŠP do MŠ. Zabývá se praktickým ověřováním v mateřských školách nejen přínosnosti písniček z tohoto projektu, ale i všech metodických materiálů vzniklých na jeho základě. Následující kapitoly popisují cíle výzkumu, použité metody, průběh a výsledky ve všech oblastech výzkumu.

Předmětem výzkumu je využití souboru hudebně naučných písní z projektu ŠP do MŠ a na ně navazujících metodických materiálů pro učitelky mateřských škol, sestavených záměrně již v projektu ŠP do MŠ.

Předmětem ověřování byly autorské písně Škola písničkou a na ně navazující metodické materiály z projektu ŠP do MŠ. Celý balíček materiálů byl respondentům k dispozici v listinné formě jako výukový sešit ve formátu A4, nebo v elektronické formě vždy k jednotlivým písním. **Výukový balíček (viz příloha 21) vždy obsahoval:**

- Text písně
- Notový záznam s textem
- Metodický materiál (v některých případech i se záznamem choreografie)
- Pracovní list (listy)
- Hudební nosič s písněmi a jejich hudebními základy (instrumentální doprovod bez melodické linky)
- Reflexní list a doprovodný dopis

Charakteristika pracovních listů

Pracovní listy k písním byly zaměřeny na různé oblasti vzdělávání dítěte a doplňovaly i informace o písních, přičemž každý pracovní list byl zaměřen na jiné oblasti (např. na grafomotoriku, slovní zásobu, matematickou pregramotnost (třídění, přiřazování, základní usuzování...), rozvoj zrakového rozlišování, pochopení textu písně a souvislostí s ním spojených, rozvoj jemné motoriky atp. Některé pracovní listy byly vytvořeny záměrně jako omalovánky, spojené s grafomotorickým cvičením. V metodickém materiálu je vždy

popsáno konkrétní zaměření pracovního listu i vhodný postup práce, pro mladší děti jsou navrženy alternativy práce.

Řazení písní i básně a metodických materiálů ve výukovém sešitě bylo na základě ročních období kvůli využitelnosti v ŠVP. Tabulka s obsahem ověřovaných písní a jedné básně přibližuje, jak byly písně očíslovány dle pořadí v publikaci i na CD.

Tab. 1 Obsah ověřovaných písní a jedné básně z projektu ŠP do MŠ

1. Seznamka	8. Sluníčko na nebi
2. Oblékačí	9. Jak je velký svět
3. Vstávací	10. Čmelák
4. Křížovatka	11. Zeleninová zahrádka - báseň
5. Vánoční modlitbička	12. Národy
6. Sporty	13. Námořníci
7. Řemesla	14. Velrybátka

Ve výzkumu byly stanoveny tyto cíle:

- Sestavenou metodiku z projektu ŠP do MŠ ověřit v kmenové mateřské škole Tolstého, Praha 10
- Sestavenou metodiku z projektu ŠP do MŠ ověřit v dalších mateřských školách v různých lokalitách
- Vyhodnotit přínosnost písní i metodických materiálů pro práci učitelek mateřských škol
- Vyhodnotit přínosnost písní i metodických materiálů pro děti předškolního věku

Výzkumné otázky

1. V jaké míře jsou písně ŠP do MŠ pro učitelky využitelné v předškolním vzdělávání?
2. Nakolik jsou využitelné metodické materiály?
3. Jsou písně a navrhované aktivity pro děti předškolního věku dostatečně zajímavé?
4. Jsou písně a aktivity pro děti předškolního věku vhodné a uchopitelné?
5. Jsou písně a metodické materiály učitelkami a dětmi využívány k pohybovým aktivitám?

11 Výzkumné metody

11.1 Pilotní uplatnění materiálů ŠP do MŠ v mateřských školách

Ověřování materiálů ŠP do MŠ probíhalo po dobu dvou let a ve dvou úrovních – ve všech třídách MŠ Tolstého a v mateřských školách na různých místech celé republiky. Proto byly vytvořeny čtyři dotazníky. Byly zadávány respondentům v různých časových odstupech na základě toho, jak byly materiály z projektu ověřovány, zároveň i vzájemně doplňovaly informace, které v předchozích odpovědích nebyly zcela jasné. Dotazníky obsahovaly uzavřené i otevřené otázky.

11.2 Dotazník

Hlavní metodou bylo uplatnění pilotní metodiky a její reflexe prostřednictvím **dotazníků a strukturovaného pozorování** zacílených na učitelky mateřských škol.

První dotazník „**Reflexní list**“ (příloha 4) z jednotlivých aktivit navazujících vždy na konkrétní píseň měl zhodnotit, jak se konkrétní píseň a na ni navazujících aktivit učitelky zhostily a jak reagovaly na dané písně a s nimi spojené aktivity děti v mateřské škole.

Pomocí druhého dotazníku „**Ověřování materiálů ŠP do MŠ**“ jsem se snažila zjistit názory učitelek na přínosnost celých materiálů ŠP do MŠ a konkretizovat skupinu respondentů (příloha 5).

Zjišťovala jsem:

- Názory učitelek na přínosnost a využitelnost materiálů ŠP do MŠ pro učitelky i děti
- Způsoby využití nahrávek a notových materiálů
- Zastoupení hudebníků a nehudebníků mezi respondenty - pedagogy

Oba dotazníky byly využity u obou cílových skupin respondentů – u učitelek MŠ Tolstého i u učitelek dalších mateřských škol z různých krajů ČR. Odpovědi na otázky byly zpracovány do tabulek a grafů.

Třetí dotazník „**Využití projektu ŠP do MŠ v praxi**“ (příloha 6) se zabýval otázkami hudebních činností v MŠ, pohledem učitelek na metodický i hudební materiál ŠP do MŠ, důvody využití písní z projektu a oblíbeností konkrétní písně. Tento dotazník byl rozeslán elektronickou formou učitelkám z různých krajů ČR, které již odpovídaly na Reflexní list.

Čtvrtý dotazník „**Hodnocení písní ŠP**“ (příloha 7) byl cílený pouze na učitelky MŠ Tolstého a bylo v něm zjišťováno, jak učitelky hodnotí jednotlivé písně z projektu ŠP do MŠ.

11.3 Pozorování

Další metodou bylo pozorování (strukturované, přímé zúčastněné i nepřímé z videozáznamů) dětí a učitelek při práci s písněmi a metodickými materiály. Pozorování jsem prováděla já sama a mé kolegyně ve třídách mateřské školy Tolstého. Výsledky pozorování jsme si zaznamenávaly do předem připraveného záznamového archu (příloha 8). Pro každou položku jsem připravila promyšlenou škálu možných odpovědí, ze kterých učitelky vybíraly.

Pozorování bylo zaměřeno na tyto oblasti:

- Jak na děti ve třídě působí první poslech písně z nahrávky, jak na ni reagují.
- Dokáží děti udržet pozornost při navazujících aktivitách k písni s ohledem na jejich věková specifika?
- Zaujaly děti činnosti spojené s písněmi?
- Sledování dětské tvořivosti – způsobily písně nebo aktivity s nimi spojené, že se děti začaly tvořivě samostatně projevovat? Jak konkrétně?
- Vracely se děti k písni samy od sebe, nebo vyžadovaly od učitelky opakování?

11.4 Rozhovor

Doplňující metodou byl **strukturovaný rozhovor** s učitelkami, s dětmi a jejich rodiči. Rozhovor byl veden osobně přímo s okamžitým osobním zaznamenáváním odpovědí, rozhovor s některými dětmi i rodiči byl veden telefonicky nebo formou online komunikace. Rozhovoru se účastnili pouze rodiče, děti a učitelky z MŠ Tolstého.

11.5 Kazuistiky

Kazuistiky čtyř dětí byly vytvořeny záměrně již od počátku pozorování dětí při všech aktivitách spojených s projektem ŠP do MŠ. Cílem bylo zjistit, zda projekt ŠP do MŠ může mít vliv na rozvoj dítěte předškolního věku a jakým způsobem ho může konkrétně ovlivnit.

12 Charakteristika výzkumného vzorku

Na ověřování pilotního materiálu se souběžně s dalšími mateřskými školami podílela i má kmenová mateřská škola, a to kompletně se všemi učitelkami i dětmi. Ověřování materiálů tedy probíhalo primárně v **MŠ Harmonie, Tolstého, Praha 10**, kde materiály projektu ověřovalo v prvním školním roce 2017/2018 devět učitelek ze čtyř tříd s celkovým počtem 106 dětí, ve druhém školním roce 2018/2019 11 učitelek opět ze všech čtyř tříd s celkovým počtem 105 dětí.

Ve školním roce 2017/2018 bylo v MŠ celkem 106 dětí rozdělených homogenně dle věku do čtyř tříd. Žlutá třída měla 27 nejmladších dětí 3–4 roky, červená třída 28 předškolních dětí, modrá třída 25 dětí středního předškolního věku, mezi nimiž byly dvě děti s IVP a podpůrnými opatřeními a zelená třída s 26 dětmi společné střední kategorie a předškoláků.

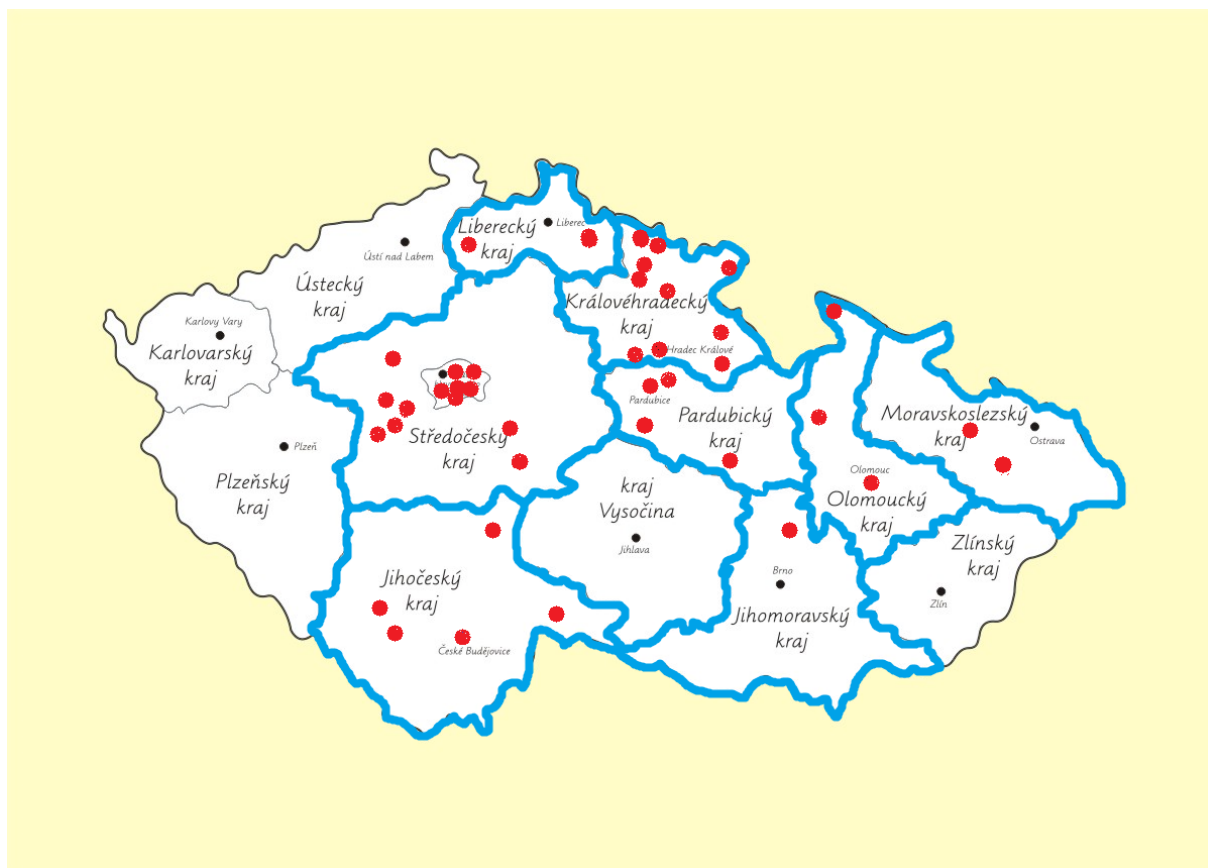
Ve školním roce 2018/2019 měla MŠ celkem 105 dětí také rozdělených homogenně dle věku do čtyř tříd. Třída žlutá s nejmladšími dětmi 3–4 roky s 28 dětmi, třída červená s 28 dětmi středními 4–5 let a dvě třídy (modrá a zelená) s dětmi předškolními. V modré třídě bylo 25 dětí, z toho dvě děti s podpůrnými opatřeními 3. a 4. stupně využívající sdílenou asistentku pedagoga. Devět dětí ze třídy ještě spadalo do kategorie střední, ostatní již byly předškolní. Zelená třída čítala 24 dětí, všechny byly předškolní, z toho tři děti měly odklad školní docházky.

V případě **rozhovoru** počet dotazovaných dětí zahrnoval celkem 82 dětí ze 4 tříd MŠ Tolstého během dvou školních roků 2017/2018 a 2018/2019. Některé děti se v průběhu dvou let vyměnily, ale každé dítě bylo za obě období dotazováno pouze jedenkrát. Dále jsem realizovala rozhovor se 43 rodiči a 11 učitelkami.

Další mateřské školy z Prahy 10, které se podílely na ověřování pilotního materiálu, již nebyly zaangażovány do projektu kompletně, podílely se pouze jednotlivé třídy a jednotlivé učitelky: MŠ Přetlucká, Nučická, Chmelová, Dvouletky, Zvonková, Vladivostocká, Magnitogorská, MŠ u Roháčových kasáren, Benešovská, U Vršovického nádraží. Celkem se tedy na ověřování pilotního materiálu podílelo 11 MŠ z Prahy 10 včetně naší MŠ Tolstého.

Na širším ověřování materiálů ŠP do MŠ se aktivně podílelo 76 učitelek z 59 MŠ (včetně MŠ Tolstého) ze 40 obcí z celé ČR zastoupenými osmi kraji - Libereckým, Královéhradeckým, Pardubickým, Olomouckým, Moravskoslezským, Středočeským,

Jihočeským, Jihomoravským a krajem Praha. Konkrétně se jedná o 34 obcí a 6 městských částí hlavního města Prahy. Zastoupení zainteresovaných krajů s počty měst a obcí během ověřování je vidět na následující mapě.

Veškeré údaje z dotazníků byly zpracovávány do tabulek anonymně, identita respondentů byla zakódována. Příklad kódu: 1UAN25/3-4

Vysvětlivky ke kódování učitelk:

Pořadové číslo

U = učitelka

počáteční písmeno/písmena jejího jména

H = hudebník, N = nehudebník

Číslo za písmenem určuje počet dětí ve třídě

Poslední čísla určují věkovou kategorii dětí ve třídě

Specifikace termínů „Hudebník“ a „Nehudebník“ u učitelů mateřské školy

Hudebník – pedagog vystudovaný na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole pedagogické, zaměřen ve studiu na obor Hudební výchova. V tomto oboru studium zakončeno teoretickou a praktickou zkouškou. Je schopen vlastního kvalitního doprovodu na hudební nástroj při hudebních činnostech, má teoretické i praktické znalosti i zkušenosti.

Nehudebník – pedagog vystudovaný na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole pedagogické se specializací v jiném pedagogickém oboru než v oboru Hudební výchova.

Výčet možností představuje úroveň instrumentálních dovedností. Má tyto možné úrovně.

- Nehraje na žádný hudební nástroj
- Hraje na hudební nástroj, ale pouze v základech, není schopen kvalitního bezchybného hudebního doprovodu
- Hraje na hudební nástroj a doprovod mu nečiní velké problémy, nemá však dostatek teoretických vědomostí a zkušeností v oboru

13 Organizace výzkumného šetření

Celé výzkumné šetření probíhalo ve dvou základních úrovních – v MŠ Tolstého a v různých lokalitách krajů ČR.

13.1 Ověřování projektu ŠP do MŠ v MŠ Harmonie Tolstého, Praha 10

Předmětem Pilotního zařazení projektu ŠP do MŠ do ŠVP bylo:

- Zařazení písniček ŠP do MŠ a s nimi spojených navrhovaných aktivit do ŠVP mateřské školy Tolstého, Praha 10
- Ověření v praxi ve všech čtyřech třídách MŠ Tolstého nejdříve po dobu jednoho školního roku, druhý rok probíhalo doplňující ověřování

13.1.1 Jak byly materiály ověřovány

V MŠ Tolstého byly písničky a aktivity s nimi spojené cíleně zařazeny do ŠVP „Cesty poznání“ na základě ročních období. V rámci TVP každé třídy s přihlédnutím na věk a vývojová specifika dětí zařazovaly učitelky písně a aktivity z metodického materiálu v průběhu let 2017 až 2019. První školní rok 2017/2018 byly ověřovány všechny písně a metodické materiály ve všech třídách, v dalším školním roce se již k nim vracely pouze některé učitelky a vybíraly si písně a aktivity, které je i děti nejvíce oslovily. Učitelkám v MŠ Tolstého i v dalších mateřských školách byly první pilotní metodické listy rozdány hned po domluvě spolupráce na projektu, a pak byly postupně dodávány další metodické materiály tak, aby mohly být zařazovány do tematických celků TVP v předškolním vzdělávání na základě ŠVP. Učitelky obdržely materiály nejprve k písním *Jak je velký svět a Sluníčko na nebi*, dále již obdržely celý metodický sešit se všemi písněmi. Na základě reflexí učitelek z MŠ Tolstého i učitelek z dalších krajů byly metodické listy upravovány a přepracovány do nynější podoby.

V MŠ Tolstého byla ověřována přínosnost písní pro učitelky a pro děti (potažmo i pro jejich rodiče a sourozence).

Hned první ověřování proběhlo společně s ostatními zainteresovanými mateřskými školami z celé republiky. Bylo formou prvního průzkumného dotazníku **Reflexní list** (příloha 4), kde byly ověřovány konkrétní písně a aktivity s nimi spojené na základě metodického materiálu. Pomocí otevřených otázek jsem se snažila zjistit využitelnost písní z projektu ŠP do MŠ ve výchovně vzdělávacím procesu ve všech třídách MŠ Tolstého.

Zjišťovala jsem:

- Působení písně na děti při jejich poslechu
- Zařaditelnost písní do integrovaných bloků
- Vhodnost notového záznamu
- Využitelnost písní při rozmanitých činnostech v MŠ
- Srozumitelnost a využitelnost pracovních listů, jejich vhodnost pro děti
- Využitelnost písní při pohybových činnostech
- Nápady a inspirace učitelek na základě metodických listů

Dalšími dotazníky byly ***Ověřování materiálů ŠP do MŠ*** jako druhý dotazník (příloha 5), s jehož pomocí jsem se snažila zjistit přínosnost materiálů ŠP do MŠ a podrobněji přiblížit učitelky v MŠ Tolstého, dále pak **třetí dotazník** pro učitelky MŠ Tolstého (příloha 7), který se zabýval oblíbeností písní ŠP do MŠ u dětí a učitelek v MŠ Tolstého a s jehož pomocí jsem hledala podněty k další tvorbě písní – zjišťovala jsem, co ještě učitelky v hudební tvorbě pro děti postrádají a co by uvítaly. Kromě metody dotazníku jsem v MŠ Tolstého využila i metody **rozhovoru** a **pozorování**. Obě tyto metody se ukázaly jako vhodné k doplnění a upřesnění některých informací získaných z dotazníků.

Podrobnější charakteristika výzkumného vzorku v MŠ Tolstého

V prvním ověřovacím roce 2017/2018 se účastnilo šetření 9 učitelek, z toho dvě hudebnice, dlouholeté zkušené učitelky. Ostatní učitelky byly specializované více na jiné činnosti s dětmi. V druhém roce 2018/2019 byl pedagogický kolektiv obměněn, jedna učitelka - nehudebnice odešla na mateřskou dovolenou a přibyly dvě mladé učitelky s hudebním vzděláním, jedna z nich je absolventkou státní konzervatoře – taneční obor a klavír.

13.2 Zpracování odpovědí na otázky z dotazníku *Reflexní list* učitelkami MŠ Tolstého

1. Jaký je název vašeho integrovaného bloku, do kterého byste písničku zařadili?

Všechny písně byly při úpravě a přepracování Školního vzdělávacího programu 2017 do něho záměrně zařazeny, tudíž byly jednoznačně využitelné. Písně a aktivity k nim korespondovaly přímo s ročními obdobími a zaměřením integrovaných bloků. Pro učitelky bylo takto mnohem snazší písně i využívat, protože měly již předem danou strukturu, nad kterou se nemusely dlouze zamýšlet a více ji připravovat. Učitelky se jednomyslně shodly na tom, že všechny názvy integrovaných bloků úzce korespondovaly i s jednotlivými písněmi, všechny písně byly do nich dle tématu zařaditelné a také byly do ŠVP i TVP zařazeny (příloha 9).

2. Jak vám vyhovuje notový záznam? Využíváte více nahrávku nebo vlastní doprovod?

Převážná většina učitelek využívala ke všem písním hudební nahrávky. Přestože všechny učitelky kromě jedné udaly, že notový záznam jim vyhovuje (jedna učitelka s oborem speciální pedagogika nemá vůbec hudební vzdělání, z not nečte, dvě učitelky noty znají pouze zběžně, ale vůbec nevyužívají), vlastní hudební doprovod téměř nevyužívaly. Jako důvod udávaly dobrou kvalitu nahrávky, hotový a připravený materiál, který byl snadno využitelný (hudebnice i nehudebnice), malé zkušenosti s hudebním doprovodem (nehudebnice). Při rozboru dotazníků jednotlivých písní využily vlastní hudební doprovod pouze dvě učitelky nehudebnice a to pouze u písní *Oblékací* (ve volnějším tempu na klavír a kytaru), *Vstávací* (důvodem byly oblíbenost písně dětmi, příjemná melodie a snadný doprovod), *Vánoční modlitbička* (klavír, kytara), *Řemesla* (kytara) a u oblíbené písně *Křížovatka* ve volnějším tempu především pro mladší děti. U ostatních písní využívaly hudební nahrávky písní a hudební základy. Učitelky hudebnice naopak v prvním roce využívaly pouze nahrávky a hudební základy. Ve druhém roce obě nové učitelky hudebnice využily i své hudební doprovody, ne však u všech písní (pouze u *Vstávací*, *Oblékací*, *Jak je velký svět*, *Vánoční modlitbička*, *Křížovatka*, *Národy*, *Sluníčko na nebi*. Báseň *Zeleninová zahrádka* se snažilo s dětmi zhudebnit 6 učitelek.

Dle osobních rozhovorů s učitelkami a sledování jejich práce s písněmi svědčí o využitelnosti notového záznamu a vlastního hudebního doprovodu nejen hudební vzdělání, ale i chuť do práce, snaha o naučení se něčemu novému a vlastní zainteresovanost pro písně Škola písničkou do MŠ.

3. *Jak působí na děti písnička při poslechu? Evokuje u dětí písnička něco? (konkrétně co?)*

Rozborem odpovědí učitelek bylo zjištěno, že všechny svižné písně již při prvním poslechu vyzývají děti k pohybu, děti se na ně spontánně projevují a snaží se tančit bez ohledu na jejich věkové kategorie. Pomalé písně naopak děti zklidňují, jsou vhodné pro odpočinek a relaxaci (př. píseň *Velrybátka*), při prvním poslechu ale děti již tolik nezaujmou, je třeba motivace a navedení atmosféry učitelkou. Píseň *Čmelák a Sluníčko na nebi* při dalším poslechu děti motivují k pohybovým činnostem s náčiním (stuhy, šátky) a k dramatizaci písně dle jejího textu (*Čmelák*). Starší děti si po společných aktivitách k písni v několika skupinách byly schopné tvořit samostatné choreografie a opakovaně vyžadovaly pouštění jednotlivých písní z nahrávek. Jako velmi specifické se ukázaly písně *Vstávací*, *Oblékačí* a *Vánoční modlitbička*, na které děti reagovaly na základě motivace přímo tématem písně. Píseň *Vánoční modlitbička* evokovala u dětí nejen vánoční atmosféru, ale i prosociální citění a chování. Odpovědi učitelek korespondují i s tabulkou 4, která zachycuje odpovědi učitelek z hlediska oblíbenosti písní dětmi s jejich důvody oblíbenosti a také s tabulkou 24, která znázorňuje odpovědi na stejnou otázku učitelkami z jiných mateřských škol.

4. *Kdy jste písničku dětem pouštěli, při jakých činnostech? (spontánní, záměrné cílené aktivity – které...)*

Všechny písně byly na základě ŠVP a TVP využity při záměrných vzdělávacích aktivitách. Písně nejvíce oblíbené dětmi i učitelkami byly pravidelně využívány při ranních pohybových chvilkách a o některé písně děti samy žádaly při vlastních spontánních aktivitách, jako je cvičení, divadlo pro ostatní, tanec (*Sluníčko na nebi*, *Jak je velký svět*, *Křižovatka*, *Čmelák*, *Řemesla*, *Sporty*). Písně *Vstávací* a *Oblékačí* byly jednoznačně využívány jako motivační k daným činnostem (vstávání a oblékání), píseň *Vánoční modlitbička* byla motivační v adventním a vánočním čase. Odpovědi učitelek z MŠ Tolstého opět korespondují s odpověďmi učitelek z jiných mateřských škol z jiných částí republiky, viz tabulka 23. K písním *Sporty* a *Řemesla* se vracely po celé dva roky ověřování děti i učitelky ze všech tříd. Důvodem je rytmičnost písní, svižné tempo a moderní pojetí vhodné k pohybovému ztvárnění písní, k aerobním cvičením i dalším pohybovým aktivitám. Pro vlastní zpěv celých písní již ale tyto písně využívány nebyly.

5. *Vyhovuje dětem písnička při zpěvu rozsahem i tóninou? Transponovali jste? Do kterých tónin?*

Rozsahem nevyhovovaly písně *Sporty*, *Námořníci*, jako těžší se jevila píseň *Sluníčko na nebi* také pro větší tonální rozsah. Jednoduché pro zpěv dětí jsou písně *Oblékací*, *Křižovatka*, *Jak je velký svět*. U písní *Národy*, *Sporty*, *Řemesla a Námořníci* bylo záměrně využíváno pouze refrénu písní. Píseň *Čmelák* se nejprve jevila jako obtížná pro obtížnější frázování refrénu. Děti ve věku 5–6 let ji zvládaly ale zazpívat velmi dobře. Motivací jim byl text, melodie a velmi zdařilá volba hudebních nástrojů v nahrávce. U refrénu však hodně pomohlo vysvětlení textu kvůli frázování obtížnému pro děti předškolního věku. Původní nahrávka písně je v tónině As dur, stejně jako původní notový záznam. Na základě reflexí učitelů během ověřování byl změněn na A dur, aby píseň byla snazší k vlastnímu doprovodu na hudební nástroj. Při transpozicích učitelkami u dalších písní se nejvíce osvědčila tónina D dur jako alternativní u písní *Seznamka*, *Oblékací*, *Vánoční modlitbička*. Jinak pro dětský zpěv naprosto vyhovovaly písně *Řemesla*, *Křižovatka*, *Vstávací*, *Vánoční modlitbička* (v C dur s transpozicí též do D dur), píseň *Jak je velký svět* (v F dur). Dětské tvorbě dalších autorů se nejvíce přiblížily právě písně *Jak je velký svět* a *Křižovatka*, velmi oblíbené při zpěvu dětmi. U těchto písní učitelky ani transpozice neprováděly pro vyhovující tóniny. Při vlastním výzkumu v MŠ Tolstého jsem očekávala velký rozdíl přístupu k písním u učitelů hudebníků ve srovnání s učitelkami nehudebníci. K mému překvapení se ale přístup nijak zvlášť neodlišoval. Kupodivu se některé učitelky nehudebnice snažily při vlastním doprovodu písní transponovat a pracovat s písněmi více, než učitelky s úplným hudebním vzděláním. Částečně o tom vypovídá i tabulka 1 z prvního roku ověřování, kde však ještě nejsou uvedeny odpovědi dvou učitelů hudebníků nově přichozích v dalším školním roce.

6. *Je pro vás pracovní list srozumitelný? Je pro vás využitelný? Postrádáte v něm něco? (co konkrétně)*

Všechny pracovní listy byly hojně učitelkami využívány a dětmi zvládány. Méně vhodný se ukázal pracovní list k písni *Křižovatka*, který na rozdíl od jednoduché písně byl pro mladší děti složitý pro své zaměření i k logické úvaze na základě zkušenosti. Vhodný je až pro nejstarší předškolní kategorii dětí, alternativou jsou mu nabízené aktivity v metodice (kresba semaforu). Ostatní pracovní listy byly vyhodnoceny učitelkami jako velmi vhodné,

pestré v nabídce, dobře zpracované a oblíbené i k dalším aktivitám. Učitelky neuváděly nic, co by v pracovních listech postrádaly.

7. *Ke kterým pohybovým činnostem jste písničku využili?*

Tato otázka byla položena záměrně na základě prvních reakcí dětí na písně, kdy děti reagovaly na písně zásadně pohybem. Odpověď úzce koresponduje s odpověďmi na otázku č. 3, kdy písně vyzývaly děti k pohybu rytmem a dynamikou (*Seznamka, Oblékací, Sporty, Řemesla, Křižovatka, Národy, Námořníci, Jak je velký svět*), nebo naopak děti zklidňovaly klidnou melodií (*Sluníčko na nebi, Čmelák, Vstávací, Velrybátko, Vánoční modlitbička*). Nejvíce z pohybových činností byly písně využity k ranním pohybovým činnostem a rozcvičkám, písně ve 4/4 rytmu (*Seznamka, Oblékací, Jak je velký svět, Národy*) k nácviku poskoků, cvalů a tanečních kroků. Písně *Sporty, Řemesla a Námořníci* byly využívány k aerobnímu cvičení s danou choreografií. Píseň *Sluníčko na nebi a Čmelák* byly využity k protahovacím cvičením, cvičení s náčiním a gymnastickým cvičením. Obě písně byly také úspěšné choreograficky v soutěži Talent Praha 10 v pódiových skladbách. Píseň *Velrybátko* byla využita pouze k relaxaci, nácviku břišního dýchání a celkovému zklidnění dětí, píseň *Vstávací* byla zaměřena pouze ke vstávání po odpoledním odpočinku, píseň *Vánoční modlitbička* byla využívána pouze ke zpěvu, poslechu, celkovému zklidnění a navození vánoční atmosféry.

8. *Využili jste písničku k dalším výchovně vzdělávacím činnostem v MŠ? Ke kterým a jak? (stačí stručně) Podnítila Vaši tvořivost? (Jak?)*

Protože učitelky z MŠ Tolstého měly možnost se k písničkám vracet během dvou školních roků a dále až dosud, činnosti s dětmi na dané písně měly možnost více obměňovat a hledat stále nové. Učitelky shodně uvedly, že jejich tvořivost podnítily nejvíce písně *Jak je velký svět, Čmelák a Sluníčko na nebi* pro možnost vystoupení na tyto písně. Původní pracovní listy podnítily také tvořivost některých učitelek a ty k písničkám i tématům s nimi spjatým vytvářely pracovní listy další. Nejvíce se písně osvědčily u činností pohybových, výtvarných a dramatických. Všechny rytmické a svižné písně byly využívány k nácviku oblíbeného bubnování, při kterém byl využíván pouze hudební základ písně a vlastní zpěv dětí. Jinak odpovědi učitelek z MŠ Tolstého jsou totožné s odpověďmi ostatních učitelek z různých MŠ (tabulka 24).

9. *Reagovaly děti na písničku tvořivě i v jiných oblastech? Podnítila je k jejich kreativitě? (Jak konkrétně?)*

Odpovědi opět úzce korespondují s odpověďmi učitelek dalších MŠ (tabulka 24). Kreativně se dle učitelek vyjadřovaly k písňím až předškolní děti ve věku přibližně od 5 let. Mladší děti spolupracovaly s učitelkami zaujatě a nadšeně, písň u nich ale nebyly spouštěčem tvořivého jednání tolik, jako u starších dětí (samozřejmě souvisí s věkem a zráním). U nejmladších dětí se vliv písni projevoval spontánním zpěvem písni např. při volné hře, opakováním činností souvisejícími s písňemi a probíranými tématy (*Křižovatka* – vytváření vlastní silnice s křižovatkou ve třídě, hra na dopravu). U starších dětí se naopak nejvíce projevovala kreativita při spontánní kresbě, v dramatizaci písni a vymýšlení dalších pohybových choreografií na dané písň a zkoušením doprovodu k písňím na rytmické i melodické hudební nástroje (*Čmelák*, *Sporty*, *Řemesla*, *Sluníčko na nebi*, *Jak je velký svět*).

Shrnutí

Informace získané odpověďmi učitelek na Reflexní list pomohly především při přepracování metodického materiálu k písňím. Tento dotazník byl záměrně zaměřen na jednotlivé písň a ke konkrétní písni se tudíž vztahovalo mnoho odpovědí. S učitelkami jsme často diskutovaly o zaměření písni, využitelnosti notového záznamu, využitelnosti aktivit k písňím a pracovních listů. Pomocí pracovních listů se podařilo některé písň více přiblížit, některé pracovní listy byly po reflexích učitelek vyjmuty, upraveny, nebo vytvořeny nové. Na základě reflexí byly přidány i některé další mimohudební aktivity a zejména byl dán impuls k přepracování některých písni pro další CD Škola písničkou s Žáčkem (*Vstávací*, *Oblékací*, *Národy*). Nicméně pouze tento dotazník se pro výzkum využití projektu jevil jako nedostačující, proto byly sestaveny a rozdány dotazníky další s doplňujícími otázkami, které se již netýkaly jednotlivých písni, ale projektu jako celku.

13.3 Vyhodnocení odpovědí z druhého dotazníku *Ověřování materiálů ŠP do MŠ* v MŠ Tolstého

Výzkumné šetření ohledně přínosnosti materiálů probíhalo formou druhého dotazníku *Ověřování materiálů ŠP do MŠ* (příloha 5) u všech učitelek MŠ Tolstého koncem prvního ověřovacího období 2017/2018. Cílem dotazníku bylo zjistit názory učitelek na přínosnost celých materiálů ŠP do MŠ a konkretizovat skupinu respondentů. Dotazníky byly rozdány listinnou i záložní elektronickou formou v květnu 2018, učitelky odpovídaly na pět uzavřených otázek, kde se nabízela jedna nebo více odpovědí, některé odpovědi bylo třeba konkretizovat. Všechny oslovené učitelky dotazníky vyplnily a do konce školního roku odevzdaly, návratnost tudíž byla 100 %. Zodpovězené otázky jsou citovány v tabulce 2.

Tab. 2 Odpovědi učitelek z MŠ Tolstého na otázky z druhého dotazníku *Ověřování materiálů ŠP do MŠ*

Učitelka	1. Přínosnost materiálů pro učitelku	2. Konkrétní přínosnost	3. Přínosnost pro děti ANO/NE	4. Jaké využití hudby	5. Hudebník ANO/NE
1UHA27/3-4	Ano, některé	Inspirace	Ano, pro starší děti	Pouze nahrávky	Ano
2UNM27/3-4	Ano, některé	Jsou vhodné pro pohybové aktivity	Ano, jsou poučné	Pouze nahrávky	Ne
3UNJ28/5-6	Ano, rozhodně	Komplexnost materiálů, možnost výběru hudební produkce	Ano, jsou pestré	Nahrávky i hudební základy, u některých písní vlastní doprovod	Ne
4UNE28/5-6	Ano, rozhodně	Inspirace a inovace	Ano, pro všechny možnost výběru a pohybu	Nahrávky i hudební základy (např. jako doprovod k rytmizaci)	Ne
5UNM28/5-6	Ano, některé	Inspirace	Ano, jsou vzdělávací	Pouze nahrávky	Ne
6UNB25/4-5	Ano, rozhodně	Zpestření, komplexnost materiálů, možnost výběru hudební produkce	Ano, velká možnost propojení s pohybem	Všechno – nahrávky i vlastní doprovod	Ne, ale hudební činnosti mi nečiní problémy
7UNP25/4-5	Ano, rozhodně	Komplexnost balíčku materiálů	Ano, rozhodně	Pouze nahrávku	Ne
8UHR26/4-6	Ano, některé	Inspirace	Ano, možnost využití při pohybu	Nahrávky a hudební základy	Ano, ale necítím se v oboru jistě
9UNL26/4-6	Ano, rozhodně	Inspirace, inovace, komplexnost materiálů	Ano, možné využít při vzdělávání a pohybu	Nahrávky a hudební základy	Ne

Na první otázku shodně všechny učitelky odpověděly, že písňe byly přínosem, čtyři učitelky z devíti uvedly, že přínosem byly jen některé písňe.

Na otázku druhou ohledně konkrétní přínosnosti písni bylo nejvíce odpovědí uváděno jako inspirace a komplexnost materiálů. Tyto odpovědi se zároveň i shodují s původním záměrem celé tvorby projektu.

Třetí otázka ohledně přínosnosti písni byla konkretizována odpověďmi nejvíce využitím k pohybu, jako druhé nejčtenější odpovědi byly ohledně využití písni při kognitivním rozvoji dětí (učitelky odpovídaly „vzdělávání“), po jedné odpovědi byla pestrost, možnost výběru, jedna učitelka uvedla přínosnost pouze pro starší děti.

Na otázku č. 4, zda učitelky využívaly vlastní hudební doprovod, nahrávku, nebo hudební základ, odpověděla naprostá většina, že nahrávku. Čtyři učitelky využily i hudební základy (např. jako doprovod k rytmizaci) a dvě učitelky – nehudebnice se snažily k některým písním i o vlastní hudební doprovod. Obě učitelky hudebnice využily pouze nahrávku. O vlastní hudební doprovod k písním se vůbec nesnažily s tím, že jedna z nich uvedla, že se v oboru necítí jistě. Druhá učitelka byla ve svých odpovědích strohá, nijak se k otázkám podrobněji nevyjadřovala. Přiblížení této otázky ještě ukazuje tabulka 3.

Odpovědi na otázku č. 5 měly upřesnit, kolik je v tomto školním roce v MŠ Tolstého učitelek hudebnic a nehudebnic a jak jistě se učitelky dle svého názoru cítí v hudebním oboru. Učitelek nehudebnic byla mezi učitelkami MŠ Tolstého většina.

Otázka č. 4: Využívala jste raději nahrávku a hudební základ (instrumentální doprovod bez opěrné melodické linky) nebo notový zápis a vlastní doprovod na hudební nástroj? Upřesněte proč.

Tab. 3 Využití nahrávky nebo vlastního hudebního doprovodu učitelkami v MŠ Tolstého

Učitelka	Nahrávka	Nahrávka + instrument. doprovod	Notový Zápis+vlastní doprovod	Kombinace všeho	Nic	Důvody
1UHA27/3-4	x					Nepovažuje za vhodné pro malé děti, pouze pohybové využití
2UNM27/3-4	x					Nehudebník
3UNJ28/5-6				x		Není zdatný hudebník, ale snaží se o doprovod u některých písní
4UNE28/5-6		x				Nehudebník
5UNM28/5-6	x					Není zdatný hudebník
6UNB25/4-5				x		Pohybové choreografie i zpěv s rytmiizací, vlastní doprovod u některých písní
7UNP25/4-5	x					Nehudebník
8UHR26/4-6		x				Úprava pro zpěv, využití k pohybu a rytmiizaci
9UNL26/4-6		x				Není zdatný hudebník

Tato otázka doplňuje pohled na využívání vlastních hudebních doprovodů učitelek při hudebních činnostech. Většina učitelek z MŠ Tolstého s hudebními činnostmi a doprovodem na hudební nástroj zkušenosti má (klavír, kytara, flétna), ale pokud byla v nabídce již hotová nahrávka, přiznaly se, že pro ně byla snadno využitelná, šetřila jejich čas, nemusely se věnovat nácviku hudebního doprovodu písně.

Nahraný hudební základ ale již nepoužily všechny učitelky, protože se ve většině případů jednalo o hudební doprovod bez opěrné melodické linky a na základě zpětné reflexe pro některé učitelky bylo jeho využití obtížné také z hlediska přípravy.

Tři učitelky jsou úplně „nehudebnice“ (vzděláním např. speciální pedagogika, výtvarná výchova), nehrají na žádný hudební nástroj a hudební činnosti využívají s doprovodem nahrávek, s rytmizací a se zpěvem bez doprovodu. Náročnější hudební činnosti s dětmi provozují místo nich více jejich kolegyně ve třídě. První učitelka hudebnice má v péči již mnoho let pouze děti ve věku 3–4 roky a uvedla, že písně pro ně nejsou vhodné (opominula i *Křižovatku*, *Vstávací* a *Oblékačí* psané právě pro nejmenší děti).

13.4 Zpracování dotazníku pro učitelky MŠ Tolstého, Praha 10

(hodnocení písní z projektu „Škola písničkou do MŠ“ za oba školní roky 2017/18 a 2018/19)

Tento dotazník pro učitelky MŠ Tolstého (příloha 7) byl všem zaslán mailem s prosbou o reflexi až ve druhém ověřovacím období – ve školním roce 2018/2019. Celkem bylo osloveno 11 učitelek, které se střídaly ve všech čtyřech třídách během dvou let.

Otázky byly zaměřeny na obsah písní a jejich oblíbenost učitelkami a dětmi, využitelnost písní ŠP do MŠ v mateřské škole. Zároveň jsem pomocí tohoto dotazníku zjišťovala, co učitelky v hudební tvorbě pro děti postrádají a co by uvítaly.

Odpovědi učitelek byly do tabulky přímo citovány a neupravovány. U pomlček nebyla odpověď udána. Deset učitelek odpovídalo na všechny otázky, jedna učitelka dotazník nevyplnila celý, na některé otázky vůbec neodpověděla, jedna odpověď byla úplně mimo kontext, v tabulce není udána.

Tab. 4 Odpovědi učitelek z MŠ Tolstého na otázky z třetího dotazníku (příloha 7)

Učitelka	1. Která/které písňe z projektu „ŠP do MŠ“ se Vám nejvíce líbí? Proč?	2. Která /které písňe se nejvíce dle vás líbí dětem? Proč?	3. Která z písni se Vám nelíbí, nebo neoslovuje?	4. Co byste naopak u písniček uvítaly?	5. Využitelnost písni při dalších aktivitách	6. Která témata byste uvítaly u nových písni?	7. Co postrádáte v současné hudební tvorbě pro děti?
1UHA28/3-5	Posloucháme všechny	-	Některé jsou dost náročné (<i>více nespecifikováno</i>)	-	Ranní cvičení	-	-
2UNM28/3-5	Velrybátka – melodie, emoce	Oblékací, Křižovatka – motivační písnička, srozumitelný text	Sporty – zdá se mi pomalá	Více dynamických a optimistických	Ranní cvičení relaxace, odpolední hry, při dopoledním zaměstnání jako motivace	Sportovní témata, zdraví, mezilidské vztahy	Všeho je dostatek
3UNJ28/4-6	Všechny, každá je něčím specifická, Sluníčko na nebi - melodie	Sporty, Řemesla, Jak je velký svět, všechny rytmické, možnost pohybu	Není žádná taková	Nemohu posoudit	Ranní hry, cvičení, relaxace, motivace k výuce	Nevím	Nic, vše se dá vyhledat, nabídka je pestrá
4UNE28/4-6	Oblékací, Vstávací – motivace, jednoduchý text	Seznamka, Oblékací, Křižovatka jsou motivační, svižné	Sporty – připadá mi málo svižná	Další optimismus, veselou náladu	Dopravní výchova, relaxace, rozumová výchova	Téma zdraví, život dětí, pohyb	Nic nepostrádám
5UHKm28/5-6	Oblékací, báseň Zeleninová zahrádka – možnost zhudebnění	Sporty, Řemesla – jsou živé, hravé a rytmické písňe	Národy – náročný text pro pochopení dětí, vnímám v ní příliš odlišnosti lidí	Jednodušší melodii u některých písni	Pohybové aktivity, taneční průprava, motivace k činnosti,	Rodina, pohádky ponaučení pro skutečný život, čas,	Více motivace pro děti ke klasické hudbě

	Vánoční modlitbička motivuje k prosociálnímu chování dětí	Vstávací motivuje ke vstávání po odpočinku			využití rytmických nástrojů	dny v týdnu, měsíce	
6UNB25/5-7	Čmelák, Velrybátko – jsou emotivní, tematicky silné a mnohostranně využitelné, krásná melodie	Řemesla, Sporty, Jak je velký svět, Vstávací – záleží, jak píseň učitelka podá a přiblíží, jinak více rytmické	Seznamka – je rytmická a dobře využitelná pro použití rytmických nástrojů, ale snadno se „přeposlouchá“ k tzv. „odrhovačce“	Jednodušší melodii s menším rozsahem tónů, lehčí a srozumitelnější texty pro nejmenší děti	Úplně při všech činnostech, písně korespondují s tématy ŠVP, nejvíce u vzdělávání předškoláků	Rodina, vztahy, různé situace k ponaučení, zdraví	Nabídka je opravdu velká, lze se v ní orientovat, prolínat a střídat lidovou tvorbu s autorskou, hudební styly
7UNP25/5-7	Vstávací – je motivační pro děti	Vstávací, Sporty, Řemesla – motivační k aktivitám	Nevidím žádné nedostatky	Nic mě nenapadá	Při volné hře na přání dětí, jako motivace a doplněk k aktivitám	Hodně svižnou, rytmickou píseň se sportovní tematikou	Ne, rozmanitost a nabídka je velká
8UHR24/6-7 Druhý rok dětí 3-4	Sporty – je rytmická, využitelná při cvičení, Čmelák	Oblékačí – motivační pro děti	Pro nejmladší děti jsou písničky těžké a vhodné jen k poslechu	Nelze upřesnit	Při tanečním projevu, ranních hrách, cvičení, před spaním, na přání dětí, k vzdělávacím aktivitám	Roční období	Návrat k lidové písni, jednoduchosti textu a čitelným melodiím
9UNL24/6-7 Druhý rok dětí 3-4	Sporty – rytmická ke cvičení	Sporty, Vstávací - motivační	Nevidím nedostatky, obměňuji s jinými interprety	Nic mě nenapadá, naopak písně jsou různorodé a poučné	Motivace ke vzdělávacím tématům, doplněk ke hrám, cvičení	Roční období, počasí	Výběr je velký

10UHK28/5-7	Vstávací, Křižovatka	Námořníci, Křižovatka	Zeleninová zahradka – je to báseň, děti ji nechtějí	Více podobných písniček	Ranní rozcvičky, hry, motivace ke vzdělávání	Ukolébavku, uklizení hraček, vítání jara, loučení předškoláků	Písničky ke dni matek, dni dětí, vítání jara
11UAgN25/3-4	Vánoční modlitbička – melodická, láskyplný text, jemná	Sporty – rytmická, chytlavá melodie, využitelný a motivační obsah písně	Nejméně Seznamka	Více podobných písniček	Při jídle, relaxaci výtvarných činnostech, motivace ke vzdělávání	Další témata k osvojování vědomostí	Ne, nabídka je velmi pestrá

Většina učitelek se shodla na tom, že dětmi nejvíce oblíbené a vyhledávané jsou rytmické a dynamické písně, jako jsou *Sporty* (6x), *Řemesla* (4x), *Oblékací* (3x), *Křižovatka* (3x). Naproti tomu dvě z učitelek (nehudebnice) písničku *Sporty* označily jako málo rytmickou a pomalou.

Ohledně vlastního výběru oblíbených písní se pohled učitelek různí podle jejich vlastního zaměření, charakteru a temperamentu. Šest učitelek má oblíbené na rozdíl od dětí písně pomalejší a upřednostňují melodii a emotivní text (*Čmelák*, *Velrybátka*, *Vánoční modlitbička*, *Sluníčko na nebi*).

Jako motivační písně ke specifickým činnostem jsou udávány nejvíce písně *Vstávací*, *Oblékací* (celkem 9x u učitelek i dětí).

Pouze jedna učitelka (s hudebním vzděláním na státní konzervatoři) zařadila mezi oblíbené i báseň, která je vhodná ke zhudebnění i rytimizaci, zároveň by uvítala více motivace pro děti předškolního věku ke klasické hudbě.

Sedm učitelek využívá písně především k pohybovým aktivitám, pět zároveň k relaxaci a zklidnění dětí, deset učitelek z jedenácti využívá písně jako motivaci nebo doplněk při vzdělávacích aktivitách.

Tři učitelky zmínily i náročnost některých písní a vyjádřily potřebu jednoduchosti textu a melodie pro nejmladší děti.

Využití získaných informací v praxi

Získané informace byly zpracovány a předány autorům projektu *Škola písničkou* a ovlivnily další vývoj tvorby nového CD „*Škola písničkou s Žáčkem*“. Autoři hudby i textů se nyní ve své tvorbě více zaměřili na věkovou kategorii předškolních dětí, již podle názvu CD je zřejmé, že některé texty k písňím poskytl i básník Jiří Žáček. Písně mají stále formu a aranže typické pro skladatele Karla Maříka, stále se střídají různé hudební nástroje a mezi nimi nezaměnitelný akordeon. Mezi písně byly ale zařazeny i jednoduché básně, některé byly interpretovány přímo dětmi z MŠ Tolstého pod mým vedením. Ověřovaná píseň *Vstávací* byla upravena do jednodušší formy a přezpívána Kristýnou Peterkovou pouze s jednoduchým klavírním doprovodem, píseň *Oblékací* byla nazpívána ve volnějším tempu čtyřletou Adélkou. Přestože hudební vydavatelství Warner Music se snažilo zcela logicky o čistě komerční materiál, nové CD „*Škola písničkou s Žáčkem*“ pokročilo již ve vnímání potřeb malého posluchače a jeho rodiče.

13.5 Rozhovor

Rozhovor byl doplňující metodou výzkumu v MŠ Tolstého. Konkrétně se jednalo o **strukturovaný rozhovor** s učitelkami, s dětmi a jejich rodiči. Rozhovor probíhal v rozmezí od června 2018 (ještě školní rok 2017/2018) do června 2019, několik posledních doplňujících rozhovorů proběhlo výjimečně ještě v březnu 2020. Rozhovor byl veden osobně přímo s okamžitým osobním zaznamenáváním odpovědí, s některými dětmi i rodiči byl veden telefonicky nebo formou online komunikace. Rozhovoru se účastnili pouze rodiče a děti z MŠ Tolstého.

Počet dotazovaných dětí zahrnoval celkem 82 dětí ze 4 tříd MŠ Tolstého během dvou školních roků 2017/2018 a 2018/2019. Některé děti se v průběhu dvou let vyměnily, ale každé dítě bylo za obě období dotazováno pouze jedenkrát. Dále jsem se dotazovala 43 rodičů a 11 učitelek. Ve školním roce 2018/2019 se dvě učitelky vyměnily a jedna navíc přišla na částečný úvazek. Součet učitelek je tudíž za oba školní roky, každá učitelka byla tázána pouze jedenkrát.

Pokud by otázky byly kladeny bezprostředně po aktivitách na konkrétní píseň, byl by pohled respondentů touto konkrétní písní ovlivněn. Proto byly otázky pokládány v období, kdy už všechny písně učitelky, děti i rodiče znali. Pomohly k tomu živé koncerty Škola písničkou na půdě mateřské školy a *CD Škola písničkou*, které všechny děti z MŠ zdarma obdržely. Mnozí rodiče s dětmi si před samotným rozhovorem CD Škola písničkou ještě pouštěli, aby sobě i dětem osvěžili paměť a mohli odpovídat zainteresovaně.

13.5.1 Rozhovor 1

Otázky na učitelky, děti a rodiče

„Co se Vám líbilo na písních z projektu ŠP do MŠ, čím Vás písně celkově zaujaly? Můžete uvést i konkrétní písně.“

„Co se Vám na písních z projektu ŠP do MŠ nelíbilo? Můžete uvést konkrétní písně.“

Otázky na děti:

„Co se ti na písničkách Škola písničkou líbí a proč?“

„Co se ti na písničkách Škola písničkou nelíbí a proč?“

Odpovědi jsou citovány i parafrázovány tak, aby byla zachována kompletnost odpovědi.

Otázka v rozhovoru: *„Co se Vám líbilo na písních z projektu ŠP do MŠ, čím Vás písně celkově zaujaly? Můžete uvést konkrétní písně.“*

Tab. 5 Co se na písních z projektu ŠP do MŠ líbilo

ODPOVĚDI UČITELEK	ODPOVĚDI DĚTÍ	ODPOVĚDI RODIČŮ
Rytmičnost (Sporty, Řemesla, Křižovatka, Jak je velký svět)	Jsou na cvičení i na tancování a taky na odpočívání	Děti si je zpívají i doma
Melodie (Jak je velký svět, Sluníčko na nebi, Čmelák, Velrybátko)	Je rychlá, můžu při ní běhat a skákat (Sporty, Řemesla, Národy, Námořníci)	Děti ukazují doma choreografie k písničkám, stále se hýbají
Písnička není infantilní (Sporty, Řemesla)	Můžu u nich hrát na hudební nástroje	CD chtějí pouštět děti i v autě
Srozumitelnost textu (Křižovatka, Řemesla, Jak je velký svět, Čmelák)	Dá se na ni cvičit a tancovat	Děti se těší na živý koncert
Využitelnost při hrách	Hezky se u nich odpočívá	Uklidní mě i děti, zabaví je
Snadná zapamatovatelnost (Křižovatka, Jak je velký svět)	Těším se pak na maminku (Vstávací)	Nejsou to odrhovačky
Jednoduchý hudební doprovod (Křižovatka, Oblékačí)	Těším se na hraní (Vstávací)	Vzdělávací podtext, texty o něčem vypovídají
Motivuje k činnostem předškoláky (Jak je velký svět, Sporty, Řemesla, Národy)	Je veselá (Jak je velký svět, Křižovatka, Oblékačí, Řemesla)	Moderní pojetí, rockovější styl (Sporty, Řemesla)
Motivuje k činnostem nejmladší děti (Vstávací, Oblékačí, Křižovatka, Jak je velký svět)	Je moderní (Sporty, Řemesla)	Písničky jsou poučné a děti se z nich hodně naučí...někdy i rodiče

Zklidňuje děti (všechny pomalé písničky, nejvíce Velrybátko, Sluníčko na nebi)	Rád ji poslouchám, když si hraju (Sluníčko na nebi, Jak je velký svět)	Jsou pozitivní (Sluníčko na nebi, Jak je velký svět, Vánoční modlitbička)
Vyzývá k pohybu	Zpíváme si ji doma	Zaujmou děti
Různorodý hudební styl (Sporty, Národy, Velrybátko, Čmelák, Jak je velký svět)	Můžeme si je pouštět, když jedem v autě	Je to něco nového
V každé písničce se dá najít něco pro zpestření výuky	Můžu na ně tancovat ve školce i doma	CD má zajímavé texty i hudbu
Pomalé jsou vhodné pro relaxaci (Velrybátko, Sluníčko na nebi)	Děláme podle nich divadlo (Čmelák, Jak je velký svět, Námořníci)	Nejsou infantilní, texty k dětem i k nám promlouvají
Mají vzdělávací zaměření, texty (všechny, např. Čmelák, Křižovatka)	Je to takové poučení (Křižovatka, Vánoční modlitbička)	Dají se poslouchat, nejsou vtíravé
Jsou vhodné pro temperamentní děti	Je to naše písnička a ladila pro naši třídu (Námořníci)	Líbí se nám všechny, každá je něčím zajímavá a inspirující

Odpovědi dětí i rodičů byly často podobné nebo se opakovaly, přestože své odpovědi navzájem neznali. Učitelky byly ve svých odpovědích konkrétnější.

Otázka z rozhovoru: „Co se Vám na písních z projektu ŠP do MŠ nelíbilo? Můžete uvést konkrétní písně.“

Tab. 6 Co se na písních z projektu ŠP do MŠ nelíbilo

ODPOVĚDI UČITELEK	ODPOVĚDI DĚTÍ	ODPOVĚDI RODIČŮ
U některých musíme vysvětlovat text pro děti (Národy, Vánoční modlitbička)	Málo je zpíváme	Mně se líbí ty pomalé, ale dětem ne, nechtějí je pouštět, ale je zajímavé, že je umí zazpívat
Velký zpěvní rozsah pro děti (Námořníci, Sluníčko na nebi)	Když jsou moc pomalé	Hrají nám doma pořád dokola
Některé jsou z mého pohledu dost náročné pro zpěv (Sluníčko na nebi, Velrybátko)	Paní učitelka nám je nechce pustit	Asi Seznamka, je to pořád dokola, trochu jako odrhovačka. Ale jinak je rytmická
Náročný hudební doprovod (Sporty, Sluníčko na nebi, Velrybátko, Čmelák)	Paní učitelka nám nechce půjčit nástroje	Nemusím je mít moc nahlas

Pomalé písničky děti tolik neoslovují	Asi nic, líbí se mi všechny	Nejsem si jistý/jistá
Některé jsou z mého pohledu dost náročné	Nesmím je pouštět moc nahlas	

Oblíbenost písní a jejich využití závisí hodně na osobnosti učitelek a jejich pohledu, také na jejich vztahu k hudbě a na vlastních hudebních schopnostech a dovednostech. Př. dvě učitelky z jedné třídy mají naprosto různý subjektivní pohled na hudební činnosti a práci s písněmi, zároveň i oblíbenost jejich písní je rozdílná.

Učitelky i děti pojmenovávaly a vybíraly konkrétní písně, rodiče naopak posuzovali všechny písně z projektu jako celek, jednotlivé písně uvedli pouze v šesti případech. Při porovnání obou tabulek jednoznačně převažuje oblíbenost písní nad neoblíbeností, a to jak u učitelek, tak u dětí i rodičů.

Na otázku, co na písních zaujalo, uváděly učitelky především odpovědi spojené s odbornými činnostmi ve školce - melodii, rytmičnost, ale i text, motivaci pro činnosti s dětmi (pohyb, relaxace, hra). Rodiče uváděli praktické postřehy spojené s dětmi a svými pocity, děti uváděly především spojení písní s konkrétními činnostmi ve školce i doma a některé asociace, které u nich písně vyvolávaly.

13.5.2 Rozhovor 2

Byl zacílen na učitelky MŠ Tolstého a jeho úkolem bylo zjistit za období jednoho školního roku oblíbenost jednotlivých písní ŠP do MŠ. Otázka byla učitelkám podána až v červnu 2019, kdy všechny učitelky písně znaly a průběžně již s nimi pracovaly.

Otázka:

„Která píseň z projektu ŠP do MŠ je u vás oblíbená? Která je oblíbená u dětí? Můžete doplnit proč.“

Na základě reflexí učitelek vypovídá o oblíbenosti písní následující tabulka z měsíce června školního roku 2018/2019. Barevné označení ukazuje zařazení písní podle ŠVP na základě ročních období.

Vysvětlivky:

- + Píseň se celkem líbila, mimo ŠVP se již ale neopakovala, nebyla vyhledávána
- ++ Líbila se dost, bylo opakováno
- +++ Líbila se velmi, často a opakovaně jí bylo využíváno (i při jiných činnostech), dětmi často vyhledávána
- Nelíbila se, nezdála se učitelkám vhodná
- 0 Nevyzkoušeno učitelkami, píseň se nedostala do nabídky dětem

Charakteristika tříd:

- Žlutá - děti 3-4 roky (nejmladší)
- Červená - děti 4-5 let (střední)
- Modrá - děti 4,5-6 let (střední a předškolní + děti s IVP)
- Zelená - děti 5,5-7 let (předškoláci a děti s OŠD)

Tab. 7 Míra oblíbenosti písní

Písnička	Třída	Oblíbenost učitelkami	Oblíbenost dětmi
Seznamka	modrá	+	++
	zelená	++	++
	žlutá	+	+
	červená	++	+++
Oblékačí	modrá	+	+
	zelená	+	+
	žlutá	++	+++
	červená	++	++
Vstávací	modrá	++	+++
	zelená	+	++
	žlutá	+	+++
	červená	+	+++
Křižovatka	modrá	++	+++
	zelená	++	++
	žlutá	+++	+++
	červená	++	+++
Vánoční modlitbička	modrá	++	+++

	zelená	++	+++
	žlutá	+	+
	červená	++	+++
Sporty	modrá	+++	+++
	zelená	++	+++
	žlutá	+	++
	červená	+++	+++
Řemesla	modrá	+++	+++
	zelená	+++	+++
	žlutá	++	+++
	červená	+++	+++
Sluníčko na nebi	modrá	+++	+
	zelená	+++	+
	žlutá	+++	+
	červená	+++	+
Jak je velký svět	modrá	++	+++
	zelená	+++	+++
	žlutá	++	+++
	červená	+++	+++
Čmelák	modrá	+++	+++
	zelená	+++	+
	žlutá	+	+
	červená	+++	+++
Zeleninová zahrádka	modrá	+++	+++
	zelená	++	+
	žlutá	-	0
	červená	+++	++
Národy	modrá	++	++
	zelená	++	+
	žlutá	+	+
	červená	++	+++
Námořníci	modrá	++	++
	zelená	+	++

	žlutá	+	+
	červená	+	++
Velrybátko	modrá	+++	++
	zelená	++	+
	žlutá	+	+
	červená	+	+

Oblíbenost písní u dětí byla vždy podmíněna především nabídkou učitelky. Na báseň *Zeleninová zahrádka* ve žluté třídě děti nereagovaly, protože učitelky ve třídě ji vzhledem k věku dětí a náročnosti textu zcela logicky do nabídky nezařadily.

U dětí byly nejvíce oblíbené písně *Řemesla*, *Sporty*, *Křižovatka*, *Jak je velký svět*, naopak nejméně vyhledávaly písničky pomalé – *Sluníčko na nebi*, *Velrybátko*.

Předškolní děti upřednostňovaly nejvíce píseň *Sporty* pro její rockovější charakter s motivací k pohybu, dále písně *Řemesla*, *Jak je velký svět*, na které si samy tvořily choreografie.

Nejmladší děti nejlépe reagovaly na svižné písně (*Řemesla*, *Křižovatka*, *Oblékací*) a na písničku *Vstávací*, která v nich evokovala pocit jistoty a otevřené blízké budoucnosti (co budeme dělat, co bude následovat).

Píseň *Vstávací* sloužila ve všech třídách jako motivace ke vstávání a buzení dětí po odpoledním spaní.

Píseň *Sluníčko na nebi*, která je velmi oblíbená dospělými (učitelkami i rodiči) pro svou příjemnou, klidnou melodii i srozumitelný text, byla dětmi nejméně vyhledávaná. Pokud jsme se dětí ale při hodnocení s rodiči zeptali, zda si ji vybaví, děti byly ve většině případů schopné ji celou nebo aspoň částečně zazpívat. Vybavily si ihned slova i melodii.

13.5.3 Rozhovor 3

(Doplňující rozhovor s dětmi a rodiči)

Tento doplňující strukturovaný rozhovor probíhal během druhého pololetí školního roku 2018/2019 – v době, kdy už děti i rodiče písně *Škola písničkou* dostatečně znali. Jeho cílem bylo doplnit informace z prvního rozhovoru a zjistit, zda se pohled dětí a rodičů na písničky nějak nezměnil. Tohoto rozhovoru se účastnilo 29 dětí ve věku 5-7 let a 18 rodičů, nebylo podmínkou, že byli vždy ve dvojici z jedné rodiny. Rozhovor s dětmi probíhal většinou v mateřské škole v přímém kontaktu, v brzkých ranních hodinách nebo odpoledních

činnostech a hře, kdy byl dostatek času se rozhovoru plně věnovat a klid na zaznamenávání odpovědí. Rozhovor se samotnými rodiči probíhal během volných chvil při společné komunikaci. Při příchodu dětí do MŠ, před vyzvednutím dítěte z MŠ, během konzultačních hodin. Protože ve své třídě mám trvale asistentku pedagoga, nad ostatními dětmi byl dohled a rodičům jsem se mohla plně po čas rozhovoru věnovat. Některé rozhovory byly uskutečněné nepřímo telefonicky a některé online – především ty, kdy odpovídali na otázky členové jedné rodiny, rodič i dítě/děti.

Znalost písni u rodičů byla především z odpoledních hodin v MŠ, kdy písně byly součástí dětských aktivit a her, dále se upevnila pomocí živých koncertů Škola písničkou na půdě mateřské školy Tolstého, kterých byli rodiče přítomni a také pomocí vystoupení a besídek, do kterých byly písně často zařazovány. Velmi přispělo také CD Škola písničkou, které všechny děti z MŠ Tolstého obdržely.

Otázky k rozhovoru s rodiči:

Která písnička se nejvíce líbí Vaším dětem (dítěti)? Proč?

Co se na písničkách líbí Vám, rodičům? (možno uvést i konkrétní písničky)

Co se Vám naopak na nich nelíbí nebo Vás neoslovuje? (možno uvést opět konkrétní písně)

Co byste naopak u písniček uvítali?

Pouštíte si písničky Škola písničkou doma nebo jinde?

Otázky k rozhovoru s dětmi:

Které písničky se ti líbí a proč?

Které písničky se ti naopak nelíbí a proč?

Pouštíte si písničky Škola písničkou doma nebo jinde?

Příklady odpovědí dětí a rodičů:

Online komunikace z 19. března 2020. Před obrazovkou seděl tatínek i obě dcery, proto odpověděly obě i na otázku zadanou tatínkovi.

Která písnička se nejvíce líbí dětem (dítěti)? Proč?

Adélka: „Štědrý večer, protože není smutná a je sváteční, taková na uklidnění.“

Žofi: „Řemesla, protože je vtipná.“

Co se na písničkách líbí Vám, rodičům? (možno uvést i konkrétní písničky)

Tatínek: „Mně se líbí, že obsah textu má hlubší rozměr, že se děti v ní něco dozvědí. Mojí oblíbenou je písnička Maminčin dar, protože jsme se učili tuhle Hrubínovu básničku jako děti. Takže znám slova.“ (Poznámka: Rodina si pouštěla doma první CD Škola písničkou, kde píseň Maminčin dar byla uvedena. V projektu ŠP do MŠ z důvodu autorských práv není.)

Co se Vám naopak na nich nelíbí nebo Vás neoslovuje? (možno uvést opět konkrétní písničky)

Tatínek: „Neuvědomuji si, že by mi na nich něco vyloženě vadilo, nebo jinak nesedělo.“

Co byste naopak u písniček uvítali?

Tatínek: „Dodělat videoklipy k ostatním písničkám. Ale to je náročné, vím.“

Adélka: „Sněhuláček by ted' měl nosit roušku!“ (Poznámka: píseň Sněhuláček je z nového CD „Škola písničkou s Žáčkem“ ovlivněného výzkumem)

Co se líbí na písničkách dětem?

Adélka: „Mají všechny hezkou melodii, že se ve všech písničkách hezky vesele zpívá.“

Žofi: „Hezky se na ně společně tancuje.“

Co se dětem na písničkách nelíbí?

Adélka: „Nelíbí se mi Řemesla, protože když u ní cvičíme, strašně nás bolí ruce.“

Pouštíte si písničky Škola písničkou doma nebo jinde?

Adélka: „Pouštíme si je doma, když chceme udělat rodičům divadlo nebo vystoupení.“

Shrnutí odpovědí získaných realizací rozhovoru 3

Všechny odpovědi na zadané otázky u dětí byly spontánní, děti většinou uvedly hned první myšlenku, která je napadla. Rodiče se více nad odpověďmi zamýšleli. Všichni rodiče nebyli schopni odpovědět na všechny otázky, některé ovlivňovala malá znalost písni.

U čtyř velmi zaměstnaných rodičů byla patrná neznalost zájmů dětí, nedokázali na otázky zainteresovaně odpovědět. Písňe však znali z koncertů a MŠ. Další tři rodiče zakoupili další nová CD Škola písničkou pro děti svých příbuzných nebo přátel.

Otázka: „Která písnička se nejvíce líbí Vaším dětem (dítěti)? Proč?“

Rodiče se téměř jednomyslně shodli na tom, že dětem se líbí dynamické písňe: *Řemesla, Sporty, Jak je velký svět, Křižovatka* (zejména nejmladším dětem), *Oblékací* (zvláště, když byla přezpívána malou Adélkou). Důvodem byla motivace ke vzdělávacím činnostem i k pohybu, nálada písňe, melodie, rytmus. Čtyři rodiče naopak nevěděli, co se dětem líbí.

Otázka: „Co se na písničkách líbí Vám, rodičům? (možno uvést i konkrétní písničky)“

Mnozí rodiče naopak preferovali písňe pomalé (10), ve volnějším tempu. Pět jich uvádělo i melodii (písničky *Čmelák, Sluníčko na nebi*), poučné texty (3). Písň *Velrybátka* se líbila čtyřem rodičům pro zajímavou kombinaci hudebních nástrojů a relaxační výsledek písňe.

Otázka: „Co se Vám naopak na nich nelíbí nebo Vás neoslovuje? (možno uvést opět konkrétní písňe)“

Valná většina (15) uvedla, že neví o ničem, co by se jim na písničkách nelíbilo. Dva rodiče měli výhradu k hlasitému pouštění písni, jeden uvedl příliš opakování písni na CD.

Otázka: „Co byste naopak u písniček uvítali?“

Sedm rodičů uvedlo, že neví, čtyři by uvítali další nové písňe a básně pro děti (např. na téma úklid, rodina), tři rodiče by uvítali jednoduché písňe pro nejmladší děti, dva rodiče byli pro natočení dalších videoklipů (viz ukázka rozhovoru), dva rodiče byli pro nazpívání lidových písni.

Otázka: „Pouštíte si písničky Škola písničkou doma nebo jinde?“

Méně než polovina rodičů (8) uvedla, že písňe si pouští doma nebo v autě. Děti si písňe samy žádají i doma, zejména když se nudí a potřebují zabavit, nebo mají potřebu pohybu. Ostatní rodiče (10) uvedli, že písňe znají více z MŠ, doma si je pouštěli pouze nějaký čas po obdržení CD Škola písničkou.

Souhrn odpovědí na otázky k rozhovoru s dětmi

„Které písničky se ti líbí a proč?“

Nejvíce oblíbenou písní byla jednoznačně píseň *Řemesla* (16x, z důvodu cvičení a pohybových choreografií, veselé nálady, dobře se při ní bubnuje), dále pak *Sporty* (11), *Jak je velký svět* (8), *Křižovatka* (8), *Čmelák* (5), *Vánoční modlitbička* (5) a *Sluníčko na nebi* (5). Většina dětí vyjmenovávala více písní, nejvíce důvodů bylo, že se dá na písni cvičit, běhat, tančit, vymyslet pohyb a předcvičovat. U pomalých písní děti uvedly, že se na ně dobře odpočívá, o písni *Čmelák* tři děti prohlásily, že je krásná, odpovědi dalších tří dětí bylo „Nevím“.

„Které písničky se ti naopak nelíbí a proč?“

Valná většina dětí (21) uvedla, že se jim líbí všechny písně, 5 uvedlo, že neví, 3 dětem vadily písně, které hrají stále dokola.

„Pouštíte si písničky Škola písničkou doma nebo jinde?“

Na tuto otázku odpovědělo kladně 12 dětí, 4 uvedly, že si pouštěly CD dříve, nyní už ne. Slovem „Někdy“ odpověděly také 4 děti, odpověď „Málo“ se objevila u 3 předškoláků. 1 chlapec již odpovídat nechtěl. 3 děti odpověděly „Ne“, 2 děti odpověděly „Ve školce“.

13.6 Pozorování a jeho průběh

Pozorování bylo doplňkovou metodou výzkumu a jeho cílem bylo ověřit a doplnit pravdivost odpovědí učitelek v dotaznících, potvrdit nebo vyvrátit jejich výsledky. Byly pozorovány děti z MŠ Tolstého průběžně během obou školních roků 2017/2018 a 2018/2019 při aktivitách na písni, které byly zařazené do TVP na základě ŠVP. Pozorování se týkalo vždy celé skupiny dětí, se kterou učitelka pracovala. Nejedná se tedy vždy o celou třídu v běžném dopoledním vzdělávacím bloku, ale i o různorodé skupiny dětí – např. při krátkých odpoledních činnostech dětí z jedné třídy po spaní a odpolední svačině, skupina dětí z různých tříd v odpoledním čase po slučování dětí do jedné třídy, při krátkých ranních činnostech prolínajících volnou hru. Na počty dětí ve skupinách nebyl kladen důraz, v hodnocení je neuvádím. Odlišné chování některých jednotlivců (např. dětí s podpůrnými opatřeními) bylo zahrnuto do skupiny a skupina byla hodnocena vždy jako celek. Při aktivitách s písněmi bylo dbáno na vývojová specifika dětí a samozřejmě byl zohledněn věk. Pozorování jsem prováděla já sama, nebo přímo kolegyně, které s dětmi činnosti vykonávaly.

Pozorování bylo zaměřeno u všech písní na pět oblastí. Výsledky pozorování byly ihned zaznamenávány do **záznamového archu** (příloha 8) pomocí uzavřených odpovědí v předem připravené a promyšlené **konkrétní škále**. Každou píseň ověřoval jiný počet učitelek s jiným počtem dětí ve skupině tak, jak to přinášel běžný provoz v mateřské škole. Během pozorování nebyl zjištěn žádný zásadní vliv počtu dětí a jejich věku na aktivity k písním, všechny učitelky se snažily citlivě a profesionálně přizpůsobovat aktivity dané skupině dle doporučení v metodikách. Při výzkumu jsem se zaměřovala na jednotlivé písni, výsledky byly zprůměrovány a použity nejčastější odpovědi ve škále. Výsledky pozorování shrnují následující tabulky:

Tab. 8 Píseň **Seznamka** (ověřovalo 6 skupin)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písním, opakování					

Na píseň děti reagovaly spontánně pohybem, do činností se zapojovaly s chutí, občas si žádaly pokračování během probíraného tématu. Píseň je zaujala především rytmickou strukturou.

Tab. 9 Píseň **Oblékací** (ověřovalo 6 skupin)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Děti reagovaly na píseň velmi aktivně, byly písni zaujaty a vyžadovaly její opakování. Stejně tak si žádaly opakování u činností s písni spojených. Píseň byla pro děti především motivační.

Tab. 10 Píseň **Vstávací** (ověřovalo 7 skupin)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Děti žádaly píseň po učitelkách, stále se k ní vracely po odpoledním odpočinku, v mnohých případech se z písně stal „vstávací rituál“ a pro nejmladší děti i určitá jistota. Milou zajímavostí byl fakt, že píseň si zpívaly děti navzájem při buzení svých kamarádů po odpoledním odpočinku.

Tab. 11 Píseň **Křižovatka** (ověřovalo 5 skupin)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Tato jednoduchá píseň se při aktivitách v MŠ ukázala jako naprosto nejlépe využitelná. Děti byly písní ihned zaujaty, udržely pozornost, vymýšlely vlastní aktivity k písni (i ti nejmenší např. stavěli křižovatku a hráli si na auta) i během spontánní hry, kreativně se projevily ve výtvarném projevu, skládání aut a křižovek ze stavebnic ve třídě i na zahradě, žádaly o opakované pouštění písně z nahrávky, samostatně ji zpívaly a vymýšlely hry. Ve třech případech starší děti vymýšlely hru na křižovatku pro mladší děti a snažily se hru i řídit. V úvahu musíme brát jednoduchost melodie, opakování poměrně krátkého textu i oblíbené dopravní téma.

Tab. 12 Píseň **Vánoční modlitbička** (ověřovaly 3 skupiny)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Píseň úzce navazovala na adventní čas a přípravy vánočních svátků. Oblíbené téma úzce souvisí i s udržením pozornosti a zaujetím pro aktivity k písni. Děti se projevily velmi tvořivě ve výrobě vánočních dárků, kresbou a malbou, ale i dramatizací – vymyšlení příběhů staršími dětmi na téma mezilidské vztahy, ohleduplnost k druhým, pomoc druhému.

Tab. 13 Píseň **Sporty** (ověřovalo 5 skupin)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Tato píseň je velmi „chytlavá“ a na první poslech velmi často děti zaujala, děti vyžadovaly opakování. Při navazujících aktivitách však měly děti často potřebu pohybu, pozornost udržely a zapojovaly se do činností s chutí, dále je však nevyžadovaly, na píseň si vymýšlely vlastní choreografie a pohybová ztvárnění, vyžadovaly píseň při pohybových hrách (např. židličková). Píseň je využitelná během celého školního roku, děti ji vyžadují při různých aktivitách ve třídě i na zahradě, často i při volné hře.

Tab. 14 Píseň **Řemesla** (ověřovalo 6 skupin)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Podobně jako u písně *Sporty* děti píseň zaujala, vyžadovaly opakování. Na základě probíraného tématu byly děti i plně zaujaty činnostmi spojenými s písní, žádaly si pokračování, samy vymýšlely podobné aktivity během spontánní hry. Tato píseň se projevila během obou let u různých skupin dětí jako jedna z nejoblíbenějších. Dle učitelek i dětí pro jasný a snadno pochopitelný text, který lze ztvárnit pohybem, rytmičností, moderní pojetí.

Tab. 15 Píseň **Sluníčko na nebi** (ověřovaly 4 skupiny)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Na tuto píseň nereagovaly děti nijak nadstandardně, aktivit se účastnily s chutí, ale píseň většina dětí nevyhledávala. Skupinky děvčat ji využívaly ke cvičení s náčiním a tanci a tvorbě vlastních choreografií.

Tab. 16 Píseň **Jak je velký svět** (ověřovaly 4 skupiny)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Na tuto píseň děti činnosti zaujaly velmi, děti si žádaly pokračování, samy vymýšlely podobné aktivity i během spontánní hry. Děti reagovaly velmi tvořivě obměnou choreografií, výtvarnou tvorbou, hrou na zahradě. Při této písni děti velmi často intenzivně kooperovaly ve dvojicích nebo ve skupinkách.

Tab. 17 Píseň **Čmelák** (ověřovaly 3 skupiny)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

U této písně se děti projevovaly kreativně hned v několika oblastech – vymýšlely své nové choreografie inspirované písní, zkoušely opakovat a obměňovat vše naučené, využívaly k choreografiím náčiní (stuhy, šátky, pěnové květiny), píseň zpracovávaly výtvarně pomocí kombinovaných technik (malba, lepení, grafické techniky).

Tab. 18 Báseň **Zeleninová zahrádka** (ověřovaly 3 skupiny)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Báseň mezi písněmi neměla jednoduché zastoupení. V mnoha případech se ji děti snažily zhudebnit (předškolní ročník), muselo to být však na popud učitelky, samostatně je to nenapadlo. Zhudebněním se jim prý také báseň lépe pamatovala. Některé učitelky využily báseň jako motivační při péči o záhonky v MŠ.

Tab. 19 Píseň **Národy** (ověřovalo 6 skupin)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Přestože má píseň příjemnou melodii a je rytmická, je dle učitelek v písni na předškolní věk hodně textu a některá hůře pochopitelná slova s nutností vysvětlení (rébus vědy, trampíci, vředy). Píseň tak byla pro děti hůře zapamatovatelná v jednotlivých slokách, a tudíž o ni nejevily takový zájem. Využíván byl spíše refrén. Děti v aktivitách spolupracovaly, ale většinou píseň dále nevyhledávaly.

Tab. 20 Píseň **Námořníci** (ověřovaly 4 skupiny)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

Tato píseň byla napsaná na míru třídě Námořníků, pro kterou byla srdeční záležitostí. Pro ostatní děti již neměla nijak zvláštní význam. Přesto je téma námořníků pro děti velmi atraktivní a spjaté s létem. Během tematické výuky ale děti výborně spolupracovaly, byly plně zaujaty činnostmi, které často opakovaly, obměňovaly, píseň podpořila jejich kreativitu v pohybových aktivitách, výtvarných, dramatických i polytechnických (stavby lodí ze všech možných materiálů a pomůcek).

Tab. 21 Píseň **Velrybátko** (ověřovaly 3 skupiny)

Zaměření pozorování	Škálové stupně				
	-	0	+	++	+++
Působení poslechu písně na děti					
Udržení pozornosti při navazujících aktivitách					
Zaujetí činnostmi spojenými s písněmi					
Sledování dětské tvořivosti					
Vracení se k písni, opakování					

U této písně se děti navíc nijak neprojevovaly, ani nereagovaly negativně. U poslechu byly pozorné a reagovaly otázkami, do činností se zapojovaly s chutí. Píseň již dále nevyhledávaly.

Shrnutí výsledků

Komparací všech výsledků při pozorování bylo zjištěno, že nejvíce při poslechu zaujaly písně *Oblékací, Křižovatka, Sporty, Námořníci*. Nejlépe pozornost udržely děti při aktivitách na písně *Křižovatka a Vánoční modlitbička*. Děti byly zaujaty nejvíce činnostmi, které byly spojené s písněmi *Námořníci, Jak je velký svět, Řemesla, Vánoční modlitbička a Křižovatka*. Velmi tvořivě se děti projevily u písní *Křižovatka, Jak je velký svět, Námořníci, Čmelák, Vánoční modlitbička*. Opakování písní a průběžné navracení se k nim vyžadovaly děti u písní *Vstávací, Křižovatka, Sporty a Řemesla*.

14 Kazuistiky dětí

(Laura, Filip, Madlenka, Matouš) – vývoj dětí v MŠ v letech 2017–2019 společně s ověřováním materiálů „ŠP do MŠ“

Kazuistiky¹ byly vytvořeny záměrně na základě pozorování některých dětí při činnostech spojených s písněmi škola písničkou. Zajímalo mne, zda může projekt ŠP do MŠ nějakým zásadním způsobem ovlivnit další vývoj dětí předškolního věku a jak konkrétně. Proto jsem záměrně vybrala 4 děti odlišné povahou, schopnostmi, dovednostmi i celkovým zaměřením, které byly zároveň při činnostech spojených s písněmi ŠP do MŠ výrazné svým projevem a upoutaly mne i kolegyně ve třídě (učitelku i asistentku pedagoga). Zaměřila jsem se na tyto oblasti:

1. Rodina a obecné informace o dítěti
2. Projevy dítěte v MŠ
3. Reakce dítěte na společné činnosti
4. Reakce dítěte na hudební činnosti
5. Vývoj dítěte na základě pobytu v MŠ a při řízených činnostech - pokroky, nedostatky
6. Vliv hudebních činností a aktivit k písničkám na tvořivost dítěte, osobnostní rozvoj

Laura, 6 let

Do třídy přišla v necelých třech letech, je z úplné rodiny, má starší sestru. Od počátku se projevovala jako vyrovnaná a klidná holčička na vstup do MŠ byla zralá a připravená. Byla velmi pěkně rozvíjená již z rodiny. Všechny činnosti v MŠ zvládala velmi dobře, kladně reagovala na děti i učitelky, jevila se jako naprosto bezproblémové dítě. Byla trpělivá, vnímavá ke svému okolí, empatická k dětem i dospělým. Ve třídě s postupem doby fungovala jako záruka povedené činnosti, eliminátor sporů dětí.

Společných činností se Laura velmi ráda účastnila, rychle reagovala na podněty učitelek zpětnou vazbou. Brzy se u ní začaly objevovat i vlastní tvořivé nápady. Zprvu se projevovala nejvíce ve výtvarných činnostech, následně začala projevovat zájem o pohybové a hudební činnosti. Metodická zadání vždy dobře pochopila a adekvátně ke svému věku na ně reagovala. U pracovních listů se dobře soustředila a vždy napoprvé pochopila zadání.

¹ Rodiče s kazuistikami dětí souhlasili a u všech čtyř dětí rodiče podepsali Informované souhlasy účastníků výzkumu

Laura již jako tříletá se starší sestrou natočila několik básní pro děti jako podklady nového CD Škola písničkou II, podílela se na zpěvu sboru dětí v písničce *Námořníci*. Všechny překvapila tím, že neměla vůbec žádné problémy s trémou, dokázala se absolutně soustředit.

Hudebních činností v MŠ se účastnila vždy s plným nasazením a radostí, sama je intenzivně vyhledávala. Při volné hře si brala i rytmické nástroje a s dalšími děvčaty organizovala krátká vystoupení, která si samy vymýšlely a ukazovaly ostatním. Písničky Škola písničkou využívaly k vlastním choreografiím a pohybovým ztvárněním, využívaly hojně různých pomůcek a náčiní (rytmické nástroje, šátky, podložky ve tvaru květin...).

Zpěv je Lauřinou oblíbenou činností. Zpívá čistě a má na svůj věk velmi slušný hlasový rozsah (orientačně a – e² dle zvládnutí zpěvu písní do rozsahu těchto tónů, hudební záznam již ale nemám k dispozici). Zvládá i složitější melodie, rozezná mollovou píseň od durové, snaží se intonovat. V šesti letech si zazpívala písničku *Čmelák* na dvou koncertech Škola písničkou. Obě vystoupení se jí povedla, s živou kapelou na pódiu již byla ale znatelná tréma a pocit odpovědnosti (krátký výpadek textu).

Na pracovních listech je vidět znatelný posun během dvou a půlletého ověřování metodických materiálů i Lauřin grafomotorický vývoj (příloha 16). Dále se posunula v soustředění, má smysl pro dokončení práce, rychle chápe zadání a dodržuje pravidla. Z její práce se dal vyčíst i její smysl pro pečlivost a její klidná a vyrovnaná povaha. Během docházky do MŠ se rovnoměrně vyvíjela ve všech oblastech, dělala pravidelné pokroky.

Celkově lze říci, že projekt *Škola písničkou do MŠ* ji motivoval k dalším hudebním činnostem. Na základní škole je od září přihlášená do dětského pěveckého sboru a k výuce hry na klavír.

Filip, 6,5 roku

Do MŠ nastoupil jako čtyřletý, na svůj věk vypadal fyzicky o rok starší. Je z úplné rodiny, nejprve jedináček, koncem prvního roku docházky se mu narodila mladší sestra.

Od počátku měl problémy s adaptací na kolektiv, přestože neměl problém s odloučením od rodičů. S dětmi nekooperoval, bral jim hračky, z počátku měl problémy s jakoukoli řízenou činností, projevoval se neustálým běháním po místnostech, odcházením od činností, špatně se vyjadřoval (zprvu téměř vůbec nemluvil, pak jen citoslovce a jednoduchá slova) a nerozuměl jednoduchým pokynům, nezapojoval se tudíž ani do společných činností s dětmi. Po nějaké době a po vyšetřeních PPP a SPC pro vady řeči byla do třídy vzhledem

k jeho přítomnosti přidělena asistentka pedagoga a rodiče vyhledali péči logopeda. Diagnostikována byla vývojová dysfázie a atypický autismus. Filip měl značné problémy s pozorností i vytrvalostí při dokončování jakéhokoli úkolu, nutná byla vždy motivace a dopomoc dospělého. K verbálním sdělením jsme přidávaly piktogramy, které jsme po několika měsících ale postupně rušily, chlapec začal stále lépe reagovat na mluvené slovo.

Filípek se zprvu bál i mnohých jevů a zvuků, nezvládal zprvu ani hlasitější hudbu nebo projevy ostatních dětí. Na hru na klavír zprvu reagoval odsouváním rukou učitelky, na reprodukovanou hudbu si zakrýval uši nebo utíkal z místnosti. Doma reagoval podobně i na zpívání maminky, které striktně odmítal. S postupem doby začal vyhledávat pohybové činnosti, ve kterých za systematického vedení začal i vynikat. Ty ho postupně motivovaly i na hudebně pohybové činnosti a hry, kterým se přestával vyhýbat. Začal se dokonce sám zapojovat do cvičení s hudbou na písničky *Škola písničkou*, ke kterým jsme s dětmi vymýšlely choreografie např. u písniček *Křižovatka*, *Řemesla*, *Sporty*, *Seznamka* (příloha 17). Na relaxační nebo vážnou hudbu při odpočinkových činnostech později reagoval klidně, dokonce u ní usnul.

Postupem doby se za intenzivní intervence ze strany školky i rodiny stav zlepšoval (příloha 18). Přesto však nejevil Filip samostatný zájem o hudební činnosti, sluchová paměť i slovní zásoba byla minimální a rozvíjela se velmi pozvolna. Osvědčil se klidný chápavý přístup dospělých i ostatních dětí, motivací byly činnosti s oblíbeným kamarádem a pohybové činnosti.

Vlivem malé sestry, která se snaží sama zpívat a hudbu vyhledává, se jeho přístup začal také pozvolna měnit a začal ukazovat, co sám umí. Ještě v šesti letech Filípkův hudební repertoár obsahoval jednoduché písně typu *Skákal pes* a *Travička zelená* víceméně v mezích deklamace říkadla, ale snažil se už i o vlastní zpěv. Snažili jsme se společně o pravidelnou rytmicizaci slov, později dobře reagoval na rytmicizaci říkadel. Velice se osvědčilo společné bubnování, nejdříve na dětské kyblíky, později na bubínky Bonga a Klacs s doprovodem instrumentální hudby - nejčastěji ve 4/4 rytmu. V šesti letech těsně před odchodem do přípravné třídy zvládl skupinově bubnovat s dětmi, snažil se udržet rytmus, řekl samostatně krátkou báseň o čtyřech verších.

Při práci byly vidět grafomotorické problémy, absence logického uvažování, nezvládání složitějších prostorových operací na bázi představy. Filipovi vyhovuje jednoduché zadání s jedním, maximálně dvěma úkoly. Zadání musí být stručné a jasné, nestačí pouze hromadné

zadání dětem, ale musí být konkretizováno k jeho osobě. Ideální je pro něho spolupráce s asistentkou pedagoga (příloha 17).

Předpokládáme s kolegyněmi, že Filipův vývoj byl soustavnou hudbou kolem něho ovlivněn jen lehce, ale kladně se na něm podepsalo, že děti kolem něho hudbu vyhledávaly, v mateřské škole byla každodenní součástí našich společných aktivit. Filip k hudebním aktivitám nebyl nikdy nucen, ale pouze jemně motivován doprovodnými činnostmi, tyto činnosti mu byly stále nabízeny. Na samostatný zpěv nikdy nereagoval se zaujetím, ale naopak spojené aktivity hudba a další činnosti jeho pozornost zaujímalý stále častěji. Postupně se přestal hudbě vyhýbat, zakrývat si uši. Dnes nevnímá hudbu již jako rušivé zvuky, ale přijímá ji jako součást života. Dokáže rozeznat tempo pomalé – rychlé, reaguje na dynamiku potichu – nahlas, reflektuje, zda se líbí – nelíbí se. Velkým přínosem byl pro něho i vstřícný a klidný přístup rodiny a vliv malé sestry.

Madlenka, 6 let

Nastoupila do mateřské školy ve třech letech, je z úplné rodiny, má o pět let starší sestru. Pro svou velmi drobnou postavu a mladší vizáž ji děti i učitelky ve třídě často mylně braly jako mladší a leccos jí odpouštěly, často jí pomáhaly. Od počátku byla velmi kontaktní, dětmi oblíbená, staršími chlapci chráněná. Postupně začala své pozice ve třídě využívat pro své pohodlí, když nechtěla cokoli dělat, snažila se na své okolí zapůsobit (úsměv, přitulení, pohlazení, vybídla jiné dítě, aby to za ni udělalo). V kognitivních činnostech byla dlouho výkyvová, někdy překvapila výbornými znalostmi v souvislostech, jindy naprostým neporozuměním, apatií, ztrátou zájmu a pozornosti. Problémy měla s dokončováním práce, soustředěním, zvýšenou hravostí a také s pohodlností, na které jsme se shodly společně s rodiči (příloha 19). Bylo třeba důsledné péče ze strany MŠ i rodiny a trvání na dokončení započaté činnosti, dodržování pravidel. Při vyzvání k dokončení činnosti a důsledné kontrole činnosti dokončila, z hotového měla radost.

Větší problémy měla Majda také s výslovností, projevovaly se u ní četné dyslálie. Ještě na počátku 5. roku hlásku L uprostřed slova nahrazovala hláskou V, na konci hlásku L vynechávala. Tvoření hlásek S a Z bylo interdentalní, hlásky R a Ř nebyly ještě vůbec rozvinuté. Intervence v oblasti řeči ze strany mateřské školy se zakládala na spolupráci učitelek s logopedickou asistentkou, která s dětmi ve třídě pracovala v krátkých časových intervalech několikrát týdně. Dále jsme do předškolního vzdělávání pravidelně zařazovaly

jazykové hry, rytmické hry s hudebním doprovodem a intenzivně pracovaly na ověřování metodického materiálu ŠP do MŠ.

Zde se Madlenka ukázala jako velmi spolupracující a kreativní díky motivaci písničkami z projektu ŠP do MŠ. Podílela se na většině aktivit, postupně se jí výrazně zlepšila grafomotorika a získala i větší zálibu v kreslení. Co se týče pozornosti, stále byla snadněji unavitelná a pozornost často rychle ztrácela, především u statických činností. Velmi dobře ale pochopila, že každá písnička skýtá mnoho možností k různým aktivitám. Přicházela s vlastními nápady – výtvarnými, hudebními i dramatickými. V rytmických hrách a hudebně pohybových činnostech se snažila zaujmout naši pozornost, často předcvičovat, či ukazovat dětem. Začala svou práci samostatně dokončovat, na všech aktivitách spolupracovala s mnohem větším zaujetím a iniciativou. Kromě písniček ŠP do MŠ jsme zařazovaly lidové i jiné autorské písně na základě tematického plánu i přání dětí, intenzivně využívaly hru na rytmické nástroje, které měly děti stále k dispozici a využívaly je i v odpoledních hodinách při volné hře. Děti společně s Majdou napodobovaly naučené aktivity a vymýšlely si nové variace nejen na reprodukovanou hudbu, ale i na svůj zpěv, který se s jejich přibývajícím věkem spontánně objevoval stále častěji. Ve zpěvu začala Majda vynikat. Dokázala zpívat v různých tóninách, udržela správně melodii, učila se pracovat s dechem a dodržet frázi. Díky zpěvu se Majda velmi zlepšila i v řeči, začala vyslovovat správně a vstřícně reagovala na neustálé opravy z naší strany i strany rodičů. Když se ale nehlídala a rozpovídala se, často mluvila rychle s občasnou nedbalou výslovností některých hlásek a špatným dýcháním během mluvení.

V rámci natáčení nového CD pro děti Škola písničkou s Žáčkem jsem Madlenku vybrala, aby pomohla s dětmi nazpívat refrény některých nových písní a natočila ve studiu básně Zeleninová zahrádka. Celému aktu předcházela poctivá příprava včetně nácviku správného dýchání při frázování s cílem zklidnit její verbální projev a využít možnost, že mohla slyšet svůj vlastní projev ve správném provedení. Toto rozhodnutí hodnotím já i rodiče jako správné, protože Majdu posunulo i v oblasti kognitivní a především volní, kdy vidí, že každé práci předchází kvalitní a pečlivá příprava a výsledek vynaloženého úsilí dokáže být velkou odměnou.

Matouš, 7 let

Do MŠ chodil od tří let, je z atypického rodinného prostředí – je prostřední ze tří bratrů, jeho bratři mají jiného otce než on. Přesto všichni členové rodiny spolu vzájemně dobře kooperují a rodina je po všech stránkách funkční. Adaptace v MŠ byla bezproblémová, téměř okamžitá, u dětí byl Matouš už od počátku oblíbený, vyhledávaný při hrách. Z počátku hůře spolupracoval při řízených činnostech, zaujímal negativní postoj, odmítal spolupráci. Mezi dětmi vynikal obratností a dobře rozvinutou hrubou motorikou, jemná motorika byla naopak oproti ostatním dětem mnohem slabší. Dlouho nevyhledával kresbu a jakékoli výtvarné činnosti, tvořivost se u něho projevovala stavbami z lega a dalších stavebnic. V posledním předškolním roce vynikal složitými konstrukcemi.

Při společných činnostech se projevoval často jako nesoustředěný, roztěkaný, často od činností odcházel, nebyl schopen činnost dokončit, pokud na něho nebylo cíleně důsledně dohlíženo. O společné aktivity nikdy nejevil zájem, musel k nim být přesvědčován a neustále motivován. Problémy s udržení pozornosti měl i v komunikačním kruhu ještě v pěti letech. Od čtyř let při příchodu do MŠ nebo při komunikaci s dospělými se projevoval nervózně (cucání prstů, rukávů, vyplazování jazyka), oční kontakt vynechával. Verbální paměť se jevila jako slabší, převažovala ale pohodlnost, logická paměť byla průměrná, matematické představy nebyly dlouho ucelené. Při hromadném zadání úkolu pochopil pouze část, další části bylo třeba opakovat a individuálně přiblížit. Naučil se ale rychle odezírat od dětí a kopírovat jejich činnosti. Na básně a písničky reagoval málo pozitivně, spíše ho tyto činnosti obtěžovaly, hudební činnosti nevyhledával. Toto vše trvalo celé předškolní období, následoval OŠD pro celkovou nezralost.

Matouš měl značné problémy s řečí, kromě logopedické intervence v MŠ docházel s rodiči na logopedii. Měl malou slovní zásobu, nedokázal souvisle vyprávět, ani vystihnout podstatu např. příběhu, ulpíval na nepodstatných detailech, málo vnímal celek. V roce odkladu školní docházky udělal Matouš velký pokrok ve všech oblastech především postupným dozráváním a systematickou prací v MŠ i doma. Velmi se u něho zlepšila grafomotorika a jemná motorika, řeč, rozšířila se slovní zásoba. Matouš začal navazovat cíleně oční kontakt, účastnit se a později i sám iniciovat rozhovory s dětmi i dospělými. Společně jsme pracovali na pravidlech a důsledném dokončování započatých činností.

Co se týče hudebních aktivit, ani v tomto posledním roce nevyhledával, účastnil se jich sice s ostatními dětmi, ale preferoval spíše provázanost s pohybem a jinými aktivitami

(dramatickými, výtvarnými, polytechnickými). Při společném bubnování a rytmických hrách nedokázal rytmus udržet, velmi brzy z něho vypadával. Přesto hra na hudební nástroje, zejména na ty netradiční patřila k jeho oblíbeným a často dokázal přijít i se zajímavými nápady nových hudebních nástrojů. Samostatnému zpěvu se vyhýbal, pokud byl ke zpěvu vyzván, dával přednost zpěvu ve dvojici s jiným dítětem. Naučení básně a její přednes bylo obdobné, Matouš se nerad prezentoval samostatně před jinými dětmi. Při společných aktivitách v rámci ověřování materiálů ŠP do MŠ se ale Matouš několikrát projevil velmi kreativně s originálními nápady (příloha 20), které předvedl a dokázal i prosadit mezi dětmi. Příkladem je část choreografie na písničku *Sporty*, aktivity na písničku *Námořníci* – konstrukce lodi z velkých molitanů a výroba kormidla použité při natáčení videoklipu, nebo dramatické ztvárnění písničky *Jak je velký svět*.

14.1 Shrnutí kazuistik

Když porovnám všechny čtyři děti, všechny k nám chodily do Modré třídy od počátku docházky do mateřské školy a byly u zrodu metodických materiálů ŠP do MŠ. Všechny si také prošly celým rokem ověřování těchto materiálů a jejich úpravami. Na všechny čtyři byly kladeny nároky na základě jejich individuálního vývoje, fyzických, psychických i emocionálních potřeb.

Laura byla od počátku bezproblémové nadprůměrné dítě, klidné a vyrovnané. Projevovala hudební talent a podle toho byla i rozvíjena. Projekt ŠP do MŠ jí ukázal možnosti, co vše může dokázat a podporoval ji v jejích zálibách.

Filip byl dítě s podpůrnými opatřeními, s nutností specifické, důsledné a zároveň velmi citlivé péče. Od počátku měl velké problémy s řečí, ale i s hudbou a hlasitými zvuky. Systematické propojování hudebních činností s ostatními činnostmi v MŠ společně s cílenou péčí pomohlo Filipovi odstranit jeho averzi k hudbě a hlasitějším zvukům.

Majda se od počátku projevovala jako milé a všemi oblíbené dítě se sklony k pohodlnosti a občasnému obcházení pravidel. Projekt ŠP do MŠ ji velmi dobře namotivoval k vlastní systematické práci, dokončování činností a probudil u ní cílevědomost, chuť do práce a něco dokázat (viz foto příloha 12). Ve velké míře se u ní projevila tvořivost v hudebních i mimohudebních aktivitách.

U **Matouše** se za celou dobu docházky do MŠ vztah k hudebním činnostem, a především ke zpěvu neupevnil, dokonce ani pomocí motivace v podobě oblíbených aktivit. Při realizaci projektu ŠP do MŠ se ale opakovaně projevovala Matoušova kreativita v činnostech, ve kterých vynikal, dokázal je uplatnit a prosadit právě při mimohudebních aktivitách spojených s písničkami.

Na základě těchto kazuistik je tedy možné konstatovat, že projekt ŠP do MŠ těmito čtyřem rozdílným dětem pomohl v jejich předškolním rozvoji.

15 Ověřování projektu ŠP do MŠ v mateřských školách z různých lokalit ČR

15.1 Průběh vlastního ověřování

Ověřování v širším měřítku v rámci dalších lokalit v ČR probíhalo také během dvou školních let 2017/2018 a 2018/2019. Zainteresované učitelky jsem oslovovala na svých školeních v Hradeckém a Pardubickém kraji, kam dojížděly i pedagožky z jiných krajů, dále také na sociálních sítích v rámci inspirací v předškolním vzdělávání, přes skupiny známých a kolegyně. Během obou let se podařilo nashromáždit opravdu velký počet reflexí, vyplněno bylo celkem 528 dotazníků.

Metoda dotazníku byla prováděna listinnou formou (v pražských mateřských školách, kam jsem dotazníky předávala převážně osobně) a zejména elektronickou formou (e-mailem u všech ostatních MŠ)

Dotazníky *Reflexní list* (příloha 4) byly rozeslány a rozdány celkem 112 učitelkám včetně učitelek MŠ Tolstého. Úkolem učitelek bylo vyplnit dotazník na každou píseň bezprostředně po ověřování písni. Dotazníky vyplnilo a navrátilo 76 učitelek také včetně učitelek MŠ Tolstého. Některé učitelky vyplnily jeden dotazník, týkající se ověřování jedné písni, některé vyplnily více dotazníků, každý k jedné ověřované písni. Návratnost od 76 oslovených respondentů je 67,8% tj. zaokrouhleně 68%, 36 učitelek se do výzkumu nezapojilo, dotazníky nenavrátilo – tj. 32%

Protože dotazník *Reflexní list* byl ověřován v MŠ Tolstého zvlášť, do sběru dat z mateřských škol z dalších lokalit, nebyla již MŠ Tolstého zahrnuta. Po odečtení devíti učitelek z MŠ Tolstého se na tomto výzkumu podílelo **67 učitelek**.

15.2 Zpracování dotazníku Reflexní list (příloha 4)

Následující tabulka ukazuje, kolikrát byly jednotlivé písně hodnoceny učitelkami a dotazníky vyplněny.

Tab. 22 Četnost ověřování jednotlivých písní ŠP do MŠ

Píseň	Počet ověřování	V procentech %
Seznamka	36	53,7
Oblékačí	58	86,6
Vstávací	60	89,6
Křížovatka	42	62,7
Vánoční modlitbička	34	50,7
Sporty	41	61,2
Řemesla	61	91
Sluníčko na nebi	43	64,2
Jak je velký svět	45	67,2
Čmelák	33	49,3
Zeleninová zahrádka	17	25,4
Národy	19	28,4
Námořníci	22	32,8
Velrybátka	17	25,4

Všechny písně v širším měřítku ověřilo 17 učitelek. Byly to učitelky, které obdržely kompletní didaktický balíček v listinné formě s hudebními nosiči. Ostatní učitelky ověřovaly již jen některé písně. Ovlivněno to bylo postupným zasíláním metodických materiálů na základě ročních období a předpokládaného zařazení do ŠVP a TVP daných mateřských škol a tříd.

Samotné ověřování a návratnost vyplněných dotazníků byly ovlivněny také dalšími aktivitami a projekty mateřských škol. Některé učitelky se omlouvaly, že pro zahlcenost pracovními povinnostmi a vlastními plány v mateřské škole nemají již časový prostor pro další aktivity typu výzkumného šetření. Žádná další mateřská škola se již výzkumu neúčastnila celá, byly to již jen jednotlivé třídy a jednotlivé učitelky.

Dotazník *Reflexní list* se týkal využití jednotlivých písní v praxi mateřských škol, tudíž i tabulka je zpracována v souvislosti s jednotlivými konkrétními písněmi. Tabulka 23 ukazuje nejčastější odpovědi učitelek na zadané otázky. **Otázky 3, 8 a 9** jsou zaměřené na tvořivost učitelek a dětí a zpracované v další tabulce č. 24.

Odpovědi učitelek MŠ byly zaneseny do tabulky v přímé citaci i v parafrázování tak, aby nebyl narušen kontext. Modrá políčka označují problematická místa, na která učitelky poukazovaly.

Tab. 23 Odpovědi učitelek z různých lokalit ČR na otázky z dotazníku *Reflexní list*

Názvy písní	Otázky					
	1 Zařazení do integrovaného bloku	2 Notový záznam vyhovuje ano/ne Vlastní doprovod nahrávka, transpozice	4 Využití písně při aktivitách	5 Rozsah, tónina, transpozice	6 Srozumitelnost pracovního listu	7 Využití při pohybových činnostech
1. Seznamka	Kamarádi, naše školka, seznamování	Notový záznam - Ano vyhovoval, více využívána nahrávka	Ranní a dopolední činnosti, komunikační kruh, odpolední hra	Většinou vyhovuje, transpozice do D dur	Srozumitelný, využitelný pro všechny kategorie, velmi oblíbený	Ranní rozcvičky, nácvik polkového kroku, bočné cvaly
2. Oblékačí	Celoroční využití, především u mladších dětí, neustálé převlékání	Ano, Nahrávka Doprovod zvolněn v polovičním tempu	Rytmická cvičení, pojmenovávání oblečení Jako básně pro nejmenší děti	Vyhovuje, transpozice do D dur	Srozumitelný, využitelný více pro starší děti	Cvičení s hudbou, pohybové hry, Jinak aktivity zaměřené na oblékání
3. Vstávací	Denní režim, co děláme celý den, celoročně při odpoledním odpočinku	Ano, naprosto, Snadný doprovod i nahrávka zpěv učitelky	Vstávání po odpočinku, upevňování pocitu bezpečí v MŠ, vzdělávací aktivity	Vše vyhovuje dětskému hlasu, bez transpozic	Ano, oblíbený učitelkami, vhodný pro děti od 4 let	Ne, pouze při vstávání dětí
4. Křižovatka	Bezpečnost, pohyb na ulici, především v podzimních měsících	Ano využívána především nahrávka	Ranní cvičení, řízená činnost s tematickým zaměřením, vzdělávání	Vyhovuje	Není úplně srozumitelný, nevhodný pro mladší děti	Pohybové hry na dopravu s pravolevou orientací, chůze v zástupu,

5. Vánoční modlitbička	Advent, vánoční svátky, Mezilidské vztahy	Vyhovuje zdatným hudebníkům, méně zdatní zjednoduší doprovod redukcí akordů, oblíbené je využití nahrávky a hudebního základu	Především před vánočními svátky – výtvarné, dramatické	Vyhovuje, transponováno i do D dur	Naprosto srozumitelný, oblíbený, hojně využívaný	Tanec, klidové činnosti, relaxace, kontakt s partnerem
6. Sporty	Zimní sporty, sport, Ochrana zdraví	Vyhovuje, využití hry na kytaru a nahrávky – ve většině případů	Veškeré pohybové vyžití dětí	Rozsah je na dětský hlas velký, s nízkými tóny mají dětí problém	Srozumitelný, využitelný pro všechny věkové kategorie	Pohybové chvíle, ranní rozcvičky, odreagování dětí, řízené cvičení s hudbou
7. Řemesla	Zimní témata se zaměřením na zaměstnání a povolání, závěrečné téma pro předškoláky – čím budu	Vyhovuje, vhodný pro doprovod na kytaru, více využívána nahrávka	Záměrné vzdělávací aktivity, spontánní při hře	Vyhovuje	Ano, srozumitelný a využitelný	Cvičení s hudbou a dětský aerobik spontánní pohybové aktivity, ranní cvičení cvičení s náčiním s využitím rytmu
8. Sluníčko na nebi	Jarní, letní a podzimní témata, Počasí	Notový záznam vyhovuje pouze zdatným hudebníkům, pro ostatní učitelky je doprovod těžký	Odpočinkové a relaxační aktivity, k navození atmosféry a nálady, spontánní hra	Velký rozsah tónů netransponováno	Ano, oba oblíbené, překrývané obrázky inspirující	Taneční improvizace Cvičení s náčiním Protahování Cvičení na správné držení těla Vystoupení pro rodiče
9. Jak je velký svět	Jarní témata, zvířata, mláďata, environmentální zaměření	Hudebníkům vyhovuje, nehudebníci využívají pouze nahrávku	Záměrné vzdělávací, cílené tvořivé (výtvarné, dramatické, rozumové) pohybové	Naprosto vyhovuje, je oblíbená, Vhodná pro dětský zpěv	Ano, vhodný od 4,5 roku pro kombinace činností (přirazování, stříhání, lepení, vybarvování)	Dramatizace s pohybovým ztvárněním písně na její text

10. Čmelák	Jarní, letní a podzimní témata, environmentální vzdělávání	Využívána převážně nahrávka	Odpočinkové, dramatizace, výtvarné, pohybové – tvořivé choreografie, kognitivní činnosti	Vyhovuje v A dur, původní As dur bylo náročné. Zdá se těžší refrén, ale děti jej zvládají (frázování)	Ano, oblíbený, jednoduchý	Hudebně pohybové skladby pro rodiče, na soutěže, pohybová improvizace, cvičení s hudbou
11. Zeleninová zahrádka	Environmentální vzdělávání, jarní, letní a podzimní témata	BÁSEŇ Snaha učitelek o zhudebnění (příloha 11)	Vzdělávací, tvořivé, trénování verbální paměti, logopedické	- Několika učitelkami zhudebněno	Ano, jednoduchý i pro nejmladší kategorii dětí	Dětský aerobik s básní dle choreografie z metodik
12. Národy	Červnová témata, MDD, multikulturní témata, Děti celého světa	Využívána převážně nahrávka	Jako motivační píseň u vzdělávacích aktivit (multikulturní zaměření)	Vyhovuje Problémem u některých učitelek byla některá slova neznámá pro předškolní děti	Ano, oblíbený dětmi	Nácvik polkového kroku, boční cvaly, tanec ve dvojici, ranní rozcvičky, cvičení s náčiním
13. Námořníci	Letní téma-prázdniny, moře, pohádka	Využívána nahrávka k dalším aktivitám	Odreagování od klidných činností, motivační píseň, při hře	Nevyhovuje rozsah písně. Děti jsou schopny zpívat buď jen refrén, nebo sloku.	Ano Využití k matematické pregramotnosti	Cvičení s náčiním Dětský aerobik Poskoky, cvaly
14. Velrybátka	letní témata, téma Rodina, ochrana přírody, environmentální vzdělávání	Využívána pouze nahrávka	Relaxační aktivity, zklidnění dětí, navození atmosféry ve třídě, k odpočinku na lůžku	Píseň je pro zpěv dětmi velmi těžká, složité frázování. Záměrem byl ale poslech.	Ano, Vhodný i jako omalovánka	Protahovací cvičení Relaxační techniky Nácvik dýchání vleže

Sumarizace odpovědí z tabulky

Otázka č. 1 - Zařazení do integrovaného bloku

Na všechny písně i báseň dokázaly učitelky snadno reagovat tak, že je zařadily do předškolního vzdělávání u dětí ve své třídě. Všechny písně i báseň hodnotily jako velmi dobře využitelné na základě ŠVP dané MŠ i TVP dané třídy v závislosti na ročním období.

Otázka č. 2 – Jak vyhovuje notový záznam, zda je využívána nahrávka, notový záznam, nebo oboje

Všem učitelkám notový záznam dle odpovědí vyhovoval, nelze však úplně upřesnit, do jaké míry jej i využívaly. Vyhovování notového záznamu totiž uvedly i učitelky, které nakonec upřednostňovaly použití nahrávky. Nahrávka byla využita nakonec u všech písní, u jednodušších písní i hudební základ. Učitelky hudebnice využívaly vlastní hudební doprovod nejvíce u písní *Vstávací*, *Oblézací*, *Křižovatka*, *Jak je velký svět*. U písní *Sporty* a *Řemesla* učitelky uvedly jako vhodný hudební nástroj k doprovodu kytaru. Otázka je více rozvedena v dalším šetření a odpovědi zaznamenány v grafech 1–4.

Otázka č. 4 – Při kterých aktivitách byly písně využívány

Učitelky uvedly na každou píseň několik aktivit, při kterých byla využita. Svědčí to jednak o využitelnosti písní v daném období ověřování, ale i o kreativitě učitelek mateřských škol. Písně byly nejčastěji využívány jako motivační k dalším činnostem, při ranních pohybových činnostech, ke vzdělávacím aktivitám. Dále byly využity při činnostech výtvarných, odpočinkových a relaxačních.

Otázka č. 5 – Vyhovují písně rozsahem a tóninou, bylo transponováno do jiné tóniny?

Zde je vidět, jak jsou písně různorodé a jak různorodé byly i učitelky MŠ ve svém přístupu k písním. Tónina většinou všem vyhovovala, u písní *Seznamka*, *Oblézací* a *Vánoční modlitbička* se osvědčily transpozice do D dur. Písně *Sporty*, *Sluníčko na nebi* a *Námořníci* byly vyhodnoceny jako písně s velkým tonálním rozsahem a diametrálním rozdílem mezi slokou a refrénem, což pro mladší děti a méně zdatné zpěváky není vhodné (přestože píseň *Námořníci* byla nazpívána i dětmi). O písni *Velrybátka*, zařazené do metodického materiálu se záměrem poslechu a relaxace, se potvrdilo, že pro zpěv předškolních dětí je těžká.

Otázka č. 6 – Jak srozumitelné a využitelné jsou dle učitelek pracovní listy pro děti

Téměř učitelky uvedly, že pracovní listy k písni jsou srozumitelné a využívaly je v hojné míře, některé i k dalším aktivitám a tématům. Pouze u pracovního listu k písni *Křižovatka* většina učitelek uvedla, že pro mladší děti je pracovní list špatně pochopitelný a není jednoznačný a nahrazovaly jej dalšími doporučenými aktivitami z metodik i vlastními aktivitami vhodnými pro danou věkovou kategorii (výroba semaforu, kresba a omalovánky aut). Naopak pro nejstarší předškolní kategorii dětí a děti s OŠD byl list hodnocen jako velmi vhodný pro možnost dialogu a hledání logických souvislostí – využití v rozumové výchově. Pracovní listy k básni *Zeleninová zahrádka* a k písni *Čmelák* a *Velrybátka* se zdály pro nejstarší předškoláky zase naopak velmi snadné.

Otázka č. 7 – Jaké bylo využití písni při pohybových činnostech

Tato otázka byla do dotazníku zadána záměrně na základě vlastního pozorování dětí, kterým jsem píseň pouštěla poprvé. Byla jsem přesvědčena o tom, že některé z těchto písni přímo evokují k pohybovému vyžití dětí. Předpoklad se potvrdil i z odpovědí učitelek různých mateřských škol. Kromě písně *Vstávací*, jejímž záměrem bylo děti probudit a navodit u nich atmosféru po spánku, všechny písně byly hojně využitelné k pohybovým aktivitám. Využívána byla i báseň *Zeleninová zahrádka*, která byla nejen několikrát učitelkami zhudebněna, ale v metodické příloze byla zpracována i choreografie pro aerobní cvičení dětí s básní. Nejvíce však k pohybovým aktivitám byly využívány písně v rychlejším tempu jako *Seznamka*, *Sporty*, *Řemesla*, *Křižovatka*, *Jak je velký svět*, *Národy*, *Námořníci*, *Oblékací*. Písně *Čmelák* a *Sluníčko na nebi* byly pro svou líbivou melodii i námět využívány pro dětská přestavení a besídky, ve dvou případech i v soutěži mateřských škol. Písně *Vánoční modlitbička*, *Sluníčko na nebi*, a *Velrybátka* byly také využívány k relaxačním technikám.

Zjišťování využití vlastního hudebního doprovodu a hudební nahrávky

Učitelky odpovídaly na otázku č. 2 z *Reflexního listu*:

„*Jak vám vyhovuje notový záznam? Využíváte více nahrávku nebo vlastní doprovod?*“

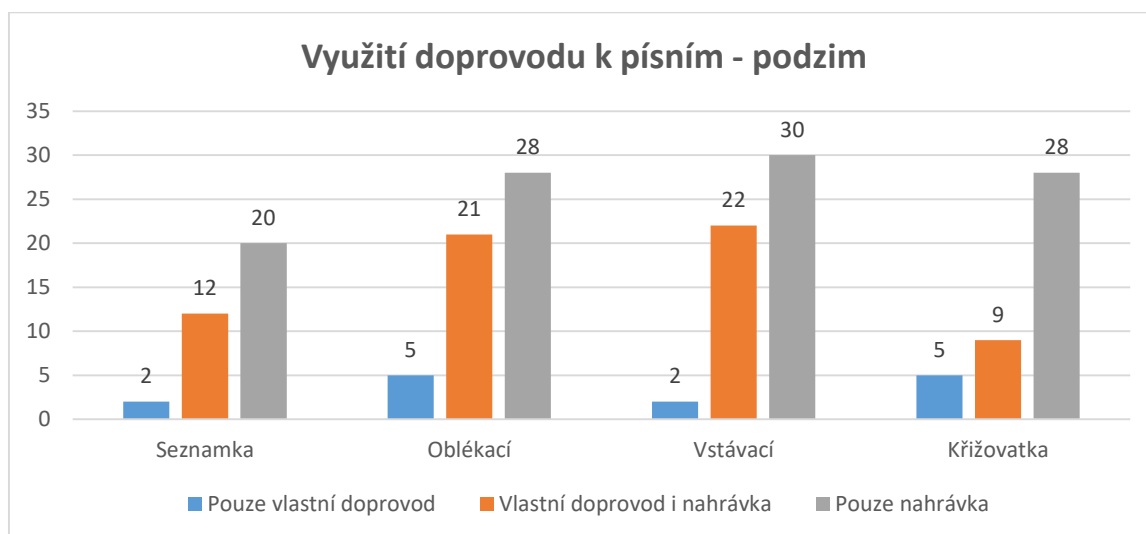
Počet dotazovaných učitelek byl 67. Všechny učitelky ale neodpovídaly na otázky ohledně všech písni, ale pouze u těch, které realizovaly. Všechny odpovědi na tuto otázku bylo možné rozdělit do těchto pěti skupin:

- Ano, vyhovuje, využila jsem vlastní hudební doprovod
- Ano, vyhovuje, využila jsem oboje - doprovod i nahrávku
- Ano, vyhovuje, ale využívala jsem pouze nahrávku
- Nevím, využila jsem pouze nahrávku
- Ne, nevyhovuje, využila jsem pouze nahrávku

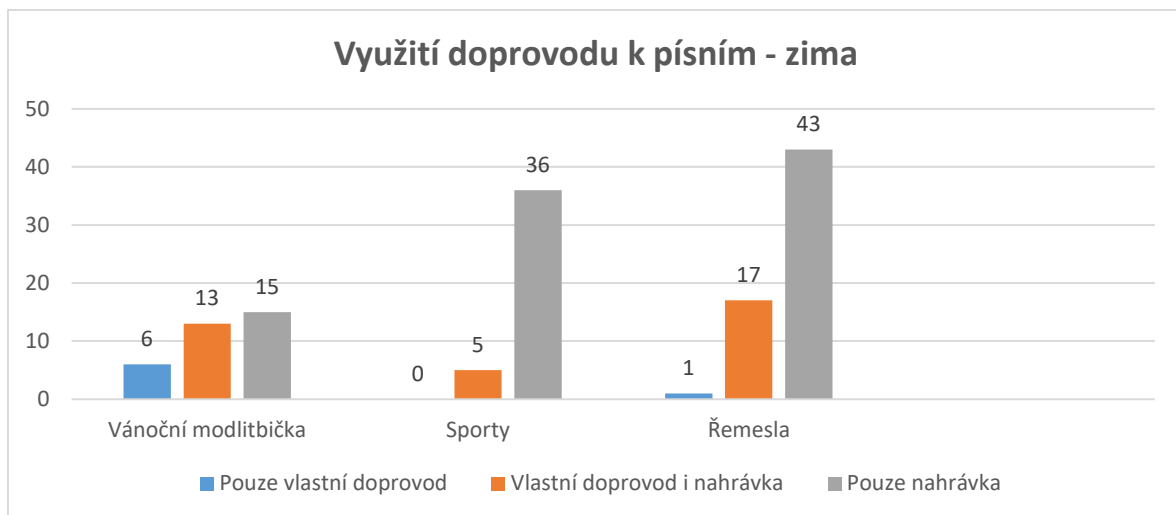
Výzkum byl zaměřen na to, zda učitelky v předškolním vzdělávání u ověřování písni využívaly více vlastní doprovod, nahrávku, nebo kombinaci obojího. To vyplývalo i z odpovědí dotazovaných, proto odpovědi u jednotlivých písni byly roztrženy a následně sloučeny do těchto tří skupin:

- Využívala jsem pouze vlastní doprovod
- využívala jsem vlastní doprovod i nahrávku
- využívala jsem pouze nahrávku

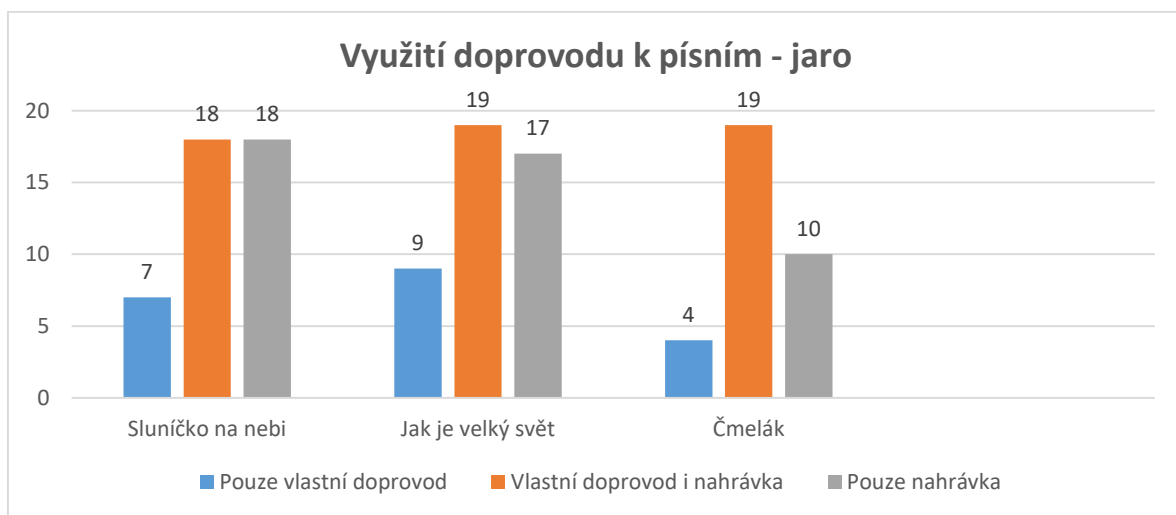
Výsledky ukazují následující grafy. Každý graf porovnává doprovody jednotlivých písni za ověřovací období korespondující s řazením písni v publikaci podle ročních období.

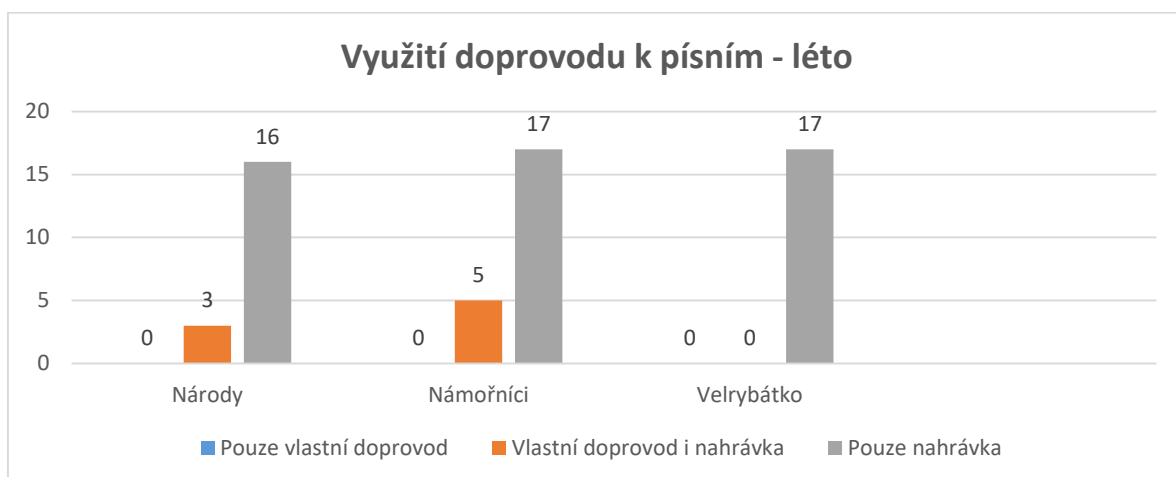
Graf 1

Graf 2

Graf 3

Graf 4

Popis výsledků zpracovaných k otázce č. 2 z dotazníku *Reflexní list* zobrazených v grafech (využití hudebního doprovodu učitelkami)

Ze všech 67 respondentů bylo 22 vystudovaných hudebníků. Na odpovědích všech dotazovaných, a tudíž i na grafech je vidět, že jednoznačně **převažovalo využití nahrávky**. U písni samotný **vlastní hudební doprovod** využívalo jen velmi malé množství dotazovaných, u některých písni jej nevyužil nikdo. Mnohem více učitelek využívalo **vlastní hudební doprovod i nahrávku**, přesto samotné využití nahrávky ale silně převažovalo. Výsledky se lišily u jednotlivých písni různých hudebních stylů.

Písni s jednodušším hudebním doprovodem, který zvládne většina kvalifikovaných učitelek, jsou *Oblékací, Vstávací, Křižovatka, Jak je velký svět*. Písni *Sluníčko na nebi* a *Čmelák* byly učitelkami v dotaznících vyhodnoceny jako motivační a učitelkami velmi oblíbené. Pro svou líbivou melodii a na základě doporučení v metodickém materiálu byly využívány k různým vystoupením, koncertům a besídkám. Beru tedy v úvahu, že i toto podpořilo chuť učitelek k vlastnímu hudebnímu doprovodu, který byl velmi vyrovnaný s použitím nahrávky.

Jedny z nejoblíbenějších písni, *Sporty a Řemesla*, jsou rytmické písni v moderním stylu a podle toho je voleno i složení hudebních nástrojů v nahrávce. Učitelky uváděly jako nejvhodnější hudební nástroj vlastnímu hudebnímu doprovodu u těchto písni kytaru. Na druhou stranu vlastní hudební doprovod neumožňuje takovou interakci s dětmi a kontrolu nad nimi, jako hudební nahrávka. Toto uváděly respondentky také a je nutno to vzít v úvahu.

Vlastní hudební doprovod byl úplně minimálně využit u písni *Národy, Námořníci*, dále u již zmíněných písni *Sporty a Řemesla*. U písni *Velrybátka* úplně všechny respondentky využily pouze hudební nahrávku. Jako důvody uváděly relaxační účel písni, letní období s hektickým programem v mateřských školách a zajímavé a emotivní zpracování aranže písni v nahrávce, kterému se jejich doprovod nemohl rovnat.

Vliv písní „ŠP do MŠ“ na tvořivost učitelek a dětí

Nejčastější odpovědi učitelek mateřských škol na otázky č. 3, 8 a 9 v dotazníku **Reflexní list** (příloha 4)

Tab. 24 Vliv písní „ŠP do MŠ“ na tvořivost učitelek a dětí

Název písně (básně)	Otázka č. 3 Jak působí píseň při poslechu na děti? Evokuje něco?	Otázky č. 8 a 9 Další využití písně (básně)	
		Učitelkou	Děti
1. Seznamka	Jednoznačně vyzývá k pohybu a hudebně pohybovým hrám Píseň je veselá, rytmická	Čtenářská pregramotnost hledání písmen, jmen Výtvarná tvorba – kresba a výroba postavy (příloha 13) Hry se jmény Bubnování s instrumentálním doprovodem písně Rytmické hry	Pokusy o vlastní podpisy Motivace k prvnímu psaní písmen Vlastní pokusy hudebního doprovodu na rytmické nástroje
2. Oblékací	Evokuje k nápodobě na základě zpívaného textu Podporuje ukazování oblečení na základě zpívaného textu Rytmický pohyb, tleskání, podupy (hra na tělo)	Rozumová výchova Pohybové ztvárnění písně na základě textu Rozšiřování slovní zásoby u nejmladších dětí Matematické představy Využití jako říkadla u nejmladších dětí	Zpěv dětí v šatně při oblékání Pomoc starších dětí mladším s oblékáním se zpěvem části písně Vlastní pokusy hudebního doprovodu na rytmické nástroje, využití instrumentální nahrávky Netradiční hudební nástroje
3. Vstávací	Klidné probouzení Probouzení rituál při pravidelném pouštění nebo zpěvu učitelkou Klidná atmosféra	Využití jako rituálu u stýskavých dětí Vzdělávací činnosti - Co děláme celý den	Vzájemné buzení dětí s pohlazením Zpěv písně svým kamarádům při buzení
4. Křižovatka	Rytmický pohyb Na zpěv sloky děti reagovaly pochoodem, na zpěv refrénu poskoky a během, na „Stůj“ zastavily	Rozumová výchova Výroba křižovatky ve třídě, hra na silniční provoz a strážníka Výtvarná činnost pro nejmenší (malba zebry, vybarvování)	Spontánní hra na křižovatku, auta, strážníky Častější využití dopravního hřiště v MŠ

	Velmi oblíbená píseň pro všechny věkové kategorie	Semaforu) (příloha 12)	Spontánní výroba semaforu (5 – 6 let) Dělení rolí při námětových hrách na auta Vlastní pohybové ztvárnění písně
5. Vánoční modlitbička	Podnítila děti k přemýšlení a otázkám o tom, co je dobré a správné, co je to nenávist Zklidňující atmosféru Odpočinek, relaxaci	Dotvoření předvánoční atmosféry Společné zpívání s rodiči Výtvarné činnosti na téma Vánoce Dělání dobrých skutků vůči druhým lidem a potřebným – společné sbírky, výroba dárků	Kresba vánočního stromku Rozvinutí tématu Vánoce Spontánní zpěv písně Motivace písně k dobrým skutkům
6. Sporty	Spontánní pohyb a tanec Cvičení s hudbou dle nápodoby	Zimní dětská olympiáda Dětské vystoupení Pohybové soutěže Kresba postav v pohybu Výrobky sportovců z různých materiálů	Spontánní modelování lyží, saní Výtvarná činnost, práce s papírem Vlastní pohybové ztvárnění písně Vystoupení jednotlivců a skupin na píseň, předvádění ostatním
7. Řemesla	Píseň nutí děti k pohybu Velmi oblíbená píseň k pohybovým činnostem Vyvolává pohybové impulsy	Využití při karnevalu u představování masek Při vystoupení pro rodiče ke Dni matek Pantomima, dramatizace	Děti si samy říkaly o opakování Aktivní spolupráce dětí na tvoření choreografie
8. Sluníčko na nebi	Příjemnou atmosféru, klid Líbivá melodie, děti ji chtěly opakovaně pouštět Soustředění dětí na text i melodii	Zpracování písně pro dětský sbor Pohybové a taneční vystoupení Pokus o vlastní pracovní list Hledání s dětmi písní o sluníčku Jazyková výchova a „logohrátky“ Protahovací cvičení Cvičení ke správnému držení těla Tvorba slunce z učitelky a dětí	Tvoření sluníček ze všech možných materiálů a přírodnin Vlastní pohybové sestavy na píseň i její hudební doprovod Využití tance a pohybu s náčiním (šátky, stuhy, padák) Nápad dětí předvést cvičení s hudbou rodičům

9. Jak je velký svět	<p>Spontánní pohyb</p> <p>Pohyb charakteristický pro zvířata v textu</p> <p>Tvoření choreografie na základě textu</p> <p>Pohyb ve dvojicích</p> <p>Zájem dětí o to, kde zvířata žijí – rozhovory</p> <p>Děti zkoušely napodobovat hvízdání v mezihrách</p>	<p>Práce s papírem, skládání zvířátek</p> <p>Recyklace a tvoření zvířat z různých materiálů</p> <p>Vystoupení pro rodiče se staršími i nejmladšími dětmi</p> <p>Matematická pregramotnost, rozumová výchova (třídění zvířat, zvuky zvířat, mláďata)</p> <p>Sluchové vnímání (hledání rýmu, první a poslední hláska)</p> <p>Výlet do Zookoutku</p>	<p>Společné tvoření choreografie k písni, vlastní zapojení nápadů dětí</p> <p>Vlastní ilustrace k písni kombinovaná technika (příloha 10)</p>
10. Čmelák	<p>Pohybové reakce dětí na hudbu</p> <p>Zklidňuje</p> <p>Vyzývá již při poslechu ke ztvárnění pohybem</p> <p>Děti reagovaly na hudbu i text klidnými pohyby</p> <p>Osvědčila se i verze s instrumentální aerobní vsuvkou</p>	<p>Výroba hmyzího hotelu</p> <p>Práce s encyklopedií hmyzu</p> <p>Pozorování hmyzu v přírodě</p> <p>Možnost dramatizace písně</p> <p>Rozvoj estetického vnímání</p>	<p>Spontánní kresba čmeláků a louky s květinami</p> <p>Píseň vyvolala zvědavost dětí o životě čmeláka</p> <p>Spontánní ilustrace k písni kombinovanou technikou</p>
11. Zeleninová zahrádka (báseň)	<p>Vyhledávaná a oblíbená hra na kelímky</p> <p>Snadné naučení básně</p> <p>Báseň sama od sebe svádí k rytimizaci</p>	<p>Vlastní zhudebnění básně (příloha 11)</p> <p>Rytmizace na netradiční rytmické nástroje (kyblíky, kostky, Duplo, míče, tužky...)</p>	<p>Práce na záhoncích v MŠ</p> <p>Snaha o pěstování plodin z básně</p> <p>Zhudebněnou říkanku si děti propěvovaly na vycházce, dlouho ji „nemohly dostat z hlavy“</p>
12. Národy	<p>Chytlavý refrén</p> <p>Tanec „Polka“ (děti 6 let)</p> <p>Píseň svádí k rytmizaci, refrén svádí ke cvalům, poskokům</p> <p>Některá slova byla pro děti neznámá a těžká (př. vředy, rébus vědy, trempíci)</p>	<p>Výtvarná činnost</p> <p>Multikulturní film „Mimina“</p> <p>Stavby rozdílných obydlí</p>	<p>Práce s papírem, modelování postav</p> <p>Všímání si a hra s multikulturními hračkami, zejména panenkami</p> <p>Hra na indiány, Eskymáky, stavby jejich obydlí</p>
13. Námořníci	<p>Cestování na moři, silné a veselé námořníky</p> <p>Vzbuzuje chuť dětí k pohybu a radostnou atmosféru</p> <p>Děti se rády při refrénu hlasitě projeví („Jó ho ho...“)</p>	<p>Rozvoj jazykové úrovně a slovní zásoby</p> <p>Výtvarná činnost (kombinované techniky)</p> <p>Využití na závěrečné vystoupení předškoláků</p>	<p>Ideální motivace k tématu Námořníci</p> <p>Chuť k pohybu</p> <p>Pokusy o vlastní choreografii k písni</p>

			Námětové hry na loď, na moře Stavění lodí z kostek, lega, stavebnic, papíru
14. Velrybátko	Celkové zklidnění, relaxaci, odpočinek Kontakt s druhými dětmi i učitelkou	Využití i k tématu rodina Hry s padákem (moře, vlny, přikrývání) Relaxační techniky na lehátkách	Spontánní kresba moře a podmořského světa Snaha o ilustraci k písni Hledání velryb v encyklopedii

Shrnutí výsledků

Tabulka ukazuje, že písňe působí na děti již při prvním poslechu buď výzvou k pohybu a nápodobě zpívaného textu, nebo naopak celkovým zklidněním, vždy dle zaměření písňe. Všechny písňe byly také podnětem k dalším aktivitám učitelek a především dětí. Výčet aktivit, které učitelky uvedly v dotaznících, byl velmi pestrý, až vyčerpávající.

15.3 Zpracování dotazníku „Ověřování materiálů ŠP do MŠ“

Tato metoda dotazníku byla prováděna listinnou i elektronickou formou (e-mailovou korespondencí) od května 2018 do dubna 2019.

Dotazníky „Ověřování materiálů ŠP do MŠ“ (příloha 5) byly rozeslány a rozdány celkem 67 učitelkám, které ochotně vyplnily již i předchozí Reflexní list. Dotazník obsahoval pět otázek, odpovědi na tyto otázky byly uzavřené formou škál, učitelky měly za úkol vybrat vždy jednu z odpovědí, u otázek 2 a 3 byla výzva odpovědi upřesnit.

Následující tabulka ukazuje odpovědi učitelek na jednotlivé otázky, čísla v tabulce vyznačují počet učitelek se stejnou odpovědí.

Tab. 25 Odpovědi učitelek na otázky z dotazníku „Ověřování materiálů ŠP do MŠ“

1. Přínosnost materiálů pro učitelku	2. Konkrétní přínosnost	3. Přínosnost pro děti ANO/NE	4. Jaké využití hudby	5. Hudebník
Ano, rozhodně 48	Inspirace 15	Ano, vzdělávání 9	Pouze nahrávka 15	Ano 20
Ano, některé 11	Inovace 8	Ano, Motivace 12	Nahrávka i hudební základ 24	Ano, ale necítím se v oboru jistě 2
Nevím, nedokáži posoudit 6	Komplexnost balíčku 17	Ano, propojení s pohybem 23	Noty a vlastní doprovod 7	Ne 34
Ne 2	Možnost výběru hudební nosič/noty 12	Ano, pro starší děti 10	Nic z toho 2	Ne, ale HČ mi nečiní problémy 11
	Jiné Motivace k činnostem 6	Ano, pestrost nabídky 8	Vše 19	
	Kompletní nabídka 4	Nevím, není průkazné 3		
	Dobře zpracované 3 2 uč. neuvedly nic	Ne, přehlcenost materiály 2		

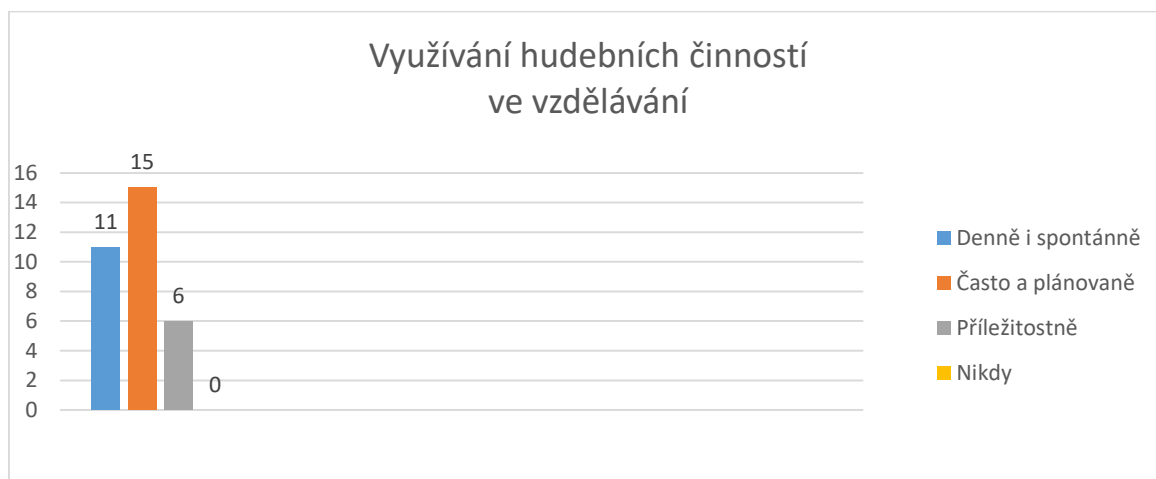
Výsledky tohoto ověřování jsou podobné jako výsledky ověřování tímto dotazníkem v MŠ Tolstého (tabulka 1). Při porovnání otázky č. 4 s předchozími grafy 2–5 se odpovědi lehce rozcházejí. V grafech na základě odpovědí na otázku č. 2 do Reflexního listu je vidět, že nejvíce učitelky využívaly právě samotné nahrávky. Zde uvádějí, že nejvíce využívaly nahrávku i hudební základ a 19 respondentek uvedlo zároveň i vlastní hudební doprovod. Jelikož se ale různí i počty respondentů (na Reflexní list odpovídaly k jednotlivým písním různé počty učitelek), nelze přesně určit, kde konkrétně vznikaly odlišnosti. Nabízí se možnost, že tento dotazník se nezabýval konkrétně jednotlivými písněmi, ale projektem jako celkem.

15.4 Zpracování dotazníku „Využití projektu Škola písničkou do MŠ v praxi“

Celkem bylo rozesláno 76 dotazníků (příloha 6) elektronickou formou, navrátilo se vyplněných 32. Návratnost je tudíž 42%.

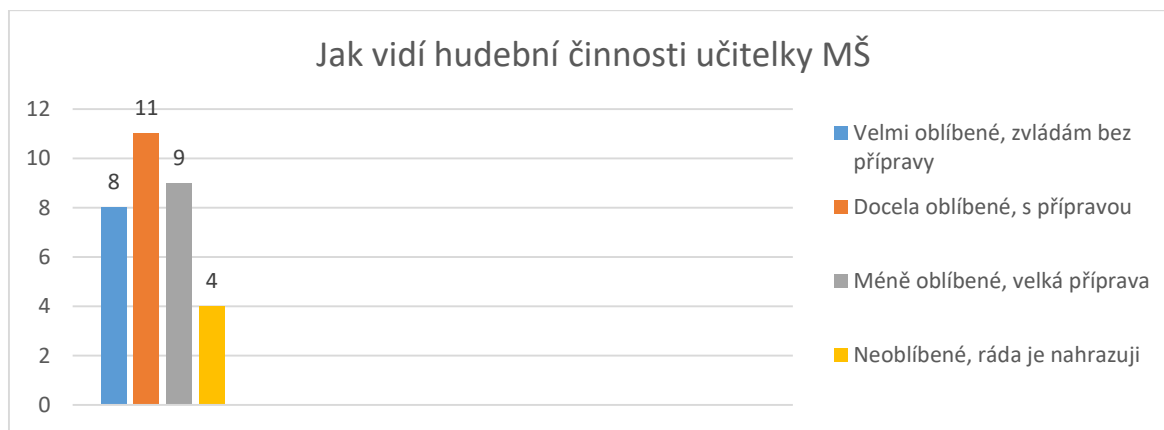
Respondenty jsou učitelky MŠ, které obdržely buď kompletní materiály ŠP do MŠ nebo materiály k jednotlivým písním. V dotazníku bylo zpracováno všech deset otázek jednotlivě. Některé otázky se překrývaly, a především doplňovaly s otázkami z Reflexního listu. Odpovědi učitelek na jednotlivé otázky jsou znázorněné v následujících grafech.

Otázka č. 1: Jak mnoho využíváte hudební činnosti ve vzdělávání dětí?

Graf 5

Otázka č. 2: Hudební činnosti a zpěv jsou pro vás:

Graf 6

Všechny učitelky uvedly, že hudební činnosti v MŠ provádějí. Většina oslovených učitelek se musí na hudební činnosti připravovat, 4 učitelky uvedly HČ jako neoblíbené činnosti v MŠ.

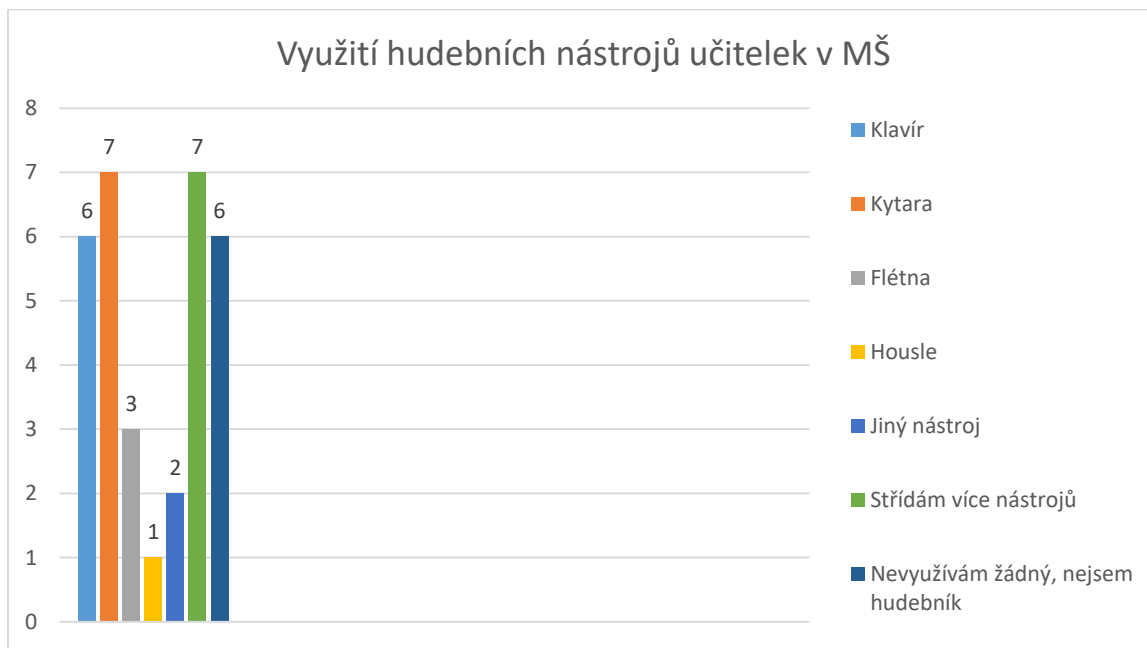
Otázka č. 3: Splnila metodická příručka "Škola písničkou do MŠ" vaše očekávání?

Graf 7

U většiny respondentek byla metodická příručka využita, 11 učitelek využilo pouze některé písně na základě vlastního TVP. U dvou učitelek příručka očekávání nesplnila, uváděly i přehlcenost různými materiály v předškolním vzdělávání. Tato odpověď i koresponduje s odpověďmi na otázky 3 a 4 v tabulce 25. K sedmi učitelkám se příručka nedostala (odpověď v dotazníku byla „Nedostala se ke mně, mám o ni zájem“), obdržely jen jednotlivé metodické listy k některým písním (vysvětleno též v kapitole 15.2).

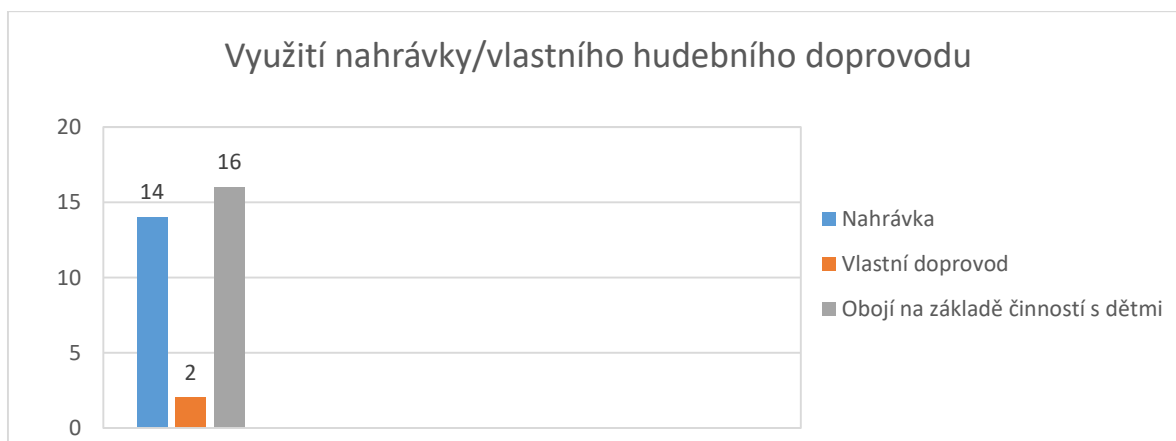
Otázka 4: Který hudební nástroj využíváte k doprovodu zpěvu v MŠ?

Graf 8

Jako jiný hudební nástroj uváděly učitelky akordeon. Z 32 učitelek, které dotazník vyplnily, jich 26 hraje aspoň na jeden hudební nástroj, 7 učitelek hraje na více hudebních nástrojů.

Otázka č. 5: Když budete mít k dispozici nahrávku s doprovodem písně, využijete raději ji, nebo svůj vlastní doprovod?

Graf 9

Zde na rozdíl od učitelek MŠ Tolstého více učitelek využilo nahrávku i vlastní hudební doprovod.

Otázka č. 6: Důvody, proč využívám nahrávku s doprovodem (hudebním základem)
Respondentky mohly odpovědět jednou nebo více odpověďmi

Graf 10

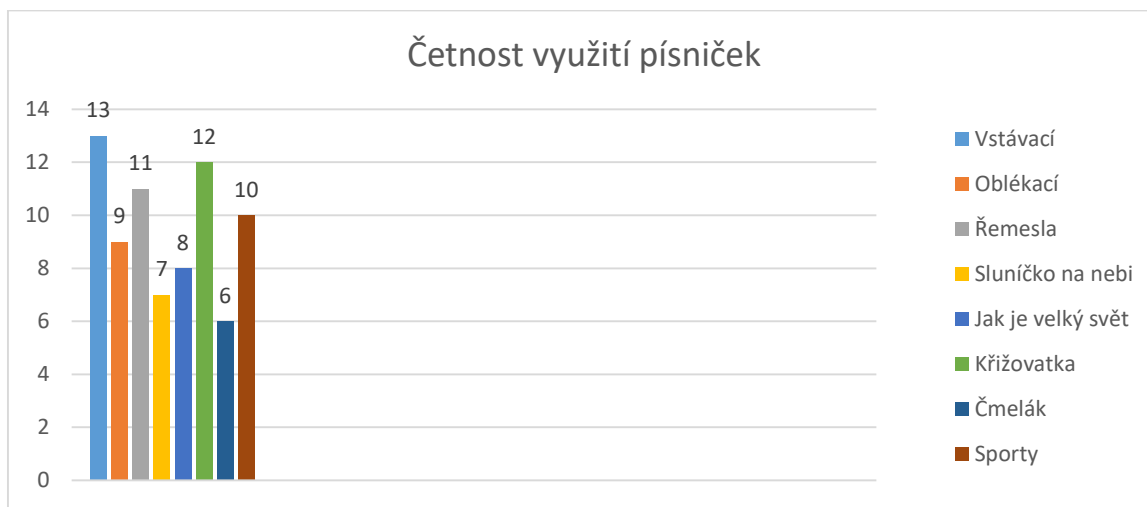
Respondentky využily možnosti odpovědět zároveň více odpověďmi, často je kombinovaly. Nejvíce odpovědí bylo u vhodnosti nahrávky i pomáhání nahrávky méně zdatným hudebníkům.

Otázka č. 7: Důvody, proč jsem využila písničky z projektu "Škola písničkou do MŠ"

Tato otázka koresponduje s otázkou z dotazníku „Ověřování materiálů ŠP do MŠ“ pro učitelky MŠ Tolstého koncem prvního ověřovacího období 2017/2018 (příloha 5). Podobné jsou i odpovědi obou skupin učitelek.

Hlavními důvody byla inspirace, zpestření a inovace v předškolním vzdělávání. Většina učitelek uváděla více důvodů najednou, proto nejsou odpovědi zpracované do grafu. Některé učitelky uváděly také soubor hotových materiálů, který dostaly již připravený a zpracovaný. Pro učitelky to znamenalo minimální přípravu, což ocenily.

Otázka č. 8: Jakou písničku z projektu ŠP do MŠ jste využila nejvíce (např. se k ní vracíte a proč)?

Graf 11

Na tuto otázku odpovídaly učitelky velmi rozdílně. Písně, které využívaly, většinou korespondovaly s jejich TVP a vzdělávací náplní ve třídě. Písně *Vstávací* a *Oblékačí* byly ve třídách využívány nejvíce, protože se jejich obsah prolínal do běžného dění v mateřské škole. K písni *Vstávací* se učitelky vracely z důvodu možného pravidelného využití jako rituálu po odpoledním odpočinku pro všechny věkové kategorie, píseň *Oblékačí* sloužila jako motivace při oblékání dětí.

Dále je hojně využívaná píseň *Křižovatka*, která je vhodná i pro nejmenší děti a dobře doplňuje téma bezpečnosti provozu a pohybu na ulici. Písně *Řemesla* a *Sporty* byly oblíbené pro svou dynamiku a rytmus, stejně jako i píseň *Jak je velký svět*, kterou učitelky uváděly jako velmi vhodnou pro předškolní vzdělávání s přesahem do několika dalších témat.

Písně *Čmelák* a *Sluníčko na nebi* jsou velmi oblíbené učitelkami pro svou melodii a aranž v nahrávce, píseň *Čmelák* je navíc nazpívána i dětmi a děti na ni velmi dobře reagují pozorností i pohybovým vyjádřením.

Otázka č. 9: Které další vzdělávací činnosti dětí nejvíce spojujete s hudbou?

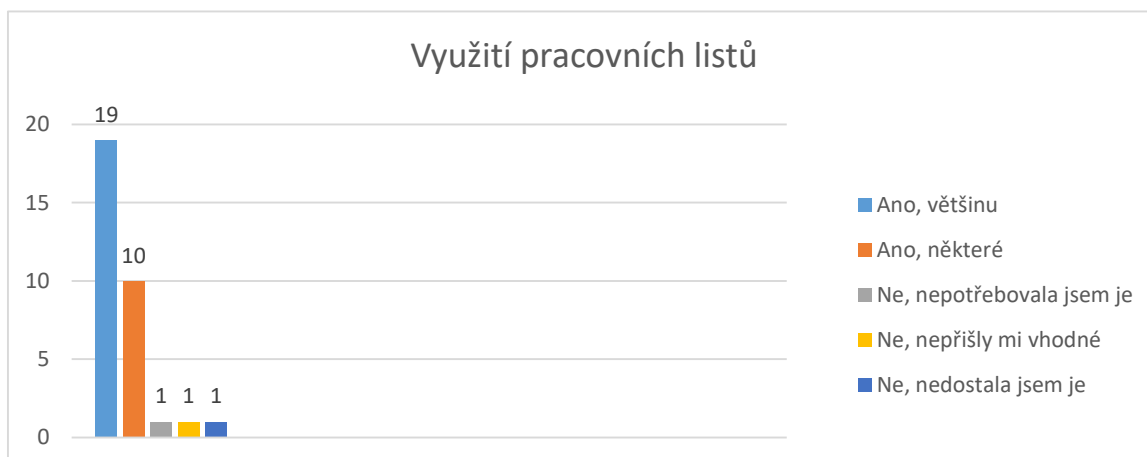
Na otázku mohly respondentky vybrat jednu nebo i více odpovědí

Graf 12

Mezi jiné činnosti učitelky řadily např. rozumové činnosti, ranní komunikační kruh. Většina respondentek uváděla více nabízených odpovědí. Opět se potvrdilo, že nejvíce jsou spojovány s hudbou činnosti pohybové.

Otázka č. 10: Využila jste pracovní listy z metodického materiálu "Škola písničkou do MŠ"?

Graf 13

Většina učitelek pracovní listy využila, jedna učitelka s písňemi pracovala jen okrajově a vybírala si pouze hudební aktivity, učitelka, které pracovní listy nepřišly vhodné, pracovala pouze s tříletými dětmi (nevhodnost pro nejmladší kategorii dětí je připomenuta i v metodických listech k písňím), jedna učitelka pracovní listy nedopatřením neobdržela.

16 Interpretace dat vzhledem ke stanoveným výzkumným otázkám

V jaké míře jsou písně ŠP do MŠ pro učitelky využitelné v předškolním vzdělávání?

V MŠ Tolstého byly všechny písně a s nimi spojené aktivity plně využitelné z důvodu jejich cíleného zařazení do ŠVP (viz zpracování odpovědí na 1. otázku z dotazníku Reflexní list a příloha 9). K některým písním se učitelky vracely ještě v průběhu dalšího školního roku, protože i aktivity k nim byly pro děti zajímavé a osvědčené (*Řemesla, Zeleninová zahrádka, Sporty, Křižovatka, Sluníčko na nebi*). U učitelek z dalších MŠ to již nebylo tak jednoznačné. Při hodnocení dotazníku „Využití projektu ŠP do MŠ v praxi“ vyšlo najevo, že hlavními důvody využití tohoto projektu v mateřských školách byla inspirace, zpestření vzdělávání a určitá inovace ve vzdělávání. Částečně tuto výzkumnou otázku zodpovídají i odpovědi na otázky č. 8, 9 a 10 z tohoto dotazníku (grafy 11, 12, 13). Dle odpovědí na otázku č. 4 z dotazníku „Reflexní list“ (tabulka 23) většina učitelek uváděla velmi pestré množství dopoledních i odpoledních aktivit, které využívaly při práci s písněmi. Z toho lze usuzovat, že písně byly využívány v době ověřování hojně, nelze již ale zjistit, nakolik se k nim učitelky a děti vracely i v dalším období.

Nakolik jsou využitelné metodické materiály a hudební nahrávky?

Během obou školních roků byly rozeslány a rozdány do MŠ Tolstého a zainteresovaných mateřských škol z různých krajů ČR dva stejné dotazníky: Reflexní list (příloha 4) a Ověřování materiálů (příloha 5). Reflexní list se týkal hodnocení konkrétních písní, dotazník Ověřování písní se zabýval písněmi i materiály z projektu již globálně. V obou dotaznících se objevila záměrně otázka, jejíž odpovědi by se měly doplňovat, nebo spolu korespondovat. V Reflexním listu to byla otázka č. 2 a v Ověřování materiálů otázka č. 4. Obě se týkaly **využití hudebních nahrávek písní z projektu ŠP do MŠ nebo vlastního hudebního doprovodu** učitelkami MŠ. Ve většině případů u obou dotazníků byly využívány hudební nahrávky. V MŠ Tolstého využilo nabízené hudební nahrávky všech 11 učitelek během dvou ověřovacích let. Jako odůvodnění byla uváděna dobrá kvalita nahrávek, snadno využitelný hotový a připravený materiál, a malé zkušenosti učitelek s hudebním doprovodem (rozbor odpovědí na otázku str. 43). Odpovědi na otázku doplňují odpovědi v tabulkách 2 a 3.

Odpovědi učitelek dalších mateřských škol byly podobné. Učitelky využívaly převážně nabízené nahrávky písní i hudební základy místo svého hudebního doprovodu. Protože tento vzorek respondentů již byl mnohem větší, našla se zde i větší skupina učitelek hudebnic –

konkrétně 22. Tyto učitelky využívaly i vlastního hudebního doprovodu, který se některé snažily přizpůsobit pěveckým možnostem dětí a jejich věku, písni transponovaly, případně zvolnily tempo. Učitelky hudebnice využívaly vlastní hudební doprovod nejvíce u písni *Vstávací, Oblékací, Křižovatka, Jak je velký svět*. U písni *Sporty a Řemesla* učitelky uvedly jako vhodný hudební nástroj k doprovodu kytaru (z rozboru str. 77). Dále otázku přibližují grafy 1–4, na kterých je vidět převahu používání hudebních nahrávek. Lze tedy říci, že využívání hudebních nahrávek bylo hlavní pomocí při osvojování písni dětmi a při práci s písněmi dle metodického návodu nebo při vlastní tvořivosti.

Metodické materiály byly v mateřských školách využívány hojně, učitelky měly navíc možnost využít pouze některé aktivity, nemusely striktně dodržovat všechny body, přizpůsobovaly je věkovým kategoriím dětí a jejich vývojovým specifikům. Zároveň se zde projevovala kreativita učitelek, které metodické materiály a pracovní listy motivovaly vymýšlením dalších vzdělávacích materiálů.

Jsou písni a navrhované aktivity pro děti předškolního věku dostatečně zajímavé?

Na základě zjišťování oblíbenosti – neoblíbenosti písni formou rozhovorů v MŠ Tolstého, zpracovaných do tabulek 5, 6 a 7, svědčí odpovědi učitelek i dětí o tom, že písni je zaujaly a společně s navrhovanými aktivitami vhodně doplnily vzdělávání v MŠ. Stejně tak na tuto otázku částečně odpovídají i odpovědi na otázky 1, 4, 6, 8 a 9 z Reflexního listu, který zodpovídaly učitelky z MŠ Tolstého i další učitelky z různých MŠ v ČR. O zajímavosti písni a materiálů svědčí nakonec i vlastní tvořivost učitelek a dětí (tabulka 23). Odpověď na tuto otázku je tedy jednoznačně kladná.

Jsou písni a aktivity pro děti předškolního věku vhodné a uchopitelné?

Na základě zpracovaných odpovědí učitelek MŠ Tolstého do tabulek č. 2, 3, 5, 6 a 7, dále také porovnáním s odpověďmi učitelek dalších mateřských škol v různých krajích v ČR mohu konstatovat, že všechny písni z projektu ŠP do MŠ jsou vhodné pro děti ve stáří přibližně od 5. roku, kdy jsou pro ně již rozumově i pěvecky uchopitelné. I přesto se ale u některých písni bylo třeba zaměřit pouze na sloky nebo na refrén z důvodu velkého tónového rozsahu. Pro děti mladší je třeba volit písni jednodušší jak v textu, tak v melodii a tónovém rozsahu. Toto splňují např. písni *Oblékací, Křižovatka*, částečně *Vstávací*, a především *Jak je velký svět*. Potvrdily to zejména učitelky hudebnice, které s dětmi intenzivně pracují. Aktivity z metodických listů byly učitelkami hojně využívány i pro

mladší kategorie dětí díky popisu jednodušších aktivit a variabilitě nabízených činností. Oblíbené byly zejména pracovní listy.

Jsou písňe a metodické materiály učitelkami a dětmi využívány k pohybovým aktivitám?

Tato výzkumná otázka byla zadána záměrně na základě vlastní zkušenosti při prvním seznamování dětí s písňemi. Při porovnávání výsledků se odpovědi učitelek v dotaznících shodovaly i s výsledky pozorování (tabulky 2, 4, 5, 23, 24). Také v rozhovoru rodiče uváděli, že se jim na písňích líbí jejich motivace k pohybu. Většina dětí reagovala na veselé a dynamické písňe spontánním pohybem. Pomalé písňe u všech dětí navozovaly klidnou atmosféru a pohodu prostředí, děti je více vnímaly poslechem, soustředily se na ně, bylo možné je využít k relaxaci (písňe *Velrybátko*, *Sluníčko na nebi*, *Vánoční modlitbička*). Učitelkami byly písňe také hojně využívány k pohybovým aktivitám – ranním rozcvíčkám, cvičení s náčiním, dětskému aerobiku, cíleným zdravotním cvičením a k nácvikům hudebně pohybových vystoupení.

Již při zadávání této výzkumné otázky jsem byla přesvědčena o tom, že některé z těchto písňi přímo evokují k pohybovému vyžití dětí. Předpoklad se potvrdil i z odpovědí učitelek různých mateřských škol. K pohybovým aktivitám nebyla využita pouze píseň *Vstávací*, která byla zařazena do projektu za jiným účelem, využita ale byla i báseň *Zeleninová zahrádka*, která byla nejen několikrát učitelkami zhudebněna, ale v metodické příloze byla zpracována i choreografie k dětskému aerobiku s říkadlem. Nejvíce však k pohybovým aktivitám byly využívány písňe v rychlejším tempu jako *Seznamka*, *Sporty*, *Řemesla*, *Křižovatka*, *Jak je velký svět*, *Národy*, *Námořníci*, *Oblékací*. Písňe *Čmelák* a *Sluníčko na nebi* byly pro svou líbivou melodii i námět využívány pro dětská přestavení a besídky, ve dvou případech i v soutěži Talent mateřských škol. Písňe *Vánoční modlitbička*, *Sluníčko na nebi*, a *Velrybátko* byly také využívány k relaxačním technikám.

Tímto mohu konstatovat, že zařazené písňe z projektu ŠP do MŠ byly k pohybovým aktivitám plně využity.

17 Diskuse

Do projektu ŠP do MŠ jsem vstoupila a začala na něm intenzivně pracovat, protože jsem věřila v jeho potenciál a tušila jeho další přesahy. Během dvouletého výzkumu i další práce pro původní projekt Škola písničkou jsem se zcela nenadále ocitla a musela pohybovat na rozhraní mezi úrovní praktickou jako učitelka MŠ, která s dětmi každodenně pracuje, akademickou, kdy jsem musela plnit předpoklady práce výzkumného pracovníka, ale i komerční, kdy bylo třeba zviditelnit celý původní projekt, pomoci natočit s dětmi další CD a snažit se pochopit kroky vydavatelství Warner Music.

Dvouletý výzkum v různých rovinách odhalil mnohá pozitiva projektu ŠP do MŠ. Potvrdilo se, že hudba je opravdu velmi úzce spjata s pohybem, že metodický sešit k písňím je učitelkami v MŠ dobře využitelný. Děti, které pomáhaly s nazpíváním obou CD Škola písničkou, se pěvecky, kognitivně i sociálně velmi posunuly. Byly odkryty ale i nedostatky, a to především v tvoření hudby a písni pro nejmladší děti. Veškerým výzkumem bylo zjištěno, že nejvhodnější skupinou posluchačů písni *Škola písničkou* jsou děti až přímo předškolní ve věku přibližně od 5 let. Mladší děti písni vnímají globálně, uniká jim většinou smysl textu, vnímají více rytmus (souvisí to právě s pohybem). Nejmladší děti ke zpěvu potřebují jednoduchý a naprosto srozumitelný text snadno zapamatovatelný, jasnou melodii a menší tónový rozsah písni. Požadavky právě pro nejmladší kategorii splňují pouze písni *Vstávací, Oblékačí, Křížovatka* a *Jak je velký svět*. Při častých rozhovorech se samotnými autory písni jsme se shodli na tom, že je třeba pro nejmladší děti tvořit v jasné a srozumitelné struktuře. Nejmladší děti nezvládají přednášet ani zpívat texty náročné na výslovnost, také nechápou obrazné obraty a asociace.

Podobně to platí ale i v oblasti hudby pro učitelky MŠ. Dle tohoto výzkumu mnoho z nich není schopno hry na hudební nástroj v těžších tóninách (př. As dur), tudíž pak píseň nezařadí do činností. Stejně tak ne každá učitelka mateřské školy je schopna transponovat píseň do vhodné tóniny. Toto zjištění mne poměrně nemile překvapilo, protože jsem předpokládala, že absolventky středních pedagogických škol budou v oboru vystudované (i přes jinou specializaci) a tudíž schopné transponovat, hrát na hudební nástroj a provádět jednoduché hudební činnosti. Ve výzkumném vzorku 76 učitelek (včetně MŠ Tolstého) patřilo mezi vystudované hudebnice celkem 26 učitelek, z toho ještě některé uvedly, že si nejsou v oboru úplně jisté.

Pro učitelky MŠ bylo velmi jednoduché využít připravenou nahrávku, protože mnohé samy přiznaly, že nejsou natolik zdatné, aby byly schopny cokoli přehrát na klavír nebo jiný hudební nástroj. Nabízí se ale zamyšlení, zda je to tak správné. Zjednodušování práce vede totiž automaticky i ke zpohodlnění. V dnešní elektronické době jsou veškeré hudební nosiče plně využívány, ale přímá hra na hudební nástroj umožňuje úplně jinou interakci s dětmi a sama o sobě je velkou motivací pro děti. Zároveň ale využívání hudebních nahrávek umožnilo realizovat hudební činnosti i učitelkám, které hru na hudební nástroj neovládaly dobře nebo vůbec. Učitelky tak umožnily nebo zpestřily hudební činnosti dětem a samy uváděly, že využití nahrávek jim umožnilo větší kontakt s dětmi, přehled o dětech při činnostech a vlastní podílení se na činnostech společně s dětmi.

Co se týče připravených materiálů a nahrávek pro učitelky MŠ, záměrem bylo jim pomoci s hudebními i doplňkovými mimohudebními činnostmi promyšlenou metodikou tak, aby dostaly ucelený tematický materiál v souladu s RVP PV a nemusely dělat dlouhé přípravy. V kapitole o integrativní hudební výchově jsem zmínila propojení hudebních aktivit s mimohudebními. Toto propojení se mi v praxi velmi osvědčilo. Hudební i mimohudební aktivity jsem uvedla v metodických materiálech ŠP do MŠ a jejich přínosnost se potvrdila, dokonce mnohé učitelky byly inspirovány pro další práci a zasílaly mi jako zpětnou vazbu další rady, nápady a inspirace. Odrazilo se to i při přepracování metodického sešitu (popisují i v kapitole 13.2), kdy jsem některé navržené aktivity vypustila a nahradila je se souhlasem těchto učitelek jinými, které jsem předem s dětmi také odzkoušela. O tento metodický sešit s CD ŠP do MŠ projevíli zájem zástupci nakladatelství Svojtka. Vše tedy, včetně dalších možných úprav bude dále v řešení.

Ohledně hlasového rozsahu dětí se potvrdila fakta z dlouhodobých výzkumů hudebních teoretiků i praktiků, že děti předškolního věku nezvládají zpěv v příliš velkém tónovém rozsahu. U některých zařazených písní, které byly komponované původně pro školní věk, jsme tento aspekt s tvůrci hudby ŠP do MŠ rychle vytušili a doporučili učitelkám MŠ využívat ke zpěvu dětí buď jen sloky písní, nebo refrén.

V teoretické části jsem se také zabývala dětskou hudební tvořivostí. Na základě ověřování materiálů ŠP do MŠ vyšlo najevo, že písně z tohoto projektu evokují k dětské tvořivosti nejen hudební, ale i výtvarné, dramatické a pohybové. Z hudební tvořivosti dětí v MŠ mohu uvést na základě reflexí učitelek i mých zkušeností např. spontánní hru na rytmické a melodické nástroje, které měly děti volně k dispozici, snahu o hudební doprovod

k různým písním po vzoru naučených typů doprovodu z lekcí k písním ŠP. Využila jsem k doprovodu na písně ŠP do MŠ i metodu Cup song popisovanou v diplomové práci Pavly Šandové (Šandová, 2015), následně si děti doprovody na kelímky vymýšlely již samy, mnou byly pouze rytmicky korigovány.

Objevily se i pokusy učitelek a dětí o zhudebnění básně *Zeleninová zahrádka* (k tomu již bohužel není k dispozici audiozáznam). V MŠ Tolstého jsem po vzoru soutěže ŠP pro starší děti motivovala starší předškoláky k vymýšlení veršů a krátkých textů, které jsme s dětmi společně zhudebňovali. Jejich první pokusy byly neumělé, o to více je ale těšily. Děti mladšího školního věku již byly schopné tvořit a interpretovat vlastní tvorbu - první hudební pokusy a skládání textů. U dětí předškolního věku je toto počínání na základě jejich vývoje i nedostatečné čtenářské gramotnosti náročné, mnohdy ještě zcela nemožné. Pokud jsou ale v tomto věku systematicky a vhodně rozvíjené, mají pro další období velmi dobrý základ.

Mnoho učitelek ve svých reflexích uvádělo i tvořivý taneční a další pohybový projev dětí na písně ŠP do MŠ a jejich instrumentální hudební základy. Je tedy evidentní, že písně ŠP do MŠ byly motivací, spouštěčem i vzorem pro mnohé učitelky, které vhodně dětskou tvořivost podporovaly.

Během výzkumu v MŠ Tolstého jsem se obávala, abych svým příliš nadšeným přístupem a osobní zaangažovaností v projektu neovlivňovala postoj dalších učitelek a neohrozila tudíž výsledky ověřování. V zájmu zachování validity výzkumu bylo tedy třeba zaujmout neutrální postoj k postupnému zadávání úkolů, vlastnímu průběhu realizace aktivit i zpracovávání dotazníků, snažila jsem se o podchycení nejen kladů, ale i záporů v projektu. Tato úloha se mi jevila u realizace projektu jako jedna z nejtěžších. U ověřování projektu v dalších lokalitách ČR toto riziko již nehrozilo, protože jsem k většině respondentů zaujímala neosobní a čistě pracovní vztah a zároveň žádná z učitelek nebyla v projektu ŠP do MŠ tolik zaangažována jako já.

Projekt ŠP do MŠ rozhodně zpřístupnil mnohým dětem hudbu, hudební tvorbu. Dětem v MŠ Tolstého ukázal, jak se hudba tvoří, kolik práce je např. na vzniku nového CD nebo videoklipu k písni, motivoval některé děti ke hře na klasický hudební nástroj. Děti z MŠ Tolstého zároveň ovlivnily další vývoj tvorby tvůrců Škola písničkou, autoři projektu se více zaměřují na dětskou duši a dětské potřeby předškolních dětí, zároveň si drží úroveň kvalitních textů s výchovně vzdělávacím záměrem.

Předpokládám, že tato práce bude mít smysl, určitý přesah a ovlivní budoucí tvorbu autorů pro děti nejen u projektu *Škola písničkou*.

Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala využitím autorských písni Škola písničkou v přepracovaném projektu Škola písničkou do mateřských škol a na ně navazujících metodických materiálů pro učitelky MŠ. Cílem práce bylo ověřování písni a metodického materiálu v praxi ve dvou úrovních - v mateřské škole Tolstého, kde působím jako učitelka a v dalších zúčastněných mateřských školách v různých krajích ČR. Dalším cílem bylo vyhodnotit přínosnost písni i metodických materiálů pro děti předškolního věku a pro práci učitelek MŠ. Všechny cíle v této práci byly naplněny.

Podkladem pro realizaci praktické části byla teoretická východiska z oblasti vývoje dítěte předškolního věku. V teoretické části jsem zároveň představila jak původní projekt Škola písničkou, tak i navazující a upravené projekty Škola písničkou do MŠ a Škola písničkou do MŠ II.

V praktické části jsem se zabývala několika oblastmi výzkumu. Výzkumný vzorek čítal dohromady 76 učitelek, 43 rodičů. Přesný počet dětí vzhledem k dlouhodobému výzkumu na několika úrovních nelze přesně stanovit, odhaduje se přes 300 dětí. Výzkum byl zaměřen na dvě skupiny učitelek a dětí. První výzkumnou skupinou byly učitelky a děti z MŠ Tolstého, druhou tvořily učitelky a děti z dalších MŠ z různých krajů ČR. Výsledky obou skupin byly porovnávány i s cílem zodpovězení výzkumných otázek.

Jako metody výzkumu jsem zvolila metodu dotazníku, strukturovaného pozorování a rozhovoru u výzkumu v MŠ Tolstého. Metodu dotazníku jsem použila i ve výzkumu u dalších MŠ. Některé učitelky MŠ se mnou ještě komunikovaly i elektronicky formou e-mailů a doplňovaly tak informace zodpovězené v dotaznících. Při ověřování materiálů v MŠ Tolstého jsem použila dotazníky Reflexní list, Ověřování materiálů ŠP do MŠ a dotazník Hodnocení písni ŠP do MŠ. U dalších MŠ jsem použila dotazníky Reflexní list, Ověřování materiálů |ŠP do MŠ a dotazník Využití projektu ŠP do MŠ v praxi. Výsledky dotazníků z obou úrovní byly vyhodnocovány a porovnávány. Součástí výzkumu jsou i kazuistiky čtyř dětí, které se v MŠ Tolstého vyvíjely po dobu dvou let a které byly do projektu ŠP do MŠ plně zapojeny.

Metodický materiál, který byl zároveň předmětem výzkumu, byl na základě reflexí učitelek i vlastních praktických zkušeností upravován do finální verze, která je společně s CD přiložena v listinné podobě.

Během dvouletého ověřování bylo nashromážděno velké množství materiálů, které daly podklad k další tvorbě pro děti. Jako velice pozitivní vidím, že projekt ŠP do MŠ motivoval učitelky mateřských škol k hudebním činnostem s dětmi, zpřístupnil hudební činnosti zejména učitelkám, které z nich měly často obavy. Není přesně známo, do jaké míry učitelky hudební činnosti nadále provádějí, či je nenahrazují činnostmi jinými. Po dobu ověřování projektu však z jejich reflexí vyznívalo, že projekt *Škola písničkou do mateřských škol* jim dal dostatek motivace a inspirace pro další hudební činnosti s dětmi. Ukázalo se, že při propojení hudby se vzdělávacími aktivitami v MŠ, je hudba a písně v mateřské škole přijímána jako nepostradatelná součást předškolního vzdělávání a mnohde i součást každého dne, je umocněn estetický prožitek z činností dětí i zainteresovaných učitelek. Dětem takto za pomoci písní ŠP do MŠ pomáhaly učitelky utvářet vztah k hudbě, navazovaly písněmi dalšími – autorskými i lidovými. A to bylo také cílem mé práce.

Tento projekt je jedinečný tím, že se v něm snažili o vzájemnou spolupráci autoři textů i hudby společně s pedagogy, kteří tvorbu autorů ověřovali v terénu přímou prací s dětmi. Toto spojení uměleckého a pedagogického světa přineslo vzájemné ovlivňování se v práci, četné diskuse a mnohá překvapení a vyústilo ve vznikající metodický materiál. Aby mohl být tento materiál uveden do praxe, bylo třeba jej nejprve pečlivě ověřit v několika rovinách a na základě mnohých reflexí mu dát teprve finální podobu. Toto vše by nebylo možné bez koordinované týmové spolupráce, zapálení pro společnou věc a bez víry ve smysluplnost celého projektu.

Na všech autorech v týmu *Škola písničkou* si vážím toho, že nechtějí sklouznout do laciné komerční tvorby, které je v dnešní době mnoho. Je tedy na celém našem týmu zainteresovaných lidí, zda se tento projekt stane pro nás úspěšnou, ale jednorázovou záležitostí, nebo zda se posune dál.

Seznam použitých informačních zdrojů

Literatura

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.

DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Didaktika tělesné výchovy nejmenších dětí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-298-9.

DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2009. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-86307-94-7.

DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Základní motorika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, KTV, 2006. ISBN 80-7290-259-8.

FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. V Praze: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7.

KMENTOVÁ, Milena. *Slovo, slůvko, slovíčko, honem poběž, písničko! : hudební činnosti v logopedické prevenci*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1333-8.

KODEJŠKA, Miloš a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební výchova dětí předškolního věku*. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-7066-035-X.

KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Vyd. v nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1451-1.

KRÁLOVÁ, Eva, Miloš KODEJŠKA, Mária STRENÁČIKOVÁ a Maciej KOŁODZIEJSKI. *Hudební klima a dítě: Hudobná klíma a dieťa*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7290-885-1.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4142-0.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5.

KRIŠTOFIČ, Jaroslav. *Pohybová příprava dětí*. Praha: Grada, 2006. Děti a sport. ISBN 80-247-1636-4.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006. ISBN 80-86307-26-3.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy: metodický průvodce*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7235-345-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7.

PIAGET, Jean. *Psychologie inteligence*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Knižnice psychologické literatury.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

PŘÍHODA, Václav. *Úloha pokusné a reformní školy*. V Praze: Pedagogická akademie, [1938].

RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1081-8.

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.

SYSLOVÁ, Zora a Lucie ŠTĚPÁNKOVÁ. *Třídní projekty v mateřské škole*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1480-9.

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0629-3.

TOMKOVÁ, Anna, Jitka KAŠOVÁ a Markéta DVOŘÁKOVÁ. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALENTA, Josef. *Pohledy: projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: IPOS ARTAMA, 1993. ISBN 80-7068-066-0.

Elektronické zdroje

GAVORA, Peter a kol. 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/> ISBN 978–80–223–2951–4.

NÁDVORNÍHOVÁ, Hana. KUPCOVÁ, Martina. *Pedagogické projekty v práci mateřských škol*. Metodický portál: Články 29. 11. 2004. Dostupný <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/130/PEDAGOGICKE-PROJEKTY-V-PRACI-MATERSKYCH-SKOL.html/>

RVP PV dostupné na <https://www.msmt.cz/file/45304/>

Hudební nosiče

MME. *Škola písničkou. CD pro děti a DVD - koncert v Lucerně*. MME Mercury Music Entertainment, s.r.o. 2013

Warner Music. *Kristýna a Kája – Škola písničkou s Žáčkem*. Warner Music Group Company Czech Republic. 2019

Metodický materiál

ZELENKOVÁ, Blanka. *Škola písničkou do mateřských škol. Pilotní metodický materiál pro pedagogy*. Projekt vznikl za podpory dotačního programu MČ Praha 10. Square production s.r.o. 2017

ZELENKOVÁ, Blanka. *Škola písničkou do mateřských škol. Ověřený metodický materiál pro pedagogy*. Projekt vznikl za podpory dotačního programu MČ Praha 10. Karhus Dot CZ s.r.o. 2018

Kvalifikační práce

ZELENKOVÁ, Blanka. *Hudebně pohybová výchova. Závěrečná práce studujících kvalifikaci Cvičitel II. Třídy RDPD, ÚŠ ČOS*, 2007

ŠANDOVÁ, Pavla. *Tvorba hudebně pohybových choreografií pro děti předškolního věku s využitím vlastní didaktické pomůcky*. Praha 2015 Diplomová práce PedF UK. Vedoucí práce Miloš Kodejška

Seznam zkratek

HČ – hudební činnosti

HV – hudební výchova

MŠ – mateřská škola

OŠD – odkad školní docházky

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SPC – Speciálně pedagogické centrum

ŠP – Škola písničkou

ŠP do MŠ – Škola písničkou do mateřských škol

ŠVP – Školní vzdělávací program

TVP – Třídní vzdělávací program

ZŠ – základní škola

Seznam příloh

Příloha 1 - Kopie hodnotící zprávy původního projektu *Škola písničkou*

Příloha 2 - Kopie zprávy o zhodnocení projektu ŠP do MŠ 2018

Příloha 3 - Kopie zprávy o zhodnocení projektu ŠP do MŠ II 2019

Příloha 4 - *Reflexní list* (první dotazník pro všechny zúčastněné učitelky)

Příloha 5 - Dotazník *Ověřování materiálů*

Příloha 6 - Dotazník pro učitelky z různých lokalit *Využití projektu ŠP do MŠ v praxi*

Příloha 7 - Dotazník *Hodnocení písní ŠP Tolstého*

Příloha 8 - Záznamový arch *Pozorování*

Příloha 9 - Témata ŠVP Tolstého se zařazením písní „ŠP do MŠ“

Příloha 10 - Ukázka výtvarné tvořivosti dětí k písni *Jak je velký svět*

Příloha 11 - Ukázka zhudebnění básně *Zeleninová zahrádka*

Příloha 12 - Aktivita k písním

Příloha 13 - Výtvarná tvorba k písním z projektu *Škola písničkou do MŠ*

Příloha 14 - Foto z koncertů *Škola písničkou* pro MŠ „Harmonie“ Tolstého

Příloha 15 - Foto z nahrávacího studia při natáčení písní na CD „*Škola písničkou s Žáčkem*“

Příloha 16 - Pracovní list k písni *Jak je velký svět* s odstupem 1 roku – Laura

Příloha 17 - Filip (4,5 roku) s dětmi při aktivitách k písni *Křižovatka*, červen 2017

Příloha 18 - Filip pracovní list k písni *Jak je velký svět* (duben 2018)

Příloha 19 - Majda (5,9 roku), Pracovní list k písni *Křižovatka*

Příloha 20 - Pracovní list 2 k písni *Sluníčko na nebi* (překrývané obrázky) s ukázkou práce Matouše

Příloha 21 - Ukázka výukového balíčku materiálů ŠP do MŠ pro učitelky – píseň *Oblékací*

Příloha 1 - Kopie hodnotící zprávy původního projektu *Škola písničkou*

Číslo rozhodnutí	MSMT-6607/2012-22
Název projektu	ŠKOLA PÍSNIČKOU
Název příjemce	ANGELUS AUREUS, o.p.s.
Adresa příjemce	Olbrachtova 29/961, 710 00 Ostrava
Osoba oprávněná jednat jménem příjemce	Mgr. Petr Šiška, předseda správní rady

1. Kvantitativní údaje			
Celkové náklady projektu	1.000.000		
Poskytnutá dotace celkem	700.000	tj. %	70%
Čerpáno z dotace celkem	700.000		
Další kvantitativní údaje podle charakteru projektu			
<p>Poskytnutá dotace byla vyčerpána dle rozpočtu uvedeného v žádosti o dotaci.</p> <p>Veškeré položky (osobní výdaje, materiální a nemateriální náklady) se shodují s položkami uvedenými v rozpočtu, který byl součástí žádosti o dotaci.</p> <p>30% účast ANGELUS AUREUS, o.p.s. na projektu ve výši 300.000,- Kč vč. DPH je doložena FAKTUROU – DAŇOVÝM DOKLADEM č. V121247, který je přiložen spolu se smlouvou o dílo k účetním dokladům (viz příloha č. 1 – Formulář vyúčtování poskytnuté dotace v roce 2012, odstavec 11).</p>			
2. Věcné vyhodnocení projektu			
<p>Projekt ŠKOLA PÍSNIČKOU realizovala ANGELUS AUREUS, o.p.s. za podpory dotačního programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání od dubna do prosince 2012.</p> <p>Cílem projektu ŠKOLA PÍSNIČKOU byla inovace a kreativní zpestření výuky hudební výchovy na 1. stupni ZŠ (zejména 1. - 3. třída) prostřednictvím využití zábavných a nenásilně naučných písniček z CD ŠKOLA PÍSNIČKOU a doplňkových podpůrných materiálů určených pro pedagogy v souladu s RVP ZV v oblasti: 57 – umění a kultura, 571 – Hudební výchova.</p>			

Projekt byl zaměřen na podporu inovativních a efektivních forem výuky v oblasti výuky ve vzdělávací oblasti Umění a kultura - zaměření Hudební výchova. Inovaci výuky představovalo propojení rozvoje hudebních dovedností a didaktická práce s texty písniček. Aktivní zapojení žáků do děje, diskuze o textech a významu slov či slovních spojení. Podpůrným materiálem byl pro pedagogy zpracovaný didaktický manuál pro práci s texty, jehož autorem je odborný garant projektu **PhDr. ONDŘEJ HNÍK, PhD.** (zástupce vedoucí Katedry české literatury Pedagogické fakulty UK v Praze).

Projekt splnil veškeré povinnosti příjemce dotace a podmínky přidělení, použití a zúčtování dotace.

Projektu se zúčastnilo 50 základních škol (celkem 7.500 žáků / průměrně 150 žáků v každé škole / průměrně 8 tříd z každé zapojené školy) rovnoměrně rozmístěných v jednotlivých 14-ti krajích České republiky. Naší

prioritou bylo vybrat školy s různou kapacitou, v krajských městech i menších obcích. Z důvodu velkého zájmu škol a omezené kapacity projektu jsme byli nuceni 46 škol odmítnout. (Seznam 50 základních škol zapojených do projektu Škola písničkou je v tištěné podobě přiložen u tištěné verze vyúčtování a vyhodnocení dotace doručené na MŠMT a v elektronické podobě je k dispozici na přiloženém CD s hmotnými výstupy projektu.)

Skutečnost o poskytnutí dotace projektu MŠMT jsme prezentovali na všech materiálech, které souvisely s podpořeným projektem a byly určené pro veřejnost (CD, webové stránky projektu, didaktický materiál, e-mailová komunikace se ZŠ). K prezentaci jsme užili logo MŠMT, které nám bylo poskytnuto tiskovým oddělením MŠMT.

Při realizaci projektu jsme se drželi harmonogramu, který byl součástí žádosti o poskytnutí dotace. Vzhledem k tomu, že se termín rozhodnutí o poskytnutí dotace časově posunul až na konec března, byli jsme však nuceni jednotlivé aktivity v rámci projektu časově přizpůsobit oproti původnímu plánu. Zejména se tato úprava harmonogramu týkala realizace projektu ve školách, která se posunula až na září až prosinec 2012 oproti původnímu plánu od dubna do června 2012.

Realizace projektu Škola písničkou:

Přípravná fáze projektu

- Duben 2012: konzultace s garanty projektu, příprava realizace projektu ŠKOLA PÍSNIČKOU
- Květen 2012: pilotní ověřování efektivity a účinnosti projektu formou realizace ukázkové hodiny hudební výchovy za využití didaktických materiálů Škola písničkou v ZŠ Kořenského, Praha 5 – Smíchov za účasti žáků, pedagogů a garanta projektu.
- Červen 2012: realizace vzorového interaktivního vystoupení pro žáky v ZŠ Kořenského, Praha 5 – Smíchov
- Červen 2012: vznik pilotního instruktážního videa ze vzorové hodiny hudební výchovy a vzorového interaktivního vystoupení. Vznik pilotního pracovního listu s metodickými poznámkami k písničce Prázdniny. Vznik webových stránek projektu – www.skolapisnickoudoskol.cz

- Červen – září 2012: oslovení základních škol s působností po celé ČR s nabídkou zapojení do projektu Škola písničkou (formou nabídkového e-mailu a odkazu na webové stránky projektu se všemi informacemi a pilotními materiály) + zapojení 50 škol do projektu formou potvrzené přihlášky
- Červenec – srpen 2012: grafická úprava obalu CD, tvorba grafiky + tisk didaktického materiálu pro pedagogy a zpěvníku (textů s notovým záznamem), lisování CD
- Srpen – září 2012: distribuce CD a didaktických materiálů do 50 základních škol zapojených do projektu, komunikace se ZŠ zapojenými do projektu, vyhlášení tvůrčí soutěže o nejlepší text.
- Září – prosinec 2012: realizace projektu v ZŠ formou zpestření výuky hudební výchovy
- Říjen 2012: příprava realizace interaktivních vystoupení v ZŠ
- Listopad 2012: vyhodnocení tvůrčí soutěže o nejlepší text a zhudebnění vítězných textů
- Listopad – prosinec 2012: realizace interaktivních hudebních vystoupení v 50 ZŠ zapojených do projektu

Závěrečná fáze projektu

- Prosinec 2012: vyhodnocení a vyúčtování projektu

Při oslovování škol jsme kladli důraz na jasné a srozumitelné charakterizování projektu Škola písničkou a hlavních výhod zapojení školy do projektu. Vyzdvihovali jsme cíl projektu, tzn. inovaci a kreativní zpestření výuky hudební výchovy na 1. stupni ZŠ a taktéž možnost zapojit se do projektu zcela zdarma a bez velké administrativní zátěže pro ředitele školy. Školy byly oslovovány nabídkovým e-mailem a odkazem na webové stránky projektu www.skolapisnickoudoskol.cz, které obsahovaly veškeré podstatné informace o projektu a taktéž pilotní video z ukázkové hodiny hudební výchovy a z ukázkového interaktivního vystoupení za využití projektu Škola písničkou realizované v pilotní ZŠ Kořenského v Praze 5 – Smíchov. Webové stránky dále obsahovaly pilotní pracovní list s metodickými poznámkami k písničce Prázdniny. Cílem těchto pilotních materiálů bylo názorně pedagogům představit hlavní myšlenku a smysl projektu, ukázat jim, jakým způsobem s projektem budou moci pracovat, jak může projekt zpestřit výuku hudební výchovy propojením zpěvu písniček a využitím pracovních listů s metodickými poznámkami pro pedagogy. Většina škol na nabídku reagovala pozitivně, veškeré informace o projektu jim z webových stránek byly jasné a srozumitelné. Zpětně tedy hodnotíme formu nabídky projektu jako velmi zdařilou a efektivní.

50 škol zapojených do projektu vyplnilo a zaslalo e-mailem naskenovanou potvrzenou přihlášku do projektu (přihlášky jsou v elektronické podobě na přiloženém CD). Na základě zaslané přihlášky školy obdržely poštou materiály projektu, tzn. 6x didaktický materiál pro pedagogy v tištěné podobě (obsahující pracovní listy s metodickými poznámkami, texty písní, notové záznamy), dále obdržely texty (zpěvníky) jednotlivých písní v deskách (12 desek / 30 výtisků každého textu) a CD Škola písničkou s 12 naučně zábavnými písničkami vč. hudebních základů k jednotlivým písním (zpívají Kristýna Peterková, Karel Mařík a hosté: Bára Basiková, Markéta Konvičková, Gábi Gold a Ivo Zelenka). Počet CD se odvíjel od počtu zapojených tříd (žáků) ve škole, průměrně 150 CD do každé školy. Každá škola (kontaktní osoba školy) taktéž obdržela informační e-mail s odkazem na webové stránky projektu a přístupové heslo ke stažení všech materiálů včetně písniček a pracovních listů v

elektronické podobě. Dále obdržela e-mailem banner s logem projektu pro umístění na webové stránky školy (banner obsahoval logo realizátora projektu Angelus Aureus, o.p.s. a logo MŠMT), pravidla tvůrčí soutěže o nejlepší text, vzorové potvrzení o realizaci vystoupení a závěrečný dotazník (vyhodnocení projektu) k vyplnění. Každá škola zapojená do projektu potvrdila e-mailem obdržení materiálů Škola písničkou, dále po realizaci celého projektu zaslala potvrzení o realizaci vystoupení a závěrečný dotazník (vyhodnocení projektu). Některé školy zaslaly e-mailem také detailnější hodnocení projektu. Všechny tyto dokumenty v elektronické podobě jsou v příloze tohoto formuláře na CD.

Během realizace projektu probíhala se školami pravidelná e-mailová komunikace. Zástupci škol měli možnost konzultovat využití projektu během výuky hudební výchovy.

V rámci projektu Škola písničkou byla vyhlášena tvůrčí soutěž o nejlepší text. Cílem bylo motivovat žáka k tvorbě vlastního textu na předem dané téma (text musel obsahovat uvedená slova, sloky a refrén). Z důvodu časového posunutí realizace projektu nebylo možné tvůrčí soutěž vyhlásit ve znění uvedeném v žádosti o dotaci. Termínově se projekt v ZŠ začal realizovat až od září 2012, tzn. čas pro žáky pro vytvoření vlastního textu a posléze jeho zhudebnění skladatelem byl velmi omezen. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli pro mírné upravení pravidel tvůrčí soutěže - každá škola, která se rozhodla do soutěže zapojit, vyhodnotila sama prostřednictvím svých pedagogů jeden nejzajímavější text, který zaslala do soutěže. Realizátor projektu ANGELUS AUREUS o.p.s. měl posléze vyhodnotit za pomoci odborného garanta projektu 12 vítězných textů a ty jako cenu pro soutěžící zhudebnit a natočit ve studiu. Do soutěže se zapojilo celkem 18 škol, všechny texty splňovaly podmínky vyhlášené soutěže, tzn. žáci si zvolili jedno z témat uvedených v pravidlech soutěže – 1) jak jsem jedl(a) vtipnou kaši; 2) jak tygři tančili; 3) povedená škola; 4) jak písnička letěla kolem světa. A dále žáci splnili podmínku, aby jejich text obsahoval dvě povinná slova: pro téma 1) zlatý; kakao / Pro téma 2) koberec; nebe / Pro téma 3) strašidlo; obratně / Pro téma 4) vichřice; žížala. Texty byly navíc mnohdy velmi humorné a nápadité. Porota se proto po zvážení rozhodla, že zvítězí všechny zaslané texty a všichni autoři jako cenu získají zhudebnění jejich textu hudebním skladatelem Karlem Maříkem (www.karel-marik.cz).

Vyústěním projektu, velmi přínosnou zpětnou vazbou a ověřením efektivity projektu byla realizace interaktivních hudebních vystoupení umělců Kristýny Peterkové a Karla Maříka, která se uskutečnila od 19. listopadu do 21. prosince 2012 ve všech 50 základních školách zapojených do projektu. Každý všední den vystoupení proběhlo ve dvou školách od cca 8:00 a od cca 10:30hod. Délka vystoupení byla cca 50 minut.

Vystoupení probíhala většinou ve školní tělocvičně, amfiteátru nebo hale. Průměrně se vystoupení zúčastnilo 140 žáků 1. stupně základní školy (1.-5. třída). Termíny vystoupení jsme s každou školou konzultovali individuálně a snažili se vyjít školám vstříc s časem a dnem vystoupení. Museli jsme samozřejmě v rámci úspor a nutných přejezdů vycházet ze vzdáleností mezi školami v jednotlivých krajích.

Vyhodnocení závěrečných dotazníků vyplněných řediteli škol zapojených do projektu

Škola písničkou (dotazníky jsou přiloženy v elektronické podobě na CD) :

1. Byla pro Vás účast v projektu přínosem?

Rozhodně ANO = 31 škol = 62%

Spíše ANO = 18 škol = 36%

Spíše NE = 1 škola = 2%

Rozhodně NE = 0 škol = 0%

2. Propojení hudební a literární výchovy na 1. stupni ZŠ v duchu projektu Škola písničkou považují pro rozvoj žákovy osobnosti za:

Velmi přínosné = 23 = 46%

Přínosné = 25 = 50%

Méně přínosné = 2 = 4%

Neúčelné = 0

3. Za hlavní přínos projektu školy dle vyhodnocení závěrečných dotazníků převážně považují :

- zpestření výuky hudební výchovy, inspirace pro pedagogy
- profesionálně a kreativně zpracovaný projekt s dlouhodobým výchovným využitím
- kompletnost materiálů projektu (CD, noty, texty, pracovní listy)
- rozvoj klíčových kompetencí žáků - sociální, komunikativní
- propojení literární a hudební výchovy, rozvoj hudebního cítění
- perfektní zpracování metodické příručky pro pedagogy (pracovních listů s metodickými poznámkami)
- poznávání nových písní, které jsou moderní, melodické, vtipné, tematicky zaměřené a děti si je rády zpívají
- písničky motivační, veselé, výchovné a snadno zapamatovatelné, ideální pro 1. stupeň ZŠ
- témata písniček propojující mezipředmětové vztahy
- velmi kvalitní profesionální nahrávka CD
- poskytnuté hudební nahrávky lze vhodně zakomponovat do výuky a používat jako motivační nástroj
- hudební základy jako součást CD
- každé dítě dostalo CD Škola písničkou jako dárek a mohlo písničky poslouchat díky tomu také doma
- aktivní zapojení dětí při poutavém živém koncertě doplněném pohybovými aktivitami
- osobní kontakt žáků s interprety během hudebního vystoupení

- možnost vytvořit text vlastní písně, který bude posléze zhudebněn

Z vyhodnocení závěrečných dotazníků vyplývá, že pro 98% škol (49 škol) byla účast v projektu přínosem.

96% škol (48 škol) považuje propojení hudební a literární výchovy na 1. stupni ZŠ v duchu projektu Škola písničkou za přínosné. Z toho 23 škol dokonce za **velmi přínosné**.

Pouze dvě školy (4% ze všech) považují toto propojení za méně přínosné a pouze pro jednu školu (2% ze všech) projekt spíše nebyl přínosem.

98% ze všech zúčastněných škol (49 škol) by mělo zájem o pokračování projektu či zapojení do projektu podobného zaměření.

Několik pedagogů zapojených škol zaslalo kromě vyplněných závěrečných dotazníků také velmi pozitivní detailní hodnocení projektu a poděkování za realizaci smysluplného a přínosného projektu (reakce škol jsou v elektronické podobě na příloženém CD).

Většina z 50-ti škol se se svými žáky a pedagogy aktivně zapojila do projektu, tzn. aktivně během hodin hudební výchovy pracovala s materiály a zpívala s dětmi písničky. Výhodou projektu je, že s materiály mohou pedagogové ze zapojených škol pracovat i v dalších letech, tzn. projekt je realizovatelný dlouhodobě. Podpůrné materiály projektu jsou zpracovány tak, aby pedagogům ulehčily práci a přitom kreativně zapojily žáky do práce s texty písniček a tím zpestřily hodiny hudební výchovy. Na základě diskuze s pedagogy během realizace projektu jsme ověřili, že je projekt Škola písničkou vytvořen komplexně, jasně a srozumitelně a lze jej efektivně využívat pro zpestření výuky hudební výchovy a dokonce i ostatních předmětů na 1. stupni základních škol.

Důležitou zpětnou vazbu pro celý projekt představovala závěrečná interaktivní vystoupení, během kterých se projevila aktivita a zájem dětí o nové písničky a práci s texty. Žáci většiny zapojených škol již během vystoupení písničky znali a mohli je proto zpívat společně s interprety. Interaktivně se zapojovali do programu vystoupení nejen zpěvem, ale také pohybem a tancem. Žáci měli možnost zazpívat si písničku dle vlastního výběru do mikrofonu, ale také si zasoutěžit při hádání známých melodií, které hrál na akordeon umělec Karel Mařík. Scénář představení byl obohacen o naučné zábavné prvky a diskuzi nad tematicky zaměřenými texty písniček. Umělci se snažili žáky nejen pobavit, ale také je aktivně zapojit do děje a komunikace. Žáci naprosté většiny škol byli velice spontánní, talentovaní a s radostí předvedli své umělecké dovednosti. Vystoupení znamenala velmi přínosnou a pozitivní zpětnou vazbu pro žáky, pedagogy, ale také pro tvůrce projektu Škola písničkou.

Projekt hodnotíme jako velmi úspěšný a přínosný pro 1. stupeň základních škol, zejména pro 1. – 4. třídy.

Hmotné výstupy projektu ŠKOLA PÍSNIČKOU

(V elektronické podobě na příloženém CD a DVD, didaktický materiál pro pedagogy a seznam 50 ZŠ zapojených do projektu přiloženy též v tištěné podobě. Vše doručeno jako součást tištěného vyhotovení vyúčtování a vyhodnocení dotace Škola písničkou na MŠMT.)

DVD 1

- **Pilotní ukázková hodina hudební výchovy** za využití projektu Škola písničkou - pod vedením PhDr. Ondřeje Hníka, PhD., zástupce vedoucí Katedry české literatury Pedagogické fakulty UK v Praze (realizace v pilotní ZŠ Kořenského, Praha 5 - Smíchov)

DVD 2

- **Pilotní ukázkové interaktivní hudební vystoupení** Škola písničkou umělců Kristýny Peterkové a Karla Maříka s hostem Sandrou Novákovou (realizace v pilotní ZŠ Kořenského, Praha 5 - Smíchov)

DVD 3

- **Didaktický materiál pro pedagogy** (přiložen též v tištěné podobě):
 - pracovní listy určené pro práci s texty jednotlivých písní zpracované garantem projektu PhDr. Ondřejem Hníkem, PhD. - zástupce vedoucí Katedry české literatury Pedagogické fakulty UK v Praze)
 - notové záznamy písní
 - texty písní
 - grafika (obal didaktického materiálu, obal zpěvníku, booklet CD, banner)
- **Tvůrčí soutěž o nejlepší text:**
 - pravidla tvůrčí soutěže o nejlepší text
 - vítězné písňové texty
- **50 základních škol zapojených do projektu (interaktivní vystoupení, hodnocení projektu):**
 - seznam 50 ZŠ zapojených do projektu (přiložen též v tištěné podobě)
 - potvrzené přihlášky ZŠ do projektu (naskenované)
 - potvrzení o realizaci vystoupení (naskenovaná)
 - závěrečné dotazníky - hodnocení projektu (naskenované)
 - e-mailové reakce ZŠ na projekt
 - vzorové dokumenty + e-maily (nabídkový e-mail, informační e-mail)
 - foto & video z interaktivních vystoupení v 50 ZŠ (interní materiály pro neveřejné užití)
- **Pilotní základní škola projektu – ZŠ Kořenského, Praha 5 - Smíchov**
 - naskenovaná svolení k pořízení zvukově obrazového záznamu osoby účastníka a obrazových snímků (fotografií) účastníka z pilotní ukázkové hodiny hudební výchovy a pilotního interaktivního vystoupení v ZŠ Kořenského, Praha 5 – Smíchov

- oboustranně bezúplatná smlouva o spolupráci mezi ANGELUS AUREUS, o.p.s. a pilotní základní školou projektu – ZŠ Kořenského, Praha 5 – Smíchov - týkající se realizace pilotní hodiny hudební výchovy a pilotního interaktivního vystoupení v rámci projektu Škola písničkou
- fotky z natáčení pilotní ukázkové hodiny hudební výchovy a pilotního interaktivního vystoupení v ZŠ Kořenského, Praha 5 – Smíchov

- **Vyúčtování a vyhodnocení projektu Škola písničkou**

- Průvodní dopis
- Příloha č. 1 - Formulář vyúčtování poskytnuté dotace v roce 2012
- Příloha č. 2 - Přehled o úhradách plateb - Neinvestiční prostředky
- Příloha č. 3 - Hodnotící zpráva projektu Škola písničkou
- Příloha č. 4 - Tisková zpráva projektu Škola písničkou

CD 1

- **Zhudebněné vítězné písňové texty v mp3 (nazpívané Kristýnou Peterkovou a Karlem Maříkem)**

CD 2

- **CD Škola písničkou s 12 naučně zábavnými písničkami vč. hudebních základů k jednotlivým písním (zpívají Kristýna Peterková, Karel Mařík a hosté: Bára Basiková, Markéta Konvičková, Gábi Gold a Ivo Zelenka).**

Hmotné výstupy projektu Škola písničkou jsou po celou dobu projektu i nyní k dispozici v elektronické podobě na webových stránkách projektu: www.skolapisnickoudoskol.cz

Děkujeme Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy za podporu projektu ŠKOLA PÍSNIČKOU dotačním programem na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2012.

Datum:	12. 2. 2013
Jméno a podpis osoby oprávněné jednat jménem příjemce a otisk razítka příjemce	Mgr. Petr Šiška, předseda správní rady

Příloha 2 - Hodnotící zpráva projektu „ŠP do MŠ“ (kopie)

Číslo rozhodnutí	
Název projektu	ŠKOLA PÍSNIČKOU do mateřských škol
Název příjemce	Městská část Praha 10,
Adresa příjemce	Městská část Praha 10, Vršovická 68/1429, Praha 10, Vršovice 101 38
Osoba oprávněná jednat jménem příjemce	Mgr. Kristýna Svobodová - odbor kultury a projektů

1. Kvantitativní údaje			
Celkové náklady projektu	104 326 Kč		
Poskytnutá dotace celkem	98 000 Kč	tj. %	100 %
Čerpáno z dotace celkem	98 000 Kč		
Další kvantitativní údaje podle charakteru projektu			
Poskytnutá dotace byla vyčerpána dle rozpočtu uvedeného v žádosti o dotaci.			
Veškeré položky (osobní výdaje, materiální a nemateriální náklady) se shodují s položkami uvedenými v rozpočtu, který byl součástí žádosti o dotaci.			
Další účast MŠ Tolstého na projektu ve výši Kč vč. DPH je doložena FAKTURAMI – DAŇOVÝM DOKLADEM Fa 251/17 a PD 107/17 poř. č. 139 a fa 541/17, které jsou přiloženy k účetním dokladům (viz přehled o úhradách plateb).			
Doplaceno z vlastních zdrojů bylo 6 326,30 Kč. (viz Vyúčtování dotace na projekt MČ Praha 10)			
2. Věcné vyhodnocení projektu			
Projekt „ŠKOLA PÍSNIČKOU do mateřských škol“ realizovala MŠ Tolstého za podpory dotačního programu MČ Praha 10, na podporu činnosti v oblasti předškolního vzdělávání zamýšleného od března do listopadu 2017.			
Cílem projektu „ŠKOLA PÍSNIČKOU do mateřských škol“ bylo propojení všech výchovně vzdělávacích oblastí RVP PV pomocí hudby a písniček ŠKOLA PÍSNIČKOU a doplňkových podpůrných materiálů určených pro pedagogy v souladu s RVP PV . Materiály obsahují texty, notové záznamy, nahrávky písniček a hudební základy, metodický materiál k jednotlivým písním a pracovní listy, které jsou zaměřené pokaždé na jinou oblast rozvíjení dítěte.			
Projekt byl zaměřen na podporu muzikálnosti dětí a metodickou podporu učitelů mateřských škol			
Projekt splnil veškeré povinnosti příjemce dotace a podmínky přidělení, použití a zúčtování dotace.			
Projektu se zúčastnilo 108 dětí z MŠ Tolstého, jejich někteří sourozenci a rodinní příslušníci.			

Skutečnost o poskytnutí dotace projektu MČ Praha 10 jsme prezentovali na vytištěných didaktických materiálech pro pedagogy. K prezentaci jsme užili i logo MČ Praha 10.

Při realizaci projektu jsme se drželi harmonogramu, který byl součástí žádosti o poskytnutí dotace. Vzhledem k tomu, že se termín rozhodnutí o poskytnutí dotace časově posunul až na konec května, byli jsme však nuceni jednotlivé aktivity v rámci projektu časově přizpůsobit oproti původnímu plánu. Zejména se tato úprava harmonogramu týkala realizace projektu v některých mateřských školách a posunula až na září až prosinec 2017 oproti původnímu plánu od dubna do června 2017.

Realizace projektu Škola písničkou do mateřských škol:

- Březen 2017: úvodní koncert pro děti protagonisty “Škola písničkou”, příprava realizace projektu ŠKOLA PÍSNIČKOU
- Květen 2017 Schválení dotace na projekt “Škola písničkou” od MČ Praha 10
- Květen a červen 2017: pilotní ověřování efektivity a účinnosti za využití didaktických materiálů Škola písničkou v MŠ Tolstého, vytvoření didaktického materiálu a pracovních listů k písničkám “Jak je velký svět, Sluníčko na nebi”
- květen – červen 2017 první oslovení dalších MŠ s nabídkou zapojení do projektu Škola písničkou do MŠ a odzkoušením metodických materiálů
- Červen 2017: realizace interaktivního koncertu pro děti i rodiče na zahradě MŠ Tolstého (se zahradní slavností), aktivní zapojení dětí ve zpěvu, hrou na rytmické nástroje a pohybovým ztvárněním
- Červen 2017: první reflexe učitelek dalších MŠ formou vyplnění otevřených otázek reflexního dotazníku
- Červen 2017: tvorba nových písniček pro děti předškolního věku (Vstávací, Oblékačí)
- Září – listopad 2017: tvorba dalších metodických materiálů a pracovních listů, oslovení dalších mateřských škol s nabídkou zapojení do projektu Škola písničkou (formou nabídkového emailu s balíčkem písniček a metodik)
- Září – listopad 2017: tvorba uceleného didaktického materiálu pro pedagogy, realizace jednotlivých metodik na základě písniček “Škola písničkou”
- Prosinec 2017: grafická úprava obalu metodik, tvorba grafiky + tisk didaktického materiálu pro pedagogy a zpěvníku, konečný výtisk zkušebního materiálu

Závěrečná fáze projektu

Prosinec 2017- vyhodnocení a vyúčtování projektu

Při oslovování mateřských škol jsme kladli důraz na jasné a srozumitelné charakterizování projektu Škola písničkou a hlavních výhod zapojení školy do projektu. Vyzdvihovali jsme cíl projektu, tzn. podporu hudebnosti dětí z mateřských škol taktéž možnost zapojit se do projektu zcela zdarma a bez velké administrativní zátěže pro ředitele školy. Školy byly oslovovány nabídkovým e-mailem s balíčkem materiálů k jednotlivým písničkám v elektronické podobě a reflexním listem s prosbou o vyplnění a zpětné zaslání. Cílem těchto pilotních materiálů bylo názorně pedagogům představit

hlavní myšlenku a smysl projektu, ukázat jim, jakým způsobem s projektem budou moci pracovat, jak může projekt zpestřit výchovně vzdělávací práci pedagogům i dětem propojením zpěvu písniček a využitím pracovních listů s metodickými poznámkami pro pedagogy. Většina škol na nabídku reagovala pozitivně, veškeré informace o projektu jim byly jasné a srozumitelné. Zpětně tedy hodnotíme formu nabídky projektu jako velmi zdařilou a efektivní.

Během realizace projektu probíhala se školami pravidelná e-mailová komunikace. Zástupci škol měli možnost konzultovat využití projektu během výchovně vzdělávacího procesu v MŠ.

Vyústěním projektu, velmi přínosnou zpětnou vazbou, seznámením s písničkami a ověřením efektivity projektu byla realizace interaktivních hudebních vystoupení umělců Kristýny Peterkové - Maříkové a Karla Maříka, která se uskutečnila v měsících březnu, červnu a prosinci. Délka kratších vystoupení pouze pro děti byla v prostorách MŠ cca 50 minut, vystoupení v červnu na zahradní slavnosti bylo celoodpolední. Průměrně se vystoupení zúčastnilo asi 100 dětí, na zahradní slavnosti bylo asi 300 lidí včetně rodičů, sourozenců a přátel školky.

Vyhodnocení závěrečných dotazníků vyplněných učiteli škol zapojených do projektu ještě nebylo možné z nedostatku časových možností z důvodu schválení dotací až v květnu a zaslání financí až v srpnu. Proto zamýšlíme v programu nadále pokračovat (viz žádost o dotaci k projektu na r. 2018)

Výhodou projektu je, že s materiály mohou pedagogové ze zapojených škol pracovat i v dalších letech, tzn. projekt je realizovatelný dlouhodobě.

Podpůrné materiály projektu jsou zpracovány tak, aby pedagogům ulehčily práci a přitom kreativně zapojily děti do výchovně vzdělávacího procesu v MŠ.

Důležitou zpětnou vazbu pro celý projekt představovala průběžná interaktivní vystoupení, během kterých se projevila aktivita a zájem dětí o nové písničky a jejich využití při choreografiích. Děti již během vystoupení písničky znaly a mohly je proto zpívat společně s interprety. Interaktivně se zapojovaly do programu vystoupení nejen zpěvem, ale také pohybem a tancem, při vystoupení pro děti a rodiče se zapojili i rodiče. Vystoupení znamenala velmi přínosnou a pozitivní zpětnou vazbu pro děti a jejich rodiče, pedagogy, ale také pro tvůrce projektu Škola písničkou.

Projekt hodnotíme jako velmi úspěšný a přínosný pro naši mateřskou školu, předběžně dle průzkumných reflexí i pro další zúčastněné mateřské školy.

Hmotné výstupy projektu ŠKOLA PÍSNIČKOU:

(V elektronické podobě na přiloženém CD a DVD, didaktický materiál pro pedagogy a seznam MŠ zapojených do projektu přiloženy též v tištěné podobě. Vše doručeno jako součást tištěného vyhotovení vyúčtování a vyhodnocení dotace Škola písničkou na MČ Praha 10.)

- **CD a DVD ŠKOLA PÍSNIČKOU s texty písniček**, které dostávaly všechny děti z MŠ Tolstého a zúčastněné učitelky MŠ Prahy 10
- **Didaktický materiál pro pedagogy** (přiložen v tištěné podobě) :
 - metodické listy pro pedagogy
 - pracovní listy určené pro práci s texty jednotlivých písní

- notové záznamy písní
- texty písní
- grafika (obal didaktického materiálu vytvořený v MŠ Tolstého)
- **USB flash disky s nahrávkami písniček a hudebními základy písniček** včetně nových, které nejsou na CD (pouze pro pedagogy MŠ)
- **Fotografie** z červnového koncertu ŠKOLA PÍSNIČKOU na zahradě MŠ Tolstého a z prosincového adventního zpívání (další jsou na <http://www.skolapisnickou.cz/foto-video/>)
- **Vyúčtování a vyhodnocení projektu Škola písničkou**
 - Formulář vyúčtování poskytnuté dotace v roce 2017
 - Přehled o úhradách plateb, kopie faktur
 - Hodnotící zpráva projektu Škola písničkou

Děkujeme Městské části Praha 10 za podporu projektu ŠKOLA PÍSNIČKOU do mateřských škol dotačním programem na podporu činnosti v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2017.

Datum:	8. 1. 2018
Jméno, příjmení a podpis zpracovatele vyhodnocení projektu Jméno a podpis osoby oprávněné jednat jménem příjemce a otisk razítka příjemce	Bc. Blanka Zelenková, Jitka Křížová

Příloha 3 - Hodnotící zpráva projektu „ŠP do MŠ II“ (kopie)

Číslo rozhodnutí	4/17/2018
Název projektu	ŠKOLA PÍSNIČKOU do mateřských škol II
Název příjemce	Městská část Praha 10,
Adresa příjemce	Městská část Praha 10, Vršovická 68/1429, Praha 10, Vršovice 101 38
Osoba oprávněná jednat jménem příjemce	Mgr. Kristýna Svobodová odbor kultury a projektů

1. Kvantitativní údaje			
Celkové náklady projektu	50 404,- Kč		
Poskytnutá dotace celkem	50 000 Kč	tj. %	100 %
Čerpáno z dotace celkem	50 000 Kč		
Další kvantitativní údaje podle charakteru projektu			
Poskytnutá dotace byla vyčerpána dle rozpočtu uvedeného v žádosti o dotaci. Veškeré položky se shodují s položkami uvedenými v rozpočtu, který byl součástí žádosti o dotaci. Další účast MŠ Tolstého na projektu ve výši 404,- Kč vč. DPH je doložena FAKTUROU – DAŇOVÝM DOKLADEM....., který je přiložen k účetním dokladům (viz přehled o úhradách plateb). Doplaceno z vlastních zdrojů bylo 404,-. Kč. (viz Vyúčtování dotace na projekt MČ Praha 10)			
2. Věcné vyhodnocení projektu			
Projekt „ŠKOLA PÍSNIČKOU do mateřských škol II“ realizovala MŠ Tolstého za podpory dotačního programu MČ Praha 10, na podporu činnosti v oblasti předškolního vzdělávání zamýšleného od března do prosince 2018. Cílem projektu „ŠKOLA PÍSNIČKOU do mateřských škol II“ bylo propojení všech výchovně vzdělávacích oblastí RVP PV pomocí hudby a písniček ŠKOLA PÍSNIČKOU a doplňkových podpůrných materiálů určených pro pedagogy v souladu s RVP PV. Materiály obsahují texty, notové záznamy, nahrávky písniček a hudební základy, metodický materiál k jednotlivým písním a pracovní listy, které jsou zaměřené pokaždé na jinou oblast rozvíjení dítěte. Na základě ověřování a reflexí pedagogů byly materiály upravovány do konečné podoby.			

Projekt byl zaměřen na podporu muzikálnosti dětí a metodickou podporu učitelů mateřských škol.

Projektu se zúčastnilo 106 dětí z MŠ Tolstého, jejich někteří sourozenci a rodinní příslušníci. Na ověřování metodických materiálů se podílely vybrané mateřské školy z celé republiky včetně některých MŠ z Prahy 10.

Skutečnost o poskytnutí dotace projektu MČ Praha 10 jsme prezentovali na vytištěných didaktických materiálech pro pedagogy a na plakátech ke koncertu „Škola písničkou“ v naší MŠ. K prezentaci jsme užili i logo MČ Praha 10. Projekt splnil veškeré povinnosti příjemce dotace a podmínky přidělení, použití a zúčtování dotace.

Při realizaci projektu jsme se drželi harmonogramu, který byl součástí žádosti o poskytnutí dotace.

Realizace projektu Škola písničkou do mateřských škol:

Koncert „Škola písničkou“

Oslovování mateřských škol, vzájemná komunikace a ověřování metodických materiálů „Škola písničkou do mateřských škol“, reflexe pedagogů (ústní formou, elektronická komunikace, formou dotazníků)

Nákup hudebních pomůcek a jejich využití na základě metodického materiálu

Dokončování nového, ověřeného metodického materiálu včetně CD (grafické úpravy, nové pracovní listy, korekce, tisk)

Přínos projektu vidíme především v rozvoji hudebnosti u dětí a dodání nových materiálů do školek pro pedagogy. Výhodou projektu je, že s materiály mohou pedagogové ze zapojených škol pracovat i v dalších letech, tzn. projekt je realizovatelný dlouhodobě.

Podpůrné materiály projektu jsou zpracovány tak, aby pedagogům ulehčily práci a přitom kreativně zapojily děti do výchovně vzdělávacího procesu v MŠ.

Projekt hodnotíme jako velmi úspěšný a přínosný pro naši mateřskou školu, předběžně dle průzkumných reflexí i pro další zúčastněné mateřské školy.

Během realizace projektu probíhala se školami pravidelná e-mailová komunikace. Zástupci škol měli možnost konzultovat využití projektu během výchovně vzdělávacího procesu v MŠ.

Hmotné výstupy projektu ŠKOLA PÍSNIČKOU do mateřských škol II:

- **Upravený didaktický materiál pro pedagogy obsahuje: (přikládáme fotodokumentaci)**
 - Upravené metodické listy pro pedagogy
 - pracovní listy určené pro práci s texty jednotlivých písní
 - notové záznamy písní
 - texty písní
 - grafika (obal didaktického materiálu vytvořený v MŠ Tolstého)
- **Fotografie** z červnového koncertu ŠKOLA PÍSNIČKOU v MŠ Tolstého

- **Vyúčtování a vyhodnocení projektu Škola písničkou**

- Formulář vyúčtování poskytnuté dotace v roce 2018
- Přehled o úhradách plateb, kopie faktur
- Hodnotící zpráva projektu Škola písničkou

Děkujeme Městské části Praha 10 za podporu projektu “ŠKOLA PÍSNIČKOU do mateřských škol II” dotačním programem na podporu činnosti v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2018

Datum:	29. 1. 2019
Jméno, příjmení a podpis zpracovatele vyhodnocení projektu	Bc. Blanka Zelenková Jitka Křížová – ředitelka MŠ Tolstého
Jméno a podpis osoby oprávněné jednat jménem příjemce a otisk razítka příjemce	

„Reflexní list“ pro pedagogy MŠ

Jméno uč., název a adresa MŠ:

Písnička:

1. Jaký je název vašeho integrovaného bloku, do kterého byste písničku zařadili?
2. Jak vám vyhovuje notový záznam? Využíváte více nahrávku nebo vlastní doprovod?
3. Jak působí na děti písnička při poslechu? Evokuje u dětí písnička něco? (konkrétně co?)
4. Kdy jste písničku dětem pouštěli, při jakých činnostech? (spontánní, záměrné cílené aktivity – které...)
5. Vyhovuje dětem písnička při zpěvu rozsahem i tóninou? Transponovali jste? Do kterých tónin?
6. Je pro vás pracovní list srozumitelný? Je pro vás využitelný? Postrádáte v něm něco? (co konkrétně)
7. Ke kterým pohybovým činnostem jste písničku využili?
8. Využili jste písničku k dalším výchovně vzdělávacím činnostem v MŠ? Ke kterým a jak? (stačí stručně) Podnítila Vaši tvořivost? (Jak?)
9. Reagovaly děti na písničku tvořivě i v jiných oblastech? Podnítila je k jejich kreativitě? (Jak konkrétně?)

Ověřování materiálů „Škola písničkou do MŠ“

Vážené kolegyně,

Prosím o vyplnění krátkého dotazníku ohledně ověřovaných materiálů „Škola písničkou do mateřských škol“. Dotazníky budou zpracovávány anonymně a nebudou nikde zveřejňovány. Přesto prosím o vyplnění těchto základních údajů. Děkuji za Váš čas a pomoc.
B. Zelenková

Obec, město:

Název MŠ:

Titul, jméno a příjmení učitelky:

Věková kategorie dětí, se kterou pracujete:

Počet dětí ve třídě:

- 1. Myslíte si, že materiály „ŠKOLA PÍSNIČKOU DO MATEŘSKÝCH ŠKOL“ jsou pro učitelky přínosné?**
 - a) Ano, rozhodně
 - b) Ano, některé
 - c) Nevím, nedokáži posoudit
 - d) Ne

- 2. Pokud si myslíte, že materiály jsou přínosné, popište v čem (označte jednu nebo více odpovědí).**
 - a) Inspirace
 - b) Inovace
 - c) Komplexnost balíčku
 - d) Hudební nosiče i notový zápis - možnost výběru
 - e) Jiné - co konkrétně

- 3. Jsou podle vašeho mínění materiály a písničky přínosné pro děti?**
 - a) Ano (upřesněte čím)
 - b) Ano, pro starší předškoláky (upřesněte čím)
 - c) Nevím, není průkazné
 - d) Ne (upřesněte, proč)

- 4. Využívala jste raději nahrávky a hudební základy nebo notové zápisy a vlastní hru na hudební nástroj? Upřesněte proč.**
 - a) Pouze nahrávku (proč)
 - b) Nahrávku i hudební základ (proč)
 - c) Notový zápis a vlastní hudební doprovod
 - d) Nic z toho mi nevyhovovalo, nevyužila jsem
 - e) Využila jsem vše

5. Jste vystudovaná hudebnice (SŠ, VOŠ, VŠ)? Označte jednu odpověď

a) Ano	c) Ne
b) Ano, ale necítím se v oboru jistě	d) Ne, ale hudební činnosti a doprovody písni mi nečiní problémy

Využití projektu "Škola písničkou do MŠ" v praxi

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku.

1. Jak mnoho využíváte hudební činnosti ve vzdělávání dětí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ 1. Denně i spontánně
- ☐ 2. Často a plánovaně
- ☐ 3. Příležitostně
- ☐ 4. Nikdy

2. Hudební činnosti a zpěv jsou pro Vás

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Velmi oblíbené, zvládám i bez přípravy
- ☐ Docela oblíbené, s přípravou
- ☐ Méně oblíbené, vyžadují mou velkou přípravu
- ☐ Neoblíbené, ráda je nahrazuji

3. Splnila metodická příručka "Škola písničkou do MŠ" Vaše očekávání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Ano
- ☐ Ne
- ☐ Dostala jsem ji, ale nevyužila
- ☐ Nedostala se ke mně, mám o ni zájem
- ☐ Využila jsem jen některé písničky

4. Který hudební nástroj využíváte k doprovodu zpěvu v MŠ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Klavír
- ☐ Kytaru
- ☐ Flétnu
- ☐ Housle
- ☐ Jiný
- ☐ Střídám více nástrojů
- ☐ Nevyužívám žádný, nejsem hudebník

5. Když budete mít k dispozici nahrávku s doprovodem písně, využijete raději ji, nebo svůj vlastní doprovod?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Nahrávku
- ☐ Vlastní doprovod
- ☐ Obojí na základě činností s dětmi

6. Důvody proč využívám nahrávku s doprovodem (hudebním základem):

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- ☐ Je to pohodlné a bez přípravy
- ☐ Nejsem zdatný hudebník, pomáhá mi to
- ☐ Jsem špatný hudebník, díky nahrávce mohu činnosti realizovat
- ☐ Pro některé činnosti je nahrávka vhodnější
- ☐ Nahrávku nevyužívám

7. Důvody, proč jsem využila písničky z projektu "Škola písničkou do MŠ"

8. Jakou písničku z projektu "Škola písničkou do MŠ" jste využila nejvíce (např. se k ní vracíte a proč)?

9. Které další vzdělávací činnosti dětí nejvíce spojujete s hudbou?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- ☐ Pohybové
- ☐ Výtvarné
- ☐ Dramatické
- ☐ Využívám hudbu a písně u všech činností
- ☐ Nedaří se mi spojovat hudbu a písně s dalšími činnostmi
- ☐ Jiné činnosti

10. Využila jste pracovní listy z metodického materiálu "Škola písničkou do MŠ"?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- ☐ Ano, většinu
- ☐ Ano, některé
- ☐ Ne, nepotřebovala jsem je
- ☐ Ne, nepřišly mi vhodné
- ☐ Ne, nedostala jsem je

Dotazník pro učitelky MŠ „Harmonie“ Tolstého, Praha 10
(hodnocení písní z projektu „Škola písničkou do MŠ“)

Jméno učitelky:

1. Která/které píseň/písně z projektu „Škola písničkou do MŠ“ se Vám nejvíce líbí?
Proč?
2. Která /které se nejvíce dle vás líbí dětem? Proč?
3. Co se Vám naopak na nich nelíbí nebo Vás neoslovuje?(možno uvést opět konkrétní písničky)
4. Co byste naopak u písní uvítaly?
5. Použijete si písničky "Škola písničkou do MŠ" ve třídě při jiných aktivitách? Při kterých?
6. Která témata byste uvítaly u nových písní?
7. Postrádáte něco v současné hudební tvorbě pro děti? Co konkrétně?

Záznamový arch POZOROVÁNÍ

Název písně:

Třída, skupina:

Učitelka:

Datum:

Jak na děti ve třídě působí první poslech písně z nahrávky, jak na ni reagují.

- Reagují negativně, chtějí píseň vypnout, zastavit, odchází z místnosti
- 0 nereagují, píseň nevnímají
- + reagují pozorností, poslechem, otázkami
- ++ reagují spontánním pohybem, hrou
- +++ reagují velmi aktivně, jsou písní zaujaty, vyžadují ihned opakování

Dokáží děti udržet pozornost při navazujících aktivitách k písni s ohledem na jejich věková specifika?

- Pozornost neudržely, evidentně je činnosti nebavily
- 0 pozornost udržely jen po nezbytnou dobu
- + pozornost udržely, zapojovaly se do činností s chutí
- ++ pozornost udržely, vyžadovaly další pokračování nebo rozvíjení činností
- +++ pozornost udržely, vymýšlely vlastní aktivity k písni inspirované metodikou

Zaujaly děti činnosti spojené s písněmi?

- Nezaujaly, děti od činností odcházely
- 0 děti u činností vydržely, dále je nevyhledávaly
- + činnosti děti zaujaly, účastnily se jich s chutí
- ++ činnosti děti zaujaly velmi, žádaly si pokračování
- +++ činnosti děti zaujaly velmi, děti si žádaly pokračování, samy vymýšlely podobné aktivity během spontánní hry

Sledování dětské tvořivosti – způsobily písně nebo aktivity s nimi spojené, že se děti začaly tvořivě samostatně projevovat? Můžete uvést, jak konkrétně.

- Děti se tvořivě neprojevovaly, naopak na písně a aktivity s nimi spojené reagovaly negativně
- 0 děti se neprojevovaly ani nereagovaly negativně
- + děti se projevovaly pohybem
- ++ děti vymýšlely nové choreografie, zkoušely opakovat a obměňovat vše naučené
- +++ děti se projevovaly kreativně hned v několika oblastech (vypište konkrétně)

Vracely se děti k písni a aktivitám s ní spojenými samy od sebe, nebo vyžadovaly od učitelky opakování?

- Ne, na píseň naopak reagovaly negativně (vypínání, zastavování, odmítání, odcházení)
- 0 Ne, píseň nevyhledávaly, ale v aktivitách spolupracovaly
- + Ano, pouze během tematické výuky
- ++ ano, během tematické výuky i mimo ni
- +++ ano, vrací se často, žádají je po učitelce

**Témata Školního vzdělávacího programu MŠ Tolstého
2017-2019**

**ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM
PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ
„CESTY POZNÁNÍ“**

Motto:

Pojď, podej mi ruku a otevřeme spolu okno poznání.
Ne, nemusíš se bát, budu stále s tebou.
Provedu tě, pomůžu ti, ochráním tě.
Spolu zvládneme vše!
PODÍVEJ, TO JE NÁŠ SVĚT!

**MATEŘSKÁ ŠKOLA „HARMONIE“ TOLSTÉHO 2a/1353
PRAHA 10, příspěvková organizace**

PLATNOST OD 1. 9. 2017
č. j. 1/2017

• Září Cesta přátelství

Podtémata:

Moji kamarádi
Naše školka
Co děláme celý den

Tematický blok - pro adaptační období

Zařazení písniček „Škola písničkou“: Seznamka, Vstávací, Oblékačí

• Říjen Cesta za jablíčkovou vůní

Podtémata:

Plody podzimu
Barevný podzim
Země, ve které žiji

Tematický blok - Seznámení s přírodou a městem ve kterém žiji

Zařazení písničky „Křižovatka“

• **Listopad**

Cesta proměn

Podtémata:

Zvířátka se ukládají na zimu, ptáci odlétají
Když padá listí
Chráním své zdraví

Tematický blok - Změny v podzimní přírodě

Opakování písničky „Křižovatka“ (zdraví, bezpečnost)

• **Prosinec**

Cesta za vánočním překvapením

Podtémata:

Těšíme se na Mikuláše
Adventní čas
Než zvonek zazvoní

Tematický blok - Vánoční zvyky a tradice

Zařazení písničky „Vánoční modlitbička“

• **Leden**

Cesta sněhových vloček

Podtémata:

Vládne paní Zima
Hory a zimní sporty
Zvířata v zimě

Tematický blok - Zima v přírodě

Zařazení písně „Sporty“

• **Únor**

Cesta za poznáním světa

Podtémata:

Co děláme celý den
Hádej, čím jsem – zaměstnání a povolání
Věci kolem nás – z čeho se co vyrábí
Masopust v mateřské škole

Tematický blok - Země, lidé, věci - nový pojem Masopust

Zařazení písně „Řemesla“

• **Březen** **Cesta do pohádky (měsíc knihy)**

Podtémata:

Ťukání jara - Zimo, zimo, táhni pryč!
Velikonoce svátky jara
Březen měsíc knihy
Velký jarní úklid

Tematický blok - Jaro v přírodě

Zařazení písně „Sluníčko na nebi“

• **Duben** **Cesta za ptačími peřičky**

Podtémata:

Jaro se zvířátky - mlád'ata (zvířata domácí, z lesa, ze ZOO, známí ptáci)
Aprílová škola - co umí vítr a déšť, koloběh vody
Den Země 22. duben (zaměření na environmentální výchovu)
Těšíme se do školy – příprava předškoláků k zápisu

Tematický blok - Zvířata kolem nás

Zařazení písně „Jak je velký svět“ a básně „Zeleninová zahrádka“

• **Květen** **Cesta lásky**

Podtémata:

Moje maminka má svátek - já a moje rodina
Rozkvetlá louka, aneb co se děje v trávě
Poznáváme svět všemi smysly – jarní aktivity

Tematický blok - Já a moje rodina

Zařazení písně „Čmelák“, básně „Zeleninová zahrádka“

• **Červen** **Cesta za letním překvapením**

Podtémata:

Děti celého světa - oslava dne dětí
Naše planeta Země
Loučíme se školkou, těšíme se na prázdniny

Tematický blok „Hurá na prázdniny“

Zařazení písní „Národy“, „Námořníci“, „Velrybátko“

MATEŘSKÁ ŠKOLA Praha 10
Toletého 2a/1353
PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

Příloha 10 - Ukázka výtvarné tvořivosti dětí k písni *Jak je velký svět*

Příloha 11 – Pokusy o zhudebnění básně Zeleninová zahrádka

ZELENIHOVÁ ZAHRADKA

Prv-ní ed-koň celý, pět-ku-je rádn ze-ří.

Dru-hý ed-koň mrk-vi-čku, tře-tí křeh-koň řed-kvi-ku.

U-ku-sa-ješ čer-vič-ku?

S ná-mi si moc po-chut-na-lvá i pár chyt-rych za-ji-čku.

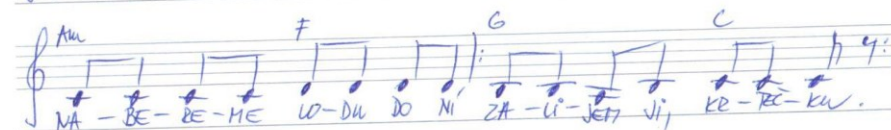
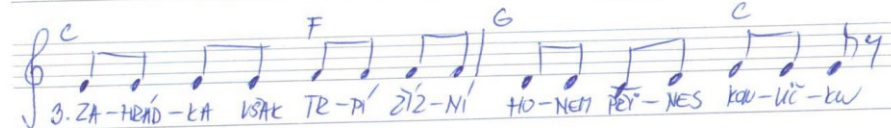
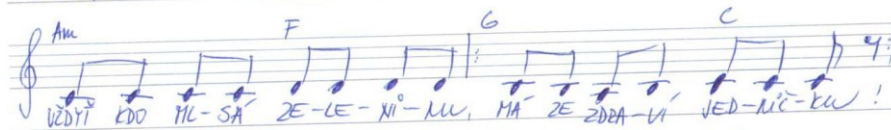
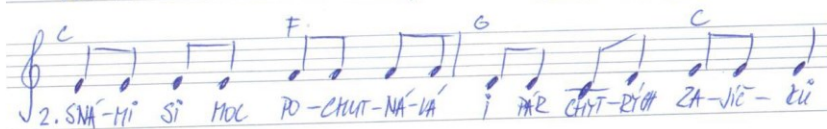
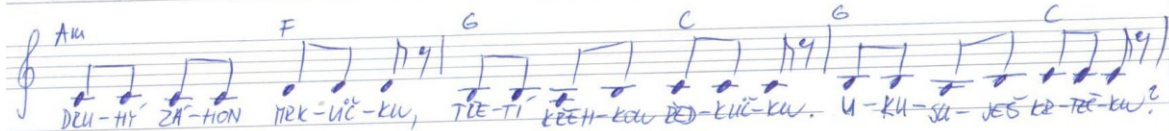
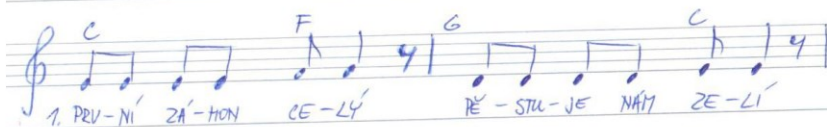
Vždyť kdo ml-čí ze-le-ni-na má ze zdra-ví jed-nič-ku.

Za-kříd-ka však tr-pí žíz-ní, ho-nem ho-nem kon-vič-ku.

To-ví pře-če kaž-dé dí-tě, po-tře-bu-je ro-olí-čku.

Empty staves for additional notation.

ZELENINOVÁ ZAHRADKA (MŠ RPALEC)

Příloha 12 – Aktivita k písni

Aktivita k písni *Křižovatka a Vánoční modlitbička* 2017

Práce s pracovním listem k písni *Vstávací* – Majda (vlevo) a Kristýnka 2019

Příloha 13 – Výtvarná tvorba k písním z projektu *Škola písničkou do MŠ*

Tvorba na píseň *Seznamka* – září 2018, děti 4 – 5 let

Tvorba na píseň *Sluníčko na nebi* – Červená třída, duben 2019

Příloha 14 – Foto z koncertů *Škola písničkou* pro MŠ „Harmonie“ Tolstého

Koncert na zahradě MŠ v červnu 2017

Vánoční koncert v prosinci 2018

Příloha 15 – Foto z nahrávacího studia při natáčení písni na CD „Škola písničkou s Žáčkem“

Tříletá Laura se sestrou Natálkou

Adélka při natáčení zpěvu písni „Oblékací“ a kompletní sbor v závěru natáčení
CD „Škola písničkou s Žáčkem“

Příloha 16 - Pracovní list k písni *Jak je velký svět* s odstupem 1 roku – Laura

2017 – 4 roky a 4 měsíce

2018 – 5 let a 4 měsíce

Příloha 17 – Filip (4,5 roku) s dětmi při aktivitách k písni *Křižovatka*, červen 2017

Obrázek vlevo ukazuje pohybovou hru na píseň *Křižovatka*, děti na povel v písni mají zastavit nebo se naopak začít pohybovat po vyznačené trase. Filip (největší chlapec v šedém tričku a modrých kalhotách) při pohybové aktivitě s ostatními dětmi spolupracoval, byl schopen od nich i odezírat, pomoc asistentky pedagoga byla minimální.

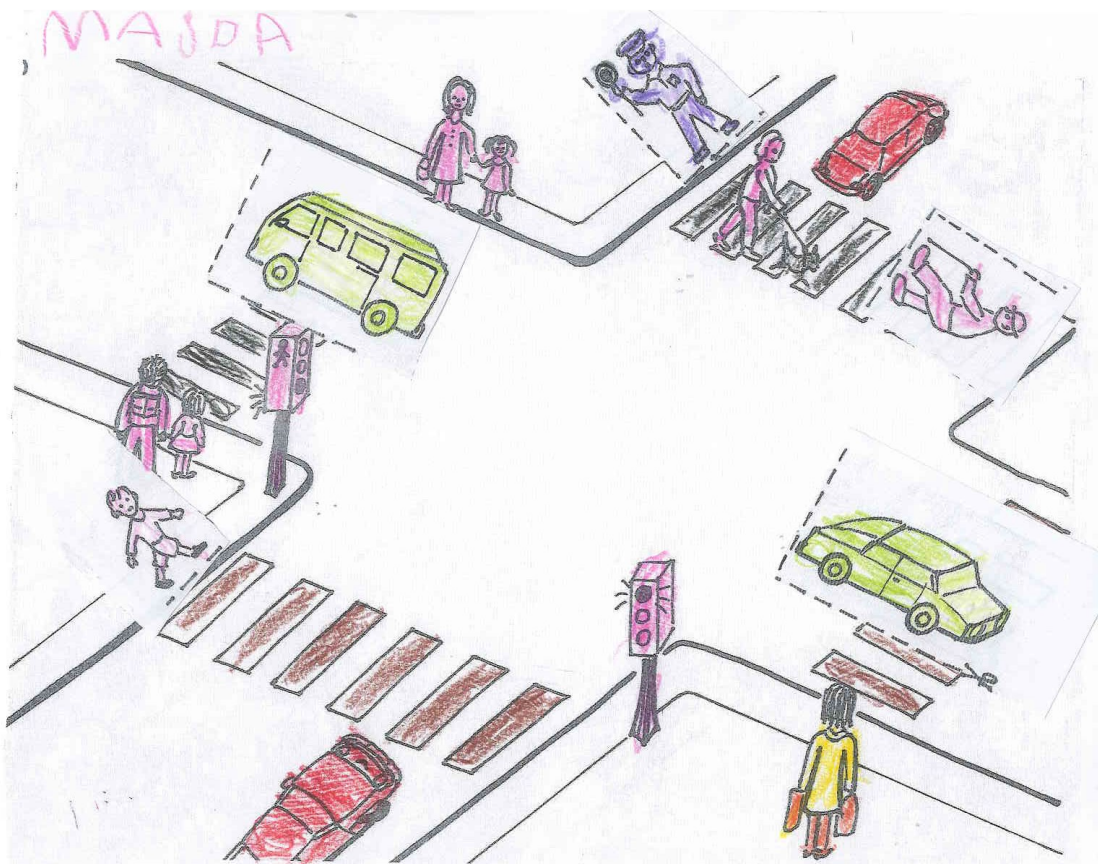
Obrázek vpravo zachycuje Filipa s dětmi ve třídě při výtvarných činnostech k písni *Křižovatka* (zaměřeno na jemnou motoriku, lepení dle předlohy, pozornost, dokončení práce). Úkolem bylo natrhat barevný papír na malé kousky a nalepit je do připravených oken „semaforů“ dle předlohy (alternativa pro mladší děti místo pracovního listu). Je zde evidentní Filipův nezájem již u počátku činnosti a intervence asistentky pedagoga.

Příloha 18 – Filip, pracovní list k písni *Jak je velký svět* (duben 2018)

Posun v přístupu Filipa (5,5 roku) k činnostem v MŠ s ročním odstupem. Práce nebyla vždy dokončena, ale spolupracoval již s chutí za občasné pomoci a dohledu asistentky pedagoga. K hromadnému zadání práce a vysvětlení podrobností však bylo vždy třeba ještě vysvětlení individuální.

Příloha 19 – Majda (5,9 roku), Pracovní list k písni *Křižovatka*

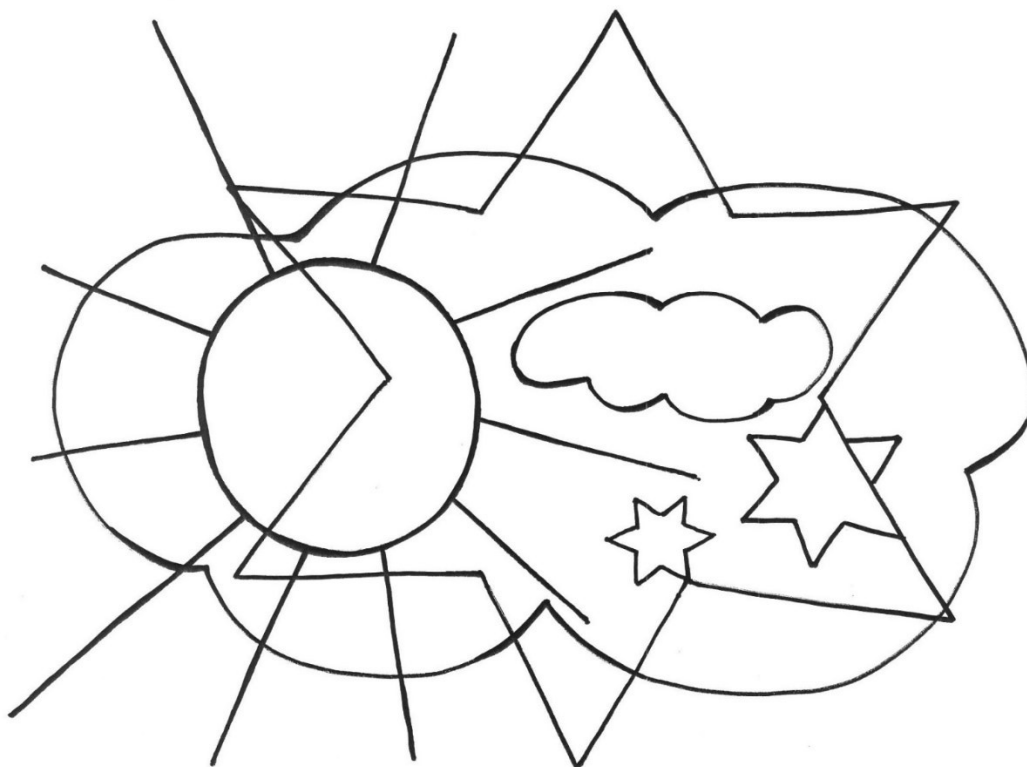
První úkoly Majda prováděla pečlivě, další ji již nebavily, chtěla mít rychle hotovo. Nad směrem lepení postav se již nezamýšlela.

Pracovní list byl změněn z původní verze, která nebyla jednoznačná, a učitelky k ní měly připomínky.

Zde je evidentní, že i tento pracovní list je pro děti těžší kvůli prostorovému rozmístění částí obrázku a nutnosti logického uvažování při rozmísťování a lepení jednotlivých dílů.

Po reflexích a konfrontacích s učitelkami jsem tento pracovní list v metodickém sešitě ponechala, nutí učitelky k zamyšlení a přesným formulacím úkolů.

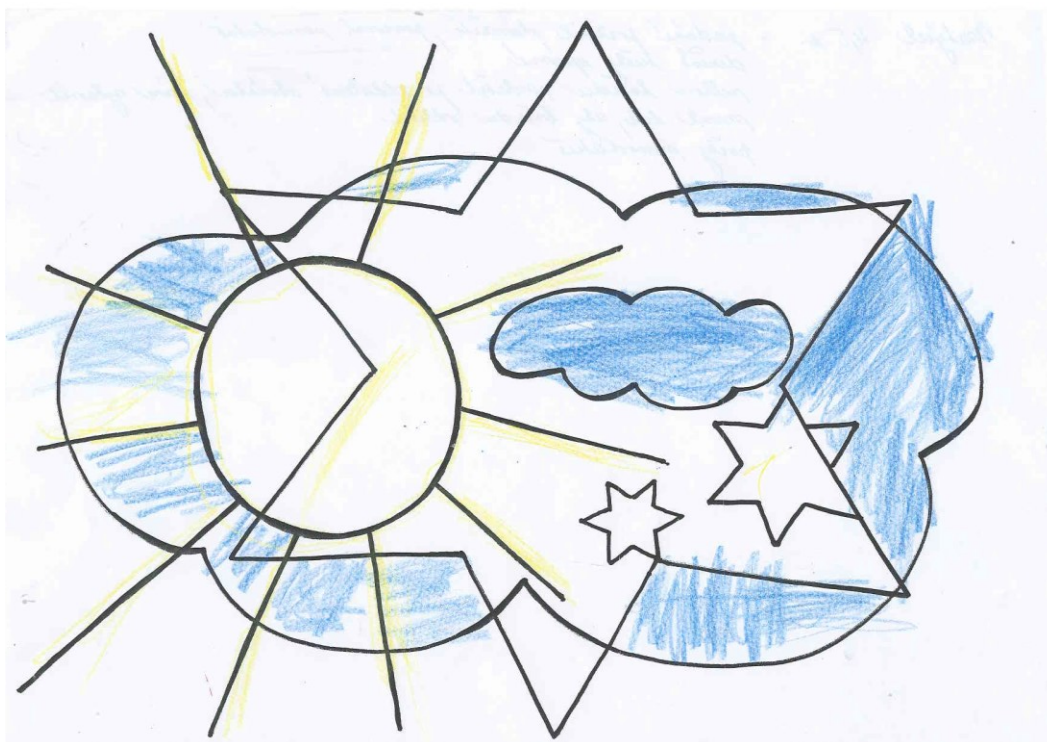
Příloha 20 - Pracovní list 2 k písni *Sluníčko na nebi* (překrývané obrázky) s ukázkou práce Matouše

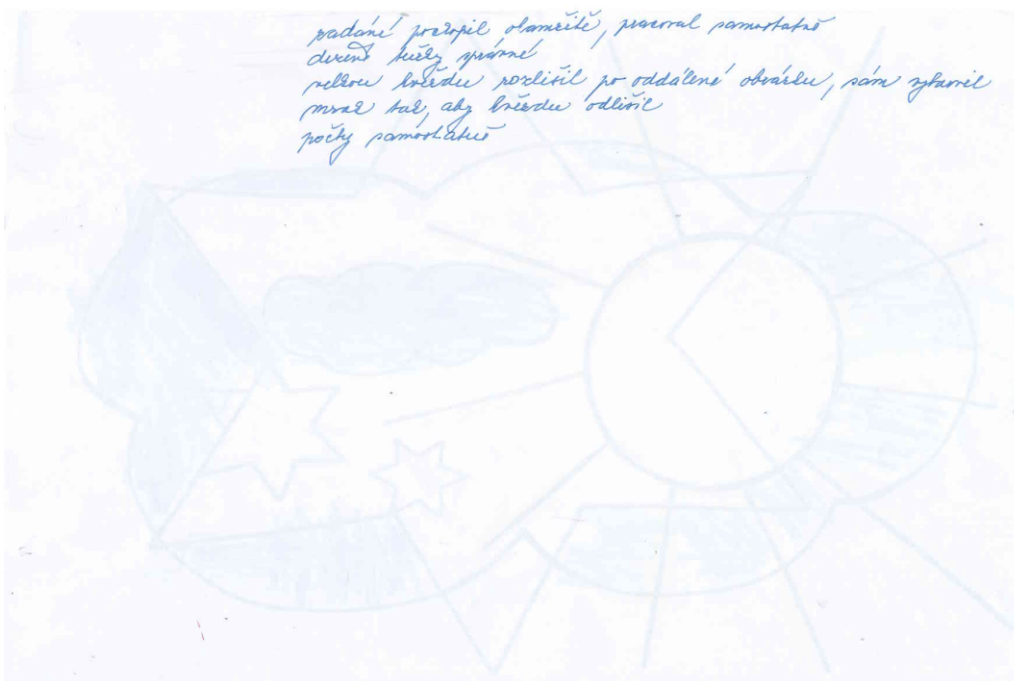
Úkol: Pojmenuj, co všechno vidíš na obrázku. Slunce obtáhni žlutě, hvězdy oranžově, mraky modře. Velký mrak vybarvi tak, aby byla vidět největší hvězda.

Toto zadání pracovního listu je upravené na základě reflexí učitelek a vlastních zkušeností z práce s dětmi. Právě Matouš vybarvil v pozadí největší mrak tak, že ostatní vyniklo. Dal tak podnět ke změně zadání úkolu.

Matouš (5,5 roku) – vypracování úkolu z pracovního listu duben 2018 – Původní zadání:
„Vybarvi mraky tak, aby bylo vidět slunce i hvězdy, spočítej, kolik je mraků, kolik hvězd.“

Popis Matoušovy práce zaznamenaný na druhé straně obrázku

Příloha 21 – Ukázka výukového balíčku materiálů ŠP do MŠ pro učitelky – píseň
Oblékací (učitelky obdržely včetně zvukové nahrávky)

Text písně

Oblékací

(hudba: Karel Mařík / text: Blanka Zelenková, Jana Pazourová)

Jedna nožka, dvě nožky,
víc jich mají stonožky.
Dáme na ně ponožky
a jsme velké kámošky.

Jedna ruka do mikiny,
druhá ruka do trika,
[: kdo to nikdy nepopletl, ať
nám už nic neříká. :]

Potom velké nohavice,
máme dlouhé kalhoty.
Když jsme malí,
často máme s oblékáním trampoty.

Ohlédnu se a pak hledám:
Kde je druhá bačkora?
[: Marně čekám,
že ta první kamarádku zavolá. :]

Velký problém pro nás děti
jsou ty dlouhé tkaničky,
[: zeptejte se táty, mámy
nebo třeba Janičky. :]

OBLÉKACÍ

Hudba: Karel Mařík Text: Blanka Zelenková & Jana Pazdrouková

Jed-na nož-ka, dvě nož-ky, víc jich ma-jí sto-nož-ky. Dá-me na ně po-nož-ky

a jsme vel-ké ká-moš-ky. Jed-na ru-ka do mi-ki-ny, dru-há ru-ka do tri-ka,

kdo to ni - kdy ne - po - ple - tl, ať nám už nic ne - ři - ká.

sloka 3
Potom velké nohavice,
máme dlouhé kalhoty.
Když jsme malí,
často máme s oblékáním trampoty.

sloka 4
Ohlédnu se a pak hledám:
Kde je druhá bačkora?
[: Marně čekám,
že ta první kamarádku zavolá. :]

sloka 5
Velký problém pro nás děti
jsou ty dlouhé tkaničky,
[: zeptejte se táty, mámy
nebo třeba Janičky. :]

Text s obrázky ke snadnějšímu naučení

Oblékací

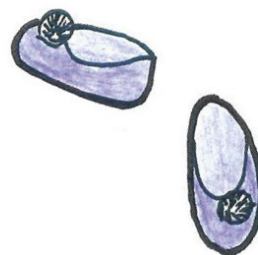
Jedna nožka, dvě nožky
víc jich mají stonožky.
Dáme na ně ponožky
a jsme velké kámošky.

Jedna ruka do mikiny,
druhá ruka do trika,
kdo to nikdy nepopletl,
ať nám už nic neříká.

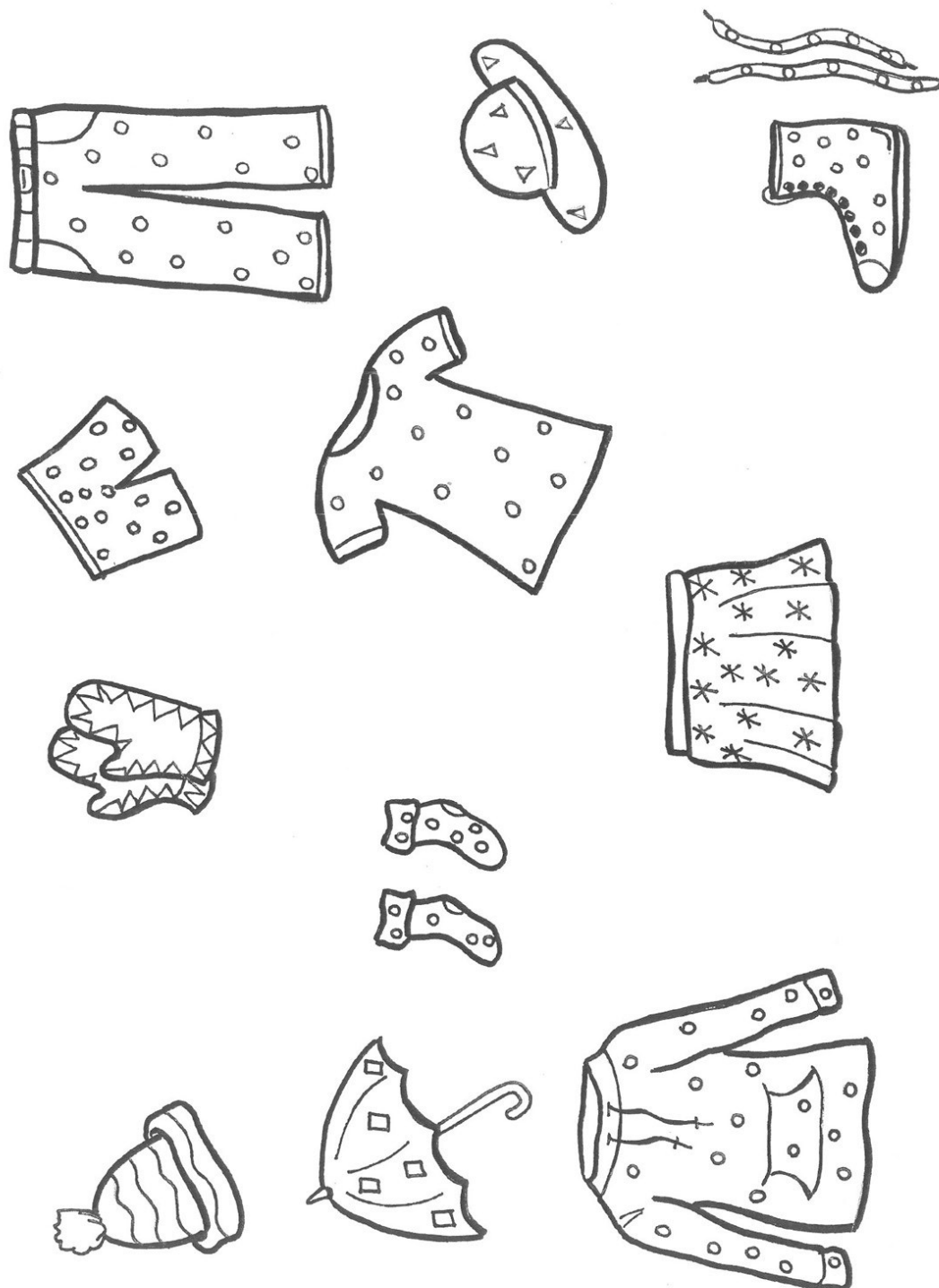
Potom velké nohavice
máme dlouhé kalhoty,
když jsme malí,
často máme s oblékáním trampoty.

Ohlédnu se a pak hledám,
kde je druhá bačkora.
Marně čekám,
že ta první kamarádku zavolá.

Velký problém pro nás děti
jsou ty dlouhé tkaničky,
zeptejte se táty, mámy
nebo třeba Janičky.

Pracovní list – oblečení

Autor pracovního listu: Kateřina Růžičková

Metodický materiál k písničce „Oblékací“

Využití v ŠVP MŠ: Možno celoročně, jinak nejlépe PODZIM (září – listopad), integrované bloky „Chráníme své zdraví“, „Péče o tělo“, „Naše školka“... (sebeobsluha, systém oblékání, vrstvení oblečení a posloupnost v oblékání, manuální zručnost...).

Cílová skupina: děti od 3 do 6 let.

Cíle: rozvíjení hudební tvořivosti dětí předškolního věku, uvědomění si posloupnosti oblékání, rozdílů v oblékání u dívek a chlapců, motivace k samostatnému oblékání.

Očekávané výstupy:

Dítě a jeho tělo - koordinovat lokomoci a další pohyby a polohy těla, orientovat se v prostoru, sladit pohyb s rytmem, hudbou, ovládat dechové svalstvo, ovládat koordinaci ruky a oka, vědomě napodobovat jednoduchý pohyb, pracovat dle slovní instrukce, zvládat sebeobsluhu, postarat se o své věci, uklidit je na své místo, skládání oblečení, jemná motorika a manuální zručnost.

Dítě a jeho psychika - správně vyslovovat, pojmenovat části těla a druhy oblečení, ovládat dech, tempo a intonaci řeči a zpěvu, naučit se zpaměti text (část textu) písně.

Dítě a ten druhý – spolupracovat ve dvojici i ve skupině, respektovat potřeby druhého, pomoci kamarádovi s oblékáním, zapínáním, zavazováním.

Dítě a společnost - vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností (4/4 takt), zazpívat píseň, zacházet s jednoduchými rytmickými hudebními nástroji, sledovat a rozlišovat rytmus.

Dítě a svět – uvědomovat si, že způsobem, jakým se dítě i ostatní v jeho okolí chovají, ovlivňují vlastní zdraví, vnímání změn v počasí.

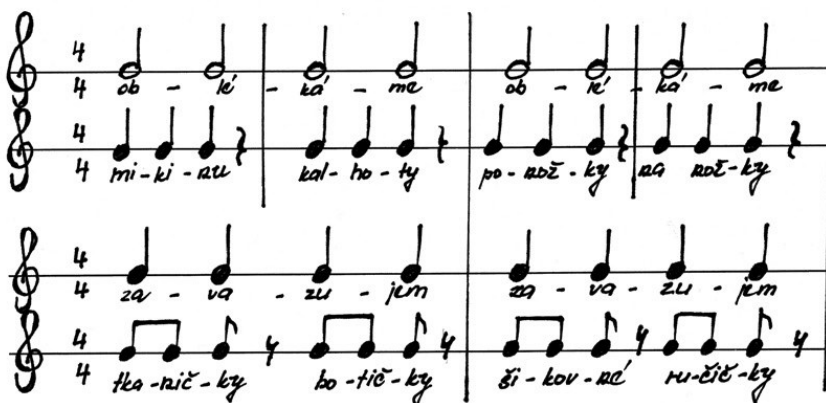
Aktivity k písničce:

1. **Písničku si nejdříve poslechněte. O čem se v ní zpívá?**
2. **Dejte dětem prostor, aby se k písničce samostatně pohybově vyjádřily** (poskoky, rytmická chůze, taneční kroky, kombinace pohybů...).
3. **Pohybové činnosti** – nácvik polkového kroku - cvaly levou/pravou vpřed (samostatně dle ukázky učitelky nejdříve bočné cvaly po kruhu na jednu stranu, pak na druhou, ve dvojicích s držením za ruce proti sobě tam a zpět...dle pohybových dovedností v závislosti na věku dětí).
4. **Pokuste se písničku postupně zazpívat**, můžete využít hudební základ, nebo doprovod učitelky na hudební nástroj (pro mladší děti zvolíme tempo).

Poznámka: Pro mladší děti je písnička příliš rychlá. Osvědčilo se ji pro ně využít jako motivační básničku při oblékání. Při samotném zpěvu je třeba velmi zvolnit tempo nejen při nácviku, ale po celou dobu zpívání písně.

5. **Dechová cvičení** - snažíme se, aby děti zvládly zazpívat celou frázi na jeden nádech, u starších a schopnějších prodlužujeme na dvě fráze (jedna nožka dvě nožky, víc jich mají stonožky...).

6. **Rytmizace**

Mimohudební aktivity:

7. **Jazyková a rozumová výchova.**

- Ukazujte a postupně pojmenujte své oblečení.
- Co jsou to nohavice?** Na kterou část těla patří? Které podobné slovo znáte? (poslouchejte NOHA – více). Vytleskejte.
- Na kterou část těla se oblékají RUKÁVY? Proč?** Od kterého slova jsou? Které oblečení má rukávy? Slova vytleskejte.
- Jak by se například mohlo nazývat jiné oblečení podle částí těla?**
- Aktivita na jemnou motoriku:** provlékání tkaniček dírkami na papírové botě (viz. druhý pracovní list).

8. **PRACOVNÍ LIST (vhodný pro děti od 4 let).**

Zaměřen na redukované třídění, rozvoj a upevnění slovní zásoby, postřeh, pozornost, zrakové a sluchové vnímání, vybarvování (správný úchop tužky).

- O jakém oblečení se zpívá v písničce? Ukaž si na obrázku a pojmenuj...
- Vše, co má rukávy, vybarvi červeně.
- Vše, co má nohavice, vybarvi modře.
- Co se obouvá a obléká jen na nohy a chodidla, vybarvi zeleně.
- Chybí na obrázku ještě něco, o čem se v písničce zpívá? Co? (bačkory) Dokresliš?
- Jakou pokrývku hlavy nosíme v létě a jakou v zimě? (když je teplo – zima)
Jak ji správně nazýváme? Zpívá se o ní v písničce?
- Co na obrázku nepatří mezi oblečení? Proč? Vybarvi podle sebe a zakroužkuj.
- O čem se v písničce nezpívá, nechte nevybarvené.